

నాటకాలు

భక్తి,జ్ఞాన,పురాణ,జానపద

పారిజాతాపహరణము

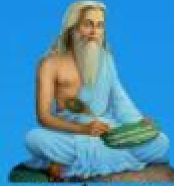
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

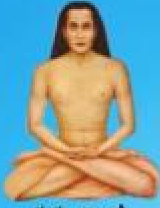

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

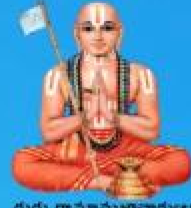
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

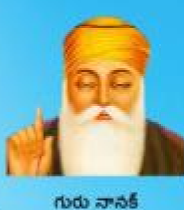

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

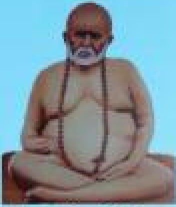

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010006739

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాధ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ

పారిజాతాపహరణము

రాజమండ్రి

1953

[వెల రు 1—8—0

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రములు

పురుషులు

శ్రీకృష్ణుడు—కథానాయకుడు.

కైరవుడు—విదూషకుడు.

నారదుడు—దేవముని.

ఇంద్రుడు—దేవరాజు.

బృహస్పతి—దేవగురువు.

యముడు—దక్షిణదిక్పాలకుడు.

విజయదత్తుడు—మృతినొందిన కాంభోజరాజు

నారాయణశర్మ—మృతినొందిన యొక బ్రాహ్మణుడు.

చిత్రగ్రీవుడు—నందనవన పాలకుడు.

చిత్రరథుడు—గంధర్వుడు.

స్త్రీలు

రుక్మిణి—కృష్ణుని పట్టపుదేవి.

హంసపదిక—రుక్మిణి చెలికత్తె.

సత్యభామ—కృష్ణుని రెండవభార్య.

రమణిక
భ్రమరిక } సత్యభామ చెలికత్తెలు.

రంభ—స్వర్గవేశ్య.

శ్రీ

పారిజాతాపహరణము

(నాంది)

మ. కలుగం జేసెడుఁ గాక నిర్హేతుకృపమైఁ గళ్యాణము ల్మీకు వే
ల్పులకు న్వేల్పయి యగ్ని కగ్ని యయి స్వర్లోకంబు పాలించు నిం
ద్రుల కింద్రుం డయి యెల్లరుద్రులకు రుద్రుండై మహారాజరా
జులకుం రాజయిమించు చిన్మయుఁడు తేజోమూర్తి యశ్రాంతమున్

మ. కడుఁ జిత్రంబుగఁ దోలుబొమ్మలగమిం గావించి యాడించి నే
ర్పడరం, బిమ్మట దాఁచు నాటకుని చాయన్ సృష్టిఁ గావించియుం
దడవుం ద్రిప్పి హరించి జంతువితతిన్ దాల్మిం జగన్నాటకం
బడరం జేసెడు సూత్రధారుఁ డిడు మీ కారోగ్యమైశ్వర్యముల్

మఱియు,

క. శ్రవణానందధ్వనిమై
ప్రవర్ధితోత్సాహవృత్తభాసురమై స
త్కవిరాజవిరాజితమై
భువి నీసభ కావ్య మట్లు పొల్పెసలారున్

అట్టి యీసదస్యునకుఁ బుష్పాంజలి గర్భిత మగునొక్క విజ్ఞాపనముఁ జేయుచున్నాఁడను. (అని పువ్వులు చల్లి) ఓ సదస్యులారా!

హంస—(సమీపించి) అయ్యా కైరవా! ఇచ్చటకూర్చుండి కునికిపాట్లు పడుచున్నావేమి?

కైర—(తనలో) హాయిగా నన్ను నిద్రపోనియ్యక లేపవచ్చిన యీ పిశాచి యెవ్వరు చెప్పుమా? కంఠధ్వనిఁ బోల్చిచూడ సత్యభామ చెలికత్తె యగు కనకలతవలె నున్నది. (ప్రకాశముగా) ఓసీ కనకలతా! ఈ ప్రభాతమున నీవిందేల వచ్చితివే?

హంస—(తనలో) నన్నితఁడు కనకలతగా భావించు చున్నాఁడు; కృష్ణుని రహస్యములు వీనినోటఁ బ్రేలించుట కిదియే మంచి సమయము (ప్రకాశముగా) అయ్యా! మీ ప్రియమిత్రుని సందర్శనార్థమై యిందు వచ్చితిని.

కైర—ఏమే! నీ టక్కరతనము. వాసుదేవుఁడు సత్యభామాంతఃపురమునఁ బవ్వళించియుండఁగా నీవాతని నిమిత్త మిక్కడికి వచ్చితిననెదవేమి?

హంస—(తనలో) ఈతఁడు తన మిత్రుని గుట్టు వెళ్ళడిబెట్టినాఁడు. ఈతని నోటనుండి యింకను గొన్నిమాటలు పలికించెదను. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నేను పరిహాసార్థ మట్లంటిని. వాసుదేవుఁడు మాదేవి మందిరముననే యున్నవాఁడు. కాని, నీ సహాయముచేతనే యీలాభము కలిగినదని మాదేవి మీకు వందనములు చెప్పుమనఁగా నిట్లువచ్చితిని.

కైర—ఎవరిసహాయ మయిననేమిలే! రుక్మిణి గర్వభంగమైనది. ఆమె చెలికత్తెయగు తొత్తుకూతురు హంసపదికకు గట్టి పరాభవమైనదని నేను సంతసించుచున్నాఁడను. ఇంక నీవుపో.

హంస—చిత్తము (తనలో) శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామాంతఃపురమున కరుగుటయు నీ కపట బ్రహ్మచారికి నామీఁదను రుక్మిణి మీఁదను, జాల కోపముండుటయు నెఱిఁగితిని. నే నిప్పుడేపోయి వైదర్భి కీవార్త లెఱింగించెదను. (అని పోవుచున్నది)

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

కృష్ణు—(తనలో) నేను లోకావనకార్య పర్యాలోచనంబు నక్షే నిన్నటిరేయి ననన్యవిదితంబు లగు వ్యాపారంబుల బ్రవర్తిల్లు

చుండ నంతఃపుర కాంతలును బంధుమిత్రులును నన్నన్యథా తలంచి యనుమానించు చుందురు. అందు ముఖ్యముగా

ఉ. ఏనిట వేచియుండ హృదయేశుఁడు నన్విరహార్త్రిముంచ నే
డేనలినాక్షినో గవయ నేగె నటంచును నూర్పుల న్బరి
మ్లానముఖారవింద యయి మానిని రుక్మిణి నన్ను దూరుచు
నానతి మాత్రపీడనమున న్నిఁకఁబుచ్చఁగఁబోలు నెట్టిటో.

నామదన సామ్రాజ్యమంత్రియగు కైరవుఁ డెందున్నవాఁడో? రుక్మిణీ ప్రముఖకాంత లెత్తెఱంగున నుత్తలపడుచుందురో వీనిముఖంబునఁ దెలియవచ్చును. అదిగో (చూచి) ఆ చెట్టుక్రిందను గూర్చున్నవాఁడు. నేనిందు వీనిని నిరీక్షించియుండు మనుటచే నే నరిగిన సంగతి యెఱుంగక యింకను నారాకకై యెదురుచూచుచు నీ చెట్టుక్రిందనే యితఁడు కూర్చుండియున్నవాఁడు కాఁబోలును! (సమీపించి మీఁద చెయ్యివైచి) ఓసి నిద్రాదేవీ ప్రియకుమారక! ఓకుంభకర్ణానుజ! లేలెమ్ము.

కైర—(కన్నులు విప్పకయె) అబ్బా! చంపుచుంటివి ఎవరునీవు?

కృష్ణు—నేను నీప్రియ మిత్రుఁడనోయి మూర్ఖుడా! లెమ్ము.

కైర—ఓహో! దయ చేసినారు? (కన్నులు నలుపుకొనుచు) నా మాట యిప్పటికైన జ్ఞప్తికి వచ్చినదే. మీ కిప్పుడే జాముర్రాత్రియయినది కాఁబోలును! నీవిప్పుడె వత్తువొ యికనె వత్తువోయని నీనిమిత్తము వేచివేచితుదకుఁబ్రాణమువిసిగి యీచెట్టుక్రిందఁ జతికిలఁబడితిని.

కృష్ణు—నీవు తడవు మసలుటచేఁ గార్యభంగ మగునని నేను త్వరపడవలసెఁ గావున క్షమియింపుము. కాని, మిత్రుఁడా! లోకరక్షణభారము పైనిడుకొన్నవారి జీవయాత్ర దుఃఖభాజనముకదా!

కైర—ఇట్లగుటచే నీవు లోకవ్యవహారపర్యాలోచన పరుఁడవై రాత్రి జాగారము చేసితినని చెప్పుదువా యేమి?

కృష్ణు—అందుకు సందేహ మేమి?

కైర—అంతేను సందేహమె. నీమాటలు నమ్మువారెవరు? నీమేని బడలికయు నీ నడకల తడఁబాటును, నీకన్నుల యెఱ్ఱదనమును

జూచిన వారందఱు నిన్నన్యథా భావింపక మానరు. సత్యభామాదేవిని మెప్పించుటకై నీ వరిగియుందువు. మఱియొక వ్యాపారమైన నింత రహస్య మెందుకు?

కృష్ణు—నీవే యిట్లనుమానపడిన బేలలగు రుక్మిణి మొదలగు వారలనింకఁ జెప్పనేల? నీ కనుమానమున్న భయము లేదుగాని నీ మనసుననున్న యీ దురభిప్రాయమును వెల్లడిసేయ లేదుగదా!

కైర—(తెల్లబోయి) అయ్యో! నేనా బండిగురివెంద చెట్టు క్రిందఁ గూరుచుండి కునికిపాట్లు పడుచుండఁగా నెవరో వచ్చి నన్నుఁబలుకరించిరి. ఆవచ్చినది సత్యభామాదేవి చెలికత్తెయగు కనకలత యనుకొని నేను గన్నులు తెఱవకయే దానితో నేమేమొ యంటిని. అదియును రెండుమూఁడు మాటలాడి తొలగిపోయెను. ఇందువలనఁ బ్రమాదమెద్దియు లేదుగద!

కృష్ణు—అయ్యయ్యో! మూఢుడా! ఎంతపని చేసితివి? నీకడకు వచ్చినది కనకలత కాదు. అదికొన్ని దినములనుండియిచ్చట లేనేలేదు. నీవద్దకువచ్చినది రుక్మిణి చేటిక యగు హంసపదిక యయియుండును. రుక్మిణి తన చెలికత్తెవలన నీమాటలు విని నాపై నలుకఁబూనును. నీవునన్ను నిష్కారణముగ దేవికి నాగ్రహపాత్రునిఁ జేసితివి.

కైర—అయ్యో! నేను సహజముగ మందమతిని. అందుపై నిద్రలేమిచే నున్నమతియుఁ జెడెను. దానికిఁ దోడు కునికిపాట్లుపడుచు నోటికివచ్చినట్లు ప్రేలితిని.

కృష్ణు—ప్రేలినఁ బ్రేలితివి కాని ప్రమాదమైన సంభాషణ మేమియుఁ జేయ లేదుగద!

కైర—లేదయ్యా! ఏమాటయుఁ జెప్పలేదు. ఏమో? నాకు జ్ఞాపకములేదు సుమా! అయిన నట్లుచెప్పుదునా? ఏమో? చెప్పను వచ్చును. ఎవరితో నెట్లుమాట్లాడవలయునో నాకుఁ దెలియదా? ఏమో తెలియదేమో? ఊఁ తెలిసియె యంటినేమొ? ఏమయిననేమి నాకు జ్ఞాపకములేదు.

కృష్ణు—అట్లయిన నిప్పుడేమి చేయుదును? మనమిప్పు డామె సన్నిధి కరిగి నిజమెఱింగింతమా?

కైర—స్త్రీల మనములు సహజముగఁ బురుషులను శంకింపు చుండును. ఇప్పుడు మనము నిజస్థితిని పశ్చాత్తాపించినను మన మిద్దర ముంగలసి తనను వంచిచినారమని యెంచుంగాని రుక్మిణీదేవి మన మాటలు నమ్మదు. ఇంతకు నౌకరినవనం బనియేమున్నది ? నా దినములు మంచివికావు.

కృష్ణు—అవును—

తే. గీ. సతులమనము లద్దములట్లు
యెదుటఁబడువాని వడిగ గ్రహింపుచుండు
నెడఁద ననుమాన ముదయించె
గలకఁదేర్చుట మిక్కిలి కఠినతరము.

కావున నీ యవివేకమువలన మనోవైకల్యంబు నొందియుండు దేవిని మన మిరువురం బ్రసన్నురాలిం జేసికొందము రమ్ము. అదిగో భగవానుఁడైన సూర్యుఁ డుదయించు చున్నాఁడు.

కైర—అదిగో భగవానుఁడైన చంద్రు డస్తమించు చున్న వాడు. ఈసూర్య చంద్ర బింబములు కాలపురుషుఁడను వర్తకునిచేతి తక్కెడ సిబ్బులట్లున్నయవి.

కృష్ణు—అవును.

చ. వనజహితుండుతోఁచి యదే ప్రాకెడు మీఁదికి నాకసంబుపై
వనజవిరోధి తానపరవారధిఁ జేరగఁ బాఱుచుండెడు
న్మొనకొని మీటద్రొక్కుతరి ముందుభాగము మీఁది కేగిన
న్వెనుకటిప్రక్క క్రిందకును వేగమె పోయెడు లీలఁ గైరవా.

పోవుదము రమ్ము. (అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[రుక్మిణియు హంసపదికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

రుక్మి—ఓసీ! హంసపదికా! కైరవుని వచనములయందు మనము విశ్వాసముంచవచ్చునా? ఇయ్యది నిజమగు నేని యా సత్యభామావిధే యునిచేత నేను నిష్కారణముగ వంచింపఁబడినదాన నగుదును.

హం—అమ్మా! బహుకాంతావల్లభులఁ జెట్టఁబట్టినవారల యవస్థలిట్టివే. విచారించిన ఫలములేదు. కావున నీవీచంద్రకాంత వేదికపై గూరుచుండుము. నేనాయనజాడ లింకను నరసివచ్చెదను.

[రుక్మిణి కూరుచున్నది. అప్పుడు కృష్ణకైరవులు ప్రవేశించుచున్నారు]

కృ—అదిగో! విదర్భరాజనందన విమనస్కయై కూరుచున్నది.

ఉ. ఈమదిరాక్షియల్క నిపు డేమిట దవ్వుగఁ దోలువాఁడ నే
నీమె మొగంబు కోపమున నెఱదనంబునుఁదాల్చి యొప్పు కెం
దామరపువ్వులాగు పతిధార్య మెదం దలపోసి పొక్క నీ
భామకు నమ్మికల్పొడముభంగి నీవే జరింపఁ గావలెన్.

మిత్రుఁడా కైరవుఁడా! నాకంటె నీవు ముందామెకడ కరిగి బహుచమత్కారవచో విశేషంబులచే నీపాటలగంధి కోపముఁ జల్లార్చుము.

కైర—సరి. సరి. ఇది నాపాలఁబడినది? ఆమె తనకోపమంతయు నాపైఁ జూపును. (పోయి రుక్మిణి యెదుట నిలుచును)

రుక్మి—(చూచి) ఓహో! ఎవరుమీరు? కైరవుఁడా! నీకు వేడుకచెలికాఁడగు నాగోపాల దేవుం డెచ్చట?

హంస—ఈయన వెనుకనే యాయనయు నుండును.

కైర—(తనలో) ఈమె నన్నేవిషయమడిగిన 'నేమో' యని పల్కెదను. కానిచో నోరుజారి యేపొరపాటుమాట వచ్చునో?

రుక్మి—ఊరకుండెదవేల? నీమిత్రుని రక్షించుట కుపాయమును వెదకుచుంటివా?

కైర—ఏమొ నే నెఱుఁగను.

రుక్మి—ఆ వాసుదేవుని సమాచారము నీ వెఱుఁగవు సరే. నీవెచ్చటి నుండివచ్చితివి?

కైర—ఏమొ నే నెఱుఁగను.

రుక్మి—బ్రహ్మచారీ! నీవెచ్చటినుండి వచ్చినది నీవెఱుఁగవా?

కైర—అయ్యో! నావిషయమైయా మీరడిగినది? నే నిచ్చటనే యుంటిని.

రుక్మి—ఇప్పు డిచ్చట నేయున్నావు. ఈవఱదనుక నెచ్చట నుంటివి ?

కైర—ఇచ్చటనె యున్నాఁడను.

రుక్మి—(నవ్వుచు) నీకుఁ బిశాచము పట్టినదా యేమి ? అసంబద్ధములు పల్కెదవు ?

కైర—నేనె బ్రాహ్మణపిశాచమునై యందరను బీడించెదను. నన్నుఁ బీడించువారెవరు ?

రుక్మి—(నవ్వుచు) ఏమి సీహాస్యప్రసంగములు ? (తనలో) ఈ విప్రకుమారుఁడు నాకోపము సగము సల్లార్చెను. అందుచేత నే భర్త ముందుగా నితనిని నా సమక్షమున కంపెను.

హంస—ఈ కపటబ్రహ్మచారి వృత్తియే యదిగదా ?

[కృష్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు]

కృ—అరరె. ఈ కైరవుని చమత్కారవచన రచనలచే నీ మందయాన డెందంబున నాగ్రహంబు వాసి మందహాసము చేయుచున్నది. మరల నాచర్యలఁదలఁచి యీయంచయాన కోపించుటకు మున్ను నేను తదీయసమక్షమున కరిగెదను. కైరవుఁడు మంచి సమయము కల్పించెను. (రుక్మిణిని సమీపించుట.)

కైర—(తనలో) అదిగో ! నామిత్రుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. ఈమె యేమనునో?

హంస—(చూచి రుక్మిణితో) అల్లదిగో స్వామివారు సొక్కుచు సోలుచు దయసేయుచున్నారు. (కృష్ణునితో) ఈమె రుక్మిణీదేవి. విదర్భరాజనందన. దేవరకు భార్య యని లోకులు చెప్పుకొందురు. జ్ఞాపకమున్నదా ?

కైర—(మెల్లగా) ఓసీ ! ఆమెకు లేనికోపము నీకెక్కడనుండి వచ్చినదే ?

రుక్మి—(పీఠమునుండిలేచి) ఓసీ ! ధూర్తులారా ! నీ యవినయము చాలును. ప్రియా విరహాముచేత వ్యధనొందుచున్న యీ మనంబునకు మరింత తాపమేల గలిగించిచెదవు ?

కృ—దేవీ! నీవు సత్యము వచించితివి. ప్రియురాలవైన నీవిరహముచేత నే నేను వ్యథనొందుచున్న వాఁడను. నే నట్లున్నను,

సీ. చెలువ నీవదనంబు చిన్నవోవఁగ నేల
కాటుక రేఖలు కరుగ నేల ?
యాణిముత్యము లట్టు లశ్రువు ల్పడ నేల ?
చీకాకుపడి కురు ల్చెదర నేల ?
మానసం బసయంబు మఱుఁగు చుండగ నేల ?
జడను గూర్చినపూలు జాఱ నేల ?
నవనవాంగకములు నవసిపోవఁగ నేల ?
బొమ లిట్లు జంకించి ముడుప నేల ?
అనపరాధిని నామీఁద నలుగఁ దగునె ?
చెలువ నీకెగ్గు నేను చేసితినయేని
చెఱకువిలుకాని విల్లును విఱిచినట్లె
తేటినారి పుటక్కునఁ ద్రెంపినట్లె.

కైర—ఇంత గొప్పయొట్టు పెట్టుకొనినప్పుడు మీరీయన నేమియు ననరాదు.

రుక్మి—ఈసమయమున కేమికాని చెలియలు సత్యభామ మీ వియోగ మించుకయు సంహింపజాలదు. కావున మీరింత వేగముగ రాఁదగదు.

కృ—(తెల్లబోయి) ఆ! సత్యభామా ? ఎవగీ యసత్యకల్పన ముంజేసి నీమెప్పు వడయఁదలఁచినవారు? నేనామెను జూడనైన లేదే.

రుక్మి—ఆమెనుగాదు. నన్నుం జూడ లేదని పల్కుఁడు. అట్లయిన కైరవుఁడు హంసపదికతో నబద్ధము చెప్పెనా ?

హంస—ఇతఁడు నిశ్చయముగ నాతో నట్లె చెప్పెను.

కైర—అయ్యో! నాప్రాణముమీఁదికి వచ్చినదోయిదైవమా!

కృ—కైరవా ! నేను సత్యభామా మందిర ప్రవేశము సేయనిదె యెట్లు చెప్పితివి ?

కైర—అబ్బే—నే నీమెతో నట్లు చెప్ప లేదండి.

హంస—ఛీ! ఆబండిగురివెందచెట్టుక్రిందనాసీనుఁడవై చెప్పలేదా?

కృష్ణు—(తనలో) ఈ యవసరమున నీవిప్రవటుఁ డెట్లు తప్పుకొనునో?

కైర—అట్లయిన నే నప్పుడేమి చేయుచుంటిని?

హంస—నిద్రించుచుఁ గుంభకర్ణునిఁ దిరస్కరించు చుంటివి.

కైర—మఱింకేమి? నిద్రాసక్తుఁడగు వాని ప్రలాపంబులును, జ్వరముచేఁ బీడితుఁ డగువాని పలుకులును, నున్మత్తుని వాక్యంబులును మత్తువస్తువులు భక్షించినవాని వచనంబులును విశ్వసింపఁ దగినవి కావు. అందుచేత నామాట లబద్ధములు. ఈయన వెళ్ళనులేదు. నేను జూడనులేదు.

రుక్మి—అహాహా! నీవు చమత్కార వచనములచేత నిజమబద్ధమును, అబద్ధమునుఁ నిజమునుఁ జేయఁగలవు. బొంకినను నీవలె నేర్పుగ బొంకవలెను.

హంస—ఈయసనుఁ జూడ నసత్యదేవతయే యిట్లవతరించినట్లు నాకుఁ దోఁచుచున్నది.

కృ—ఓ విదర్భ రాజనందనా! ఈ విషయంబున కింత విచారాక్రాంతస్వాంతవు గానేల? నీకు నిరంతరదాసుఁ డగు నీజనుని నన్యథా బుద్ధిఁ దలంచుట భావ్యమగునా? నాచేసిన యపరాధమునకుఁ గారణము లేకపోలేదు.

రుక్మి—అయ్యయ్యో! మీరు నాకు దాసులు గానేల? సత్యభామకుఁ గావలయును. తదితర సపత్నులకుఁ గావలయు.

కృ—దేవీ! సకలగుణరత్నంబులకు గనియగు నీకు దాసుఁడను గావలయును గాని యన్యుల కేల? ఇంక శాంతించి నా మనవి యనుగ్రహించి నన్నేలుకొనుము.

(గడ్డముపట్టుకొని బ్రతిమాలుకొనుట)

రుక్మి—(చేయి తీసివేయుచున్నది.)

కృష్ణు—ఓ కళ్యాణి! నా పలుకుల నాలకించుక విందువేని నీవు నన్ననుగ్రహింపకపోవు.

రుక్మి—అనుగ్రహించుటకు ననుగ్రహింపక పోవుటకు నేనెంత దానను?

కృష్ణు—సౌంభకుం డను రాక్షసేశ్వరుఁడు బదరికాశ్రమ తాపసులకును, నితర సాధుజనంబులకును మహాపకారము సేయు చున్నాఁడట! అతని బారిఁకోడి తపోధనులందరు దుష్టశిక్షణం బొన రించి లోకముల ననుగ్రహింపుమని జాబాలి యను మునికుమారుని చేత నాకు సందేశమంపిరి. ఆ మునికుమారుఁడును సందేశ మెఱిఁగించి మునిదత్తములును దానవవిజయ సాధనములును నగు దివ్యాస్త్రం బులఁ గొన్నిటిని నా కుపదేశింప దలంచి నియమస్థుండవై యేకాంత ప్రదేశమునకు వచ్చునదియని నా కానతిచ్చెను. తదాదేశంబున నే నెవరికి దెలియకుండ నరిగి నిన్నటిరేయి దత్కార్యంబున నిర్వర్తించి తిని. కయిరవుడది యెఱుంగక నేను సత్యభామా మందిరమునకు బోయి యుందునని యూహించి య ట్లసందర్భముగ బలికె. ఆ పలు కులు హంసపదికముఖంబున విని నీవు నాయం దపరాధ మారోపించి తివి. ఇంతకన్న నాయొనర్చిన నేరములేదు.

కైర—అమ్మయ్య. ఇప్పుడు నేను బ్రతికితిని. మిత్రుఁడా! ఇది నీవు రహస్యము చేయుటచే మంచిపనిచేసితివి. అట్లుగాకది యీ కాంతల కెఱిగించిన నేకాంతము లోకాంతము పర్యంత మీపాటికి వ్యాపించియుండును.

హంస—నేనిప్పుడు కలహకారిణినయి యపరాధంబు జేసితిని.

రుక్మి—ఓసే! నీవుకావు. నేనే ప్రాణేశ్వరునినాడ సవినయ మొనర్చితిని.

కృ—దేవి! నీవు విషాదమొంద బనిలేదు. కాంత లలుక బూనియు దర్శనీయులయి యుందురుగదా!

చ. కమలదళాక్షి నీను తెలిగన్నులఁ గెంపుజంప నాను ధా
ర్తమునకు నీసుజెంది చలితాధరవౌచు నరాళమైన క
న్బొమ ముడిచేత నాకుభయమున్ గలిగించుచు నుండియు న్మనో
జ్ఞ మగు విలాసము న్గొలిపి సల్పితివౌ కనుపండు వత్తరిన్.

ఇప్పుడు నీవు ప్రసన్నురాలవగుటచే నేను ధన్యుడ నైతిని. మరియు,

తే. గీ. సంజకెంజాయ మెలమెల్ల జారుచుండ
స్వచ్ఛమైతోచు చంద్రబింబంబు పగిది
నలుక నెడబాయ నీవదనారవింద
మమలమై తోఁచు నిప్పుడోయంబుజాక్షి!

కైరవా! నీవుపోయి నాయాగమనంబు బలదేవాదుల కెరిగింపుము.

కైర—చిత్తము (తనలో) ఇప్పటి కీగండముగడచినది. బహుకాంతామనోహరుడగు దొరను సేవించుటకంటె వనవాసముత్తమము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

హంస—అమ్మా! నేనునుబోయి యంతఃపురకాంతలకీశుభ వర్తమానమెరింగించెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

కృష్ణు—(తనలో) ఈయుపవనవీధుల నీమెతోవిహరించియింకను బ్రసన్నురాలిఁజేసెద. (ప్రకాశముగా) దేవీ! మనోహరములైన యీప్రభాతవాయువుల ననుభవింతము రమ్ము.

రుక్మి—చిత్తము. ఈ మందమారుతము దేవరవారికిఁ బ్రజాగణమునఁ బుట్టిన బడలిక నపనయింపఁగలదు.

కృ—(కొంచెముదూరము వెళ్ళి) సుందరీ! ఇటు చూడుము.

ఉ. అడుగునసల్లనై పయికిట్లరుణంబయి దర్శనీయ సు
వ్యోడు గురివెందగింజఁగను మిందునిభానన దుష్టచిత్తుఁడి
వ్వడువున నింద్యమైన తనవర్తనమంతయుఁ గప్పిపుచ్చుక
న్పడుఁ బరిశుద్ధజీవనునిభంగి జగంబును మోసపుచ్చుచున్.

రుక్మి—ప్రాణేశ్వరా! దానికన్నఁ జిత్రమిది పుంజీభవించిన చీఁకటి యట్లొప్పెడు నీతమాలవృక్షము వీక్షింపుఁడు.

కృ—అది యాకృతిచేత నల్లనయ్యు గుణములచే స్తోత్రపాత్రంబయ్యెడును. చూడుము.

చ. గమగమతావుల న్దెసలఁ గ్రమ్మెదె కస్తురి నల్లనయ్యు, శ్రా
వ్య మధురనాదము ల్దొరయఁ బల్కదెకోయిల నల్లనై, యమూ
ల్యముగద యింద్రనీలమణి, యాకృతిఁబట్టి గుణాగుణంబుల
న్గ్రమముగ నిర్ణయించుట దురాసదమౌఁజుమి యెట్టివారికిన్.

(తెరలో)

హంసపదికా! వాసుదేవుం డెందున్నవాడు? ఏమనుచున్నావు? రుక్మిణీసహితుండై యిందు విహరించుచున్నవాడనియా? సరే.

రుక్మి—ఎవరో వచ్చుచున్నారు. (నిరూపించి) సత్యభామ చెలి యగు రమణిక మీనిమిత్తము కాంబోలు వచ్చుచున్నది.

[రమణిక ప్రవేశించుచున్నది]

రమ—(తనలో) సత్యభామ సందేశమును రుక్మిణి యెదుట శౌరితోం జెప్పవచ్చునా? కూడదా? యని నామనంబు శంకించుచున్నది. అయిననుం జెప్పగూడని దిం దేమున్నది? (సమీపించి) దేవా! దేవీ! మీయిరువురకును సుప్రభాత మగుంగాక!

రుక్మి—రమణికా! యిటు రమ్ము.

కృ—రమణికా! దేవి సత్యభామ నా నిమిత్త మత్యంతము కళవళపడియెం గాబోలును.

రమ—మల్లెపూ వెండం బడినప్పుడది వాడినదా యని వేఱె యడుగ నేల?

కృ—అందుచేత నీవిప్పుడ యరిగి నారాక నెఱింగించి యామెను స్వస్థచిత్తురాలిం జేయుము.

రమ—జాగరముచే నవసిన మీముఖారవిందముం జూడక యామెస్వస్థచిత్తురా లెట్లగును? ఆమె మీతో నిట్లువిన్నవింపుచున్నది. "దేవా! మంగళప్రదమగు మీదర్శన మొసంగి యక్క రుక్మిణి యల మాటం బాపిన చందమున నాసంతాపంబునుంగూడ నపనయించి సంభావింపవలయును" అని.

రుక్మి—(తనలో) ఇప్పుడు ప్రాణేశ్వరుండు దీనివెంట సత్యభామ యింటి కరుగునా యేమి?

కృ—(తనలో)ఇప్పు డామె కేమిసందేశ మంపుదును? ఏమాటలాడిన నీరుక్మిణి యేమిగా భావించునో! అయిననిట్లుచెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) రమణికా, దేవి సత్యభామతో నాపలుకులుగా నిటు పలుకుము. "దేవీ! అవరోధజనంబులనెల్ల నందు ముఖ్యముగ నిన్నును

నెప్పుడుచూతునా యని నాచిత్తంబు దత్తరపడుచున్నది. కైరవుని యప్రమాణవచనంబులు నీమచంబును బాధింపకుండుఁ గాక?"

రమ—తనప్రమాదమువలనఁ బుట్టినకళవళ మంతయుఁ గైరవుఁడు మార్గమున నెదురుకొని నా కెరిఁగించెను.

రుక్మి—అతఁడు మాపాలిటికి నేఁడపరనారదుఁడయ్యెను.

(తెరలో గానము వినబడుచున్నది.)

రమ—ఎచ్చటనో వీణానాదము వినఁబడుచున్నది.

కృష్ణు—(చెవియొగ్గి విని) అది నిశ్చయముగ గానకళావిశారదుఁడగు నారదుని వీణానాదము. అదిగో! అమరమునీంద్రుఁడు మహతి యగు వీణను పాణిని ధరించి లలాటభాగంబున నూర్ధ్వపుండ్రము దిద్ది దండకమండలశోభితుఁడై వల్కలధారియై మత్సమీపమున కేతెంచుచున్న వాఁడు. ఈమహాత్ముఁడు కలహప్రియుఁడు.

రుక్మి—అందుచే నెవరెవరి కెట్టి కలహంబులు పెట్టునోయని నెమ్మనమ్మున సందియము కలుగుచున్నయది.

[పైన చెప్పినట్లు నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

నార—(తనలో) సమస్తప్రపంచంబునఁ గల సురాసుర మనుష్యలోకంబులకుఁ గలహంబు లనేకపర్యాయంబులు గల్పించితిని గాని ఈ యాదవచంద్రుని భార్యలకుం బోరాటంబు మనసారఁగల్పింపనైతిని. నేనిప్పుడు రుక్మిణీసత్యభామలకును శ్రీకృష్ణసత్యభామలకును గల్పించెద. అందువలన నాచమత్కారమెల్లనుఁ దేటపడఁగలదు.

(కృష్ణుని సమీపించుట.)

కృష్ణు—(రుక్మిణితో లేచి) మహాత్మా! నారదమునీంద్ర! భార్యాసమేతుఁడనై నమస్కరించుచున్నాఁడను. (నమస్కరించును.)

నార—ఈప్సితార్థ సిద్ధిరస్తు!

కృష్ణు—దేవా! ఆచంద్రకాంతోపలవేదికపై దయచేయుఁడు.

నార—అందరమునుఁ గూర్చుందము రండు.

(శ్రీకృష్ణుడునురుక్మిణియు నారదుడును వారివారిపీఠములగూర్చుండిరి.)

రను—(తనలో) నారదమునియని జనులనుటయె కాని యెన్నడును జూచియెఱుంగను. కొంచెము తడవిందుండి ఈమహాత్ముని వచనామృతమును వీనుల గ్రోలి ధన్యురాల నయ్యెదను.

కృ— దేవా !

ఆ. వె. మెఱపులేనివెలుఁగు, మేఘోదయములేని
వాన, పూవులేని ఫలముసూవె
రాకవోలునీదు రాక మౌనీశ్వర !
కనులపండు వయ్యెఁ గలుష మడఁగె.

నార—జగదేకగురూ! భారతీనాథ నాగభూషణ పులోమజాధీశ్వర ప్రముఖగీర్వాణాధిపులెల్ల నీమహామహిమ మెఱుంగలేక యనంతశ్రమలఁ బొరయుచుండ మాయామానుషరూపుఁడవై యాది నారాయణుండవై, గారణజన్ముడవై సృష్టి, స్థితి, ప్రళయహేతుభూతుఁడ వగునీవు నన్నిట్లు సంభావింపనేటికి ?

సీ. విశ్వపావనమైన వినువాఁక యెవ్వాని
యడుగుదమ్ములఁ బుట్టునలరు దేనె
భువనభారముఁదాఁల్చు భోగీంద్రుఁ
డెవ్వాని పవళించు మెత్తని పట్టుపాన్పు
అమృతంబు వోడమిన యంభోధి
యెవ్వాని రాణివాసములుండు రాచనగరు
పరమేష్ఠియావిర్భవంబున కెవ్వాని
పొక్కిలి పొందమ్మి పురిటియిల్లు
ప్రామినుకు లెల్ల నెవ్వాని వరగుణాళి
వరుసఁ గైవార మొనరించు వందిగణము
అట్టి నినుఁగాంచి ధన్యుడనైతి నిప్పు
డఖలకల్యాణగుణసాంద్ర ! యాదవేంద్ర !

మ. ధరణీభారము మాన్పఁగాఁ దలఁచి యాద్యైత్యాధమానీక సం
హరణంబుం బొనరించు వేడుకను శ్రీమద్దేవకీగర్భ సా

గరరాకాశరదిందుమూర్తి వయి లోకం బందు జన్మించు మె
ల్లరదోసంబులు బాపుచుండెదవు లీలామానుషా ! మాధవా !

కృ—ఓజగద్వందితకీర్తి! దేవరవా రెచ్చోటనుండి దయచేసి తిరి? మమ్మేకతమున ధన్యుల జేయదలంచితిరి? మహాత్ములూరక రారే.

నార—దేవా! నిజావతారంబుచే యదుకులంబు ననుగ్రహించిన శ్రీమన్నారాయణుఁడవగు నిన్నును సకల నారీమండలమునందును ముఖ్యముగ నీయంతఃపుర కాంతా జనంబునందును సద్గుణగరిష్ఠయు నగ్రగణ్యయునని పొగడ్తగాంచిన యీవిదర్భరాజనందనను కన్నుల కరవుదీరనొకమారు వీక్షించుటకును నీడునకు జోడునకుఁ దగియున్న యీదంపతులను నాయొపినసపర్యల దనుపుటకును వచ్చితిని. మున్నె మెనుఁగూర్చి నే వినినదంతయు యదార్థంబయ్యె. మర్త్యాంగనమాట యేల? దేవతాంగనలయిన నీమె కాలిగోరునైన బోలరు.

రమ—(తనలో) నసూయతో) రుక్మిణిని బొగడుట సత్యభామాదుల నిరసించుటయే.

కృ—దేవా! మీవచన ముపచారమాత్రము కాదు. మీరు నిజమునే వక్కాణించితిరి.

రుక్మి—(నమ్రతతో) మీయిరువుర దయారసం బట్లు వెల్లివిరియు చున్నది. కాని నేను మీపొగడ్తకు దగను.

నార—దేవా ! భగవంతుడవగు నిన్నూరక దర్శింపరాదని యమరలోకంబునుండి వచ్చుచు నందలిపారిజాతసుమం బొండు తెచ్చితిని. మాబోటిమునులు మిముబోంట్లకు సమర్పించునవి పుష్ప, పత్ర ఫల తోయములుగాక మరియేమున్నవి ? (పువ్విచ్చుచున్నాడు)

కృ—(దోసిలియొగ్గి పుచ్చుకొని) మహాప్రసాదము. స్వామీ! అమరపుష్ప ప్రాప్తిచేఁ గృతార్థుడ నయితిని.

రుక్మి—(తనలో) శచీదేవి ధరింప నర్హమగు నీ కుసుమము కొప్పునం దురుముకొనగల్గుట మహాభాగ్యము. దీనిని నా కొసంగుడని ప్రాణేశ్వరు నడుగుటకు నడుగక పోవుటకుగూడ మనస్కరింపకున్నది. అయినను దానిని వినియోగించునేర్పు భర్తయే యెఱుగును,

రమ—(తనలో) ఈ పుష్పమును ధరించుటకు మాసత్యభామకన్న నర్హులెవరును లేరు.

కృ—(తనలో)

ఉ. ఈముని పారిజాతసుమ మేటికి దెచ్చి యొసంగె నాకుఁ? నే
నేమది రాక్షికిత్తు నిది! యెవ్వరికిచ్చిన నేమి వచ్చునో?
భామ విదర్భరాజసుత ప్రక్కనె యున్నది యామె కిచ్చినన్
గోమలి సత్యభామ కడు గోపన యల్గకపోదు నాపయిన్.

నార—ఏమి! వాసుదేవా! ఏమి యాలోచించుచున్నావు?

కృ—ఈ కుసుమ సౌరభమున కద్భుతపడుచుంటిని. (తనలో) నాయిచ్చవచ్చినట్లు సలుపకుండ నీరమణిక యేల రావలయును? వచ్చినది తత్సమాచారప్రకార మెఱిఁగించి తక్షణమే యేల యరుగదయ్యె? దానిని వెంటనే యనుపకపోవుట నాలోపమే.

రమ—(కృష్ణునితో) దేవా! ఈకుసుమధారణ మనన్యసాధారణమై మాసత్యభామాదేవి తనూవిలాసమునకు మరింతవన్నెఁదెచ్చును.

రుక్మి—ప్రాణేశ్వరా! రమణిక యన్నట్లు పారిజాతమును జెల్లెలు సత్యభామ కనుపుట యుచితము.

రమ—(తనలో)ఇంక తప్పక ఇతడు దానిని సత్యకేయొసంగును.

కృ—(తనలో) సర్వవిధముల రుక్మిణియె దీనిని ధరింపఁదగినది. విశేషించి యీయామె యింతకుమున్ను నాపైఁబూనిన యలుకయుఁ దొలఁగి ప్రసన్నురాలగును. మునియు నన్యథా యోజింపఁడు. కావున దీనిని రుక్మిణి కొసంగుట కర్తవ్యము.

నార—నారాయణా! నీ హృదయేశ్వరియు నీ సమక్షవర్తినియు నగు రుక్మిణీదేవి కీప్రసూన మర్పింపుము.

కృ—చిత్తము. (రుక్మిణితో) దేవీ! సకలవిద్యావిశారదులగు నారదుల యనుమతంబునఁ దదర్పిత పారిజాతమును నీకిచ్చెద గ్రహింపుము.

తే. గీ. సతులందును నీ వగ్రగణ్యురాల
పువులందును నియ్యది యగ్రగణ్య

మట్లగుట దీని నీకిచ్చి యన్నుమిన్న
యోగ్యమగు దానిఁ గూర్చితి యోగ్యతోడ.

(పుష్పమును రుక్మిణికి నిచ్చుచున్నాడు)

రుక్మి—మహాప్రసాదము దేవా! (దోసిలియొగ్గి పుచ్చుకొన్నది.)

రమ—(అసూయతోఁ దనలో) ఈమాధవు డెంతద్రోహము సల్పినాడు ? మా సత్యభామకంటె నీవన్నెలాఁడికడ నేమి సద్గుణము లున్నవని యితఁ డీమె కిది యొసగెను ?

కృష్ణు—దేవీ ! ఇది నీధమ్మిల్లమున ముడుచుకొనుము. కాదుండుము; నేనె ముడిచెదను. (అట్లుచేసి చిరునవ్వుతో నామె మోము చూచుచున్నాఁడు.)

రుక్మి—(శృంగార లజ్జ నభినయించుచు సంతోషముతోఁ దనలో) ఈ సమయమున నా వేణియందమునుఁ జూచుకొనుటకు రెండు నిలువుటద్దములుండిన బాగుండును. అయిననుఁ జూచి యానందింపవలసిన జీవితేశ్వరుఁడు సమక్షమందే యున్నాఁడుగదా !

కృ—(కొప్పుజూచి) అహాహా ! మత్తమాతంగయాన ! ఏమి నీ విలాసము !

చ. అలికులవేణి నల్లనగు నంబరవీధినిఁ దెల్లమబ్బు తా
నెలకొని యున్నయట్టు హరినీలమణిమయ భూషణంబు పైఁ
జెలువగు పుష్యరాగమునుఁ జెక్కినయట్టులు నల్లగల్వపై
విలసిలునంచు బింబు వటువెల్గెడు నీకుసుమంబు కొప్పుపై.

నార—మరియుఁ బార్వతి తాల్చిన యవతంస చంద్రకళవలె నీమె యాదల నీపుష్పంబు రాజిల్లుచు నీకళ్యాణికి వర్ణనా దుస్సాధ్యమగు సౌందర్య మొకండు దెచ్చెను.

రుక్మి—దేవా! అసమాన విలాసహేతు వగు నీ కుసుమంబు మహి మెట్టిదియో వినఁగోరెదను.

నాగ—కళ్యాణీ! అడుగవలసినదాని నడిగితివి. వర్ణించెద నాకర్ణింపుము. యీ కుసుమవసంతముఁ దాల్చు సువాసినులకు నిత్యమంగళ సౌభాగ్య వైభవప్రాభవాదులు లభించును. ఆయింతి ప్రాణ

నాథునకు నిరంత రాభ్యుదయంబు సంప్రాప్తించును. ఇది యేభవనంబున నుండునో యా భవనంబు దేవేంద్రమందిరంబు చందంబున సిరుల కిరవగుచు మెరయుచుండును. దీని యమితసుగంధంబు శత యోజన వ్యాప్తము. మరియు,

తే. గీ. చందనమె హెచ్చుసకల భూజములలోన
దానికన్నను హెచ్చు సంతానకుజము
దానికి హెచ్చు కల్పమందారతరులు
పారిజాత మిన్నింటి కెచ్చుఁ బద్మగంధి.

కృ—అహాహా! భూలోక పుష్పములకు నమరలోక కుసుమంబులకు నెంత భేదమున్నది! సురమహీజాత జాతంబయి యత్యధిక విఖ్యాతంబగు పారిజాతంబు మీరు మాకొసఁగుటచే మే మిద్దఱము ధన్యులమైతిమి. మా దేహగేహంబులు పావనము లయ్యెను.

రమ—(తనలో) మా సత్యభామకడ కరిగినపు డీపావన మగపడును.

రుక్మి—దీనిమహిమ మెంత వినిననుఁ దనివి దీఱకున్నయది.

నార—మఱియు నీపుష్పంబు ధరియించువారికి నాకలియుం దప్పియు పొడమకుండుటఁ జేసి యన్నపానంబులపై మనసు చనదు.

ఉ. ప్రాణపదంబుసుమ్మి యిది పద్మజురాణికి, మాపులందు నిం
ద్రాణికి సెజ్జగూర్చెదరు దైవతకాంతలు దీనితోడ రు
ద్రాణియు దీనిఁ దాల్చు నవతంసముగా ననయంబు, సర్వగీ
ర్వాణవిభూషణం బిదెయొ పంకరుహాయత చారులోచనా!

రుక్మి—దీని పరిమళమిట్లెంతకాల ముండును?

కృ—అమరలోక పుష్పమగుటచేత దీని పరిమళము శాశ్వతమని తలఁచెదను.

నార—అట్లుగాదు. వినుఁడు.

చ. కరము జగంబు నేఁచుచును గాఁపులు వేసవియందు వీచిన
న్స్ఫురదురుచంద్రికానిశల సొక్కుచు లీల మెయి న్విహారము
ల్సెలపిన లేశము న్నలుగ నేరదు వాఁడదు యిట్టులొక్కవ
త్సర మగు దాఁక నుండునఁట తావులు తగ్గుచునుండుఁ బిమ్మటన్.

రుక్మి—ఇంతజగదేక విచిత్రచరిత్రగలపుష్పంబు నాకొసగుటచే నన్నుఁగాంతాజనంబునధికగౌరవాస్పదముగనొనర్చితిరి. ఇదినాకును నాసపత్నులకుఁగలహకారణ మగు నేమోయనియించుకశంకించెదను.

రమ—(తనలో అసూయతో) నీకుఁగల్గిన మహాదైశ్వర్యమున కోర్వలేక కలహించువా రెవరు? ఇది సత్యభామ కిచ్చినను వద్దు.

కృ—సపత్నులయం దొక్కరితె కనన్యదుర్లభ మగుగౌరవము లభించినఁ దక్కినవారికి మనంబెరియుట స్త్రీజనంబులకు సామాన్యమే. అయినను నిది యంత కలహకారణముగఁ దలఁపను.

నార—వాసుదేవా! నీవనిన ట్లిది కలహంబునకు విషయంబు కాదు. ఒకవేళ నట్లయినను మాత్రము మనమేమి చేయఁగలము? చక్రవాకము విలపించునని భగవానుడగు చంద్రుఁడు జగంబులకు వెన్నెలఁ బ్రసాదింపకుండునా? ఈమెకింతయనూనగౌరవము లభించుటచేత నీమె సవతులలోఁ గొంద ఱోర్వలేనిమాటనిజమే. అందు ముఖ్యముగ సత్యభామ.

కృ—ఒకరిని నిరూపింపనేల? అందఱు నభిమానవతులే.

నార—అందు సత్యభామ యీర్ష్యాగ్రహపీడితురాలు. ఆమె జగత్త్రయంబునఁగల కాంతలలోఁ దానెచక్కదనంబున కిక్కననియు సద్గుణంబులకు తావనియు నభిమానంబునకుఁ గాణాచిననియుభావించుకొని మెనలేనిగర్వంబున విఱ్ఱవీగుచుండును. ఆమెకాదినుండియు నిట్టి యభిప్రాయమే కలదు.

కృ—(తనలో) ఈనారదుఁడు కలహప్రియుఁడై రుక్మిణి మెప్పు బడయఁగోరి తన యిచ్చకపుమాటలచే సత్యభామ నధిక్షేపించుచున్నాఁడు. యీరమణికి యీపలుకు లాసత్రాజితితోఁ దెలుప

కుండునా? (ప్రకాశముగా) మునీంద్రా! మీరు చక్కగ విమర్శింపలేదు. ఆమె కంతగర్వ మున్నట్లు నాకుఁదోచదు.

నార—(కోపముతో) లేకేమి? ఆసత్రాజిత్పుత్రికపై గల పక్షపాతముచే నీవిట్లు వచించెదవు కాని యామె నెరిగినవా రందఱకు నా పలికిన దంతయు యదార్థ మని తోఁచకమానదు.

రుక్మి—అవును. ఆసుందరియందు గోవిందున కతిపక్షపాతము.

రమ—ఓ కాంతా! అంతటి పక్షపాతమున్నచో పారిజాతం బానాతికేయొసగుఁగాని నీకేల యిచ్చును? ఆమె పరోక్షమున నిష్కారణముగ నామెను నిందింపనేల?

నార—ఓహో! చెలికత్తెవగుటచేతనా పూసికొనివచ్చితివి? ఏ భార్యయత్యధిక వినయవిధేయతా సౌభాగ్య సౌందర్యంబులలో నగ్రగణ్యురాలో యామె కాకను మీపురుషోత్తముడిచ్చెను. సత్యభామను నీవెగాని నేనెఱుంగనా? తానుమహాప్రౌఢనని ప్రాణనాధుని నయితము నిర్లక్ష్యము చేయును. ఈరుక్మిణీదేవి సద్గుణంబులు, తెలివి, వినయము, సౌజన్యము, గురుపూజ, పతిభక్తి, బంధుప్రేమము, దైవభక్తి, కృతజ్ఞత, యౌదార్యము మొదలగు సద్గుణమాణిక్య నికరంబులామె సపత్నులకును నందు ముఖ్యముగ సత్యభామకు వేయేండ్లు తల క్రిందుగ దపమొనర్చిన నలవడునా? ఈమె యెక్కడ వారెక్కడ? సూర్యమండలమునకును మిణుగురు బురుగులకును గలభేదము గలదు.

రుక్మి—దేవర వారతిశ్లాఘింపుచున్నారు.

కృ—మునీంద్రా! స్త్రీలప్రశంస యేటికి? చాలింతము.

నార—గుణాగుణ నిర్ణయము నిష్పక్షపాత చేతస్థులమగుమము బోటి తపోధనులె చేయవలయు. ఆసత్యభామ యోర్వలేమికి దోడ్పడి రుక్మిణీదేవి కన్నియు లాభములె కలుగుచున్నవి. ఎవరియసూయ

వారినె చెరచును. తానెంతపరితపించినను దన కీమె మహిమము గోరంతయు గలుగదు. తా నెన్నివన్నెలు తెచ్చుకొన్నను జక్కదనంబున రుక్మిణికిం దీటురాదు. భర్తపయినెంత ప్రభుత వడసినను బట్టమహిషి యని తా ననిపించుకొననేరదు. ఆమె విషయమయి యింత వృథాప్రసంగ మేల యందువేని పత్నులకిది కలహకారణ మనుమాట వచ్చెగాన మేమంతదూరము ప్రశంసింపవలసె. కళ్యాణీ!

రుక్మి—దేవా! ఆజ్ఞాపింపుము.

నార—ఉ. నీసరిపత్ను లందరును నిన్నని నిత్యము నోర్వలేమిచే
గాసిలుచుండఁగా దొయితకంటె మహా విభవంబులందుచు
న్నాసురసౌఖ్యముల్వడసి భర్తనుదైవముగా దలంపు మీ
యేసరి కైననోర్వని మృగేక్షణలే చెడిపోదురుర్వరన్.

రుక్మి—దేవర యాశీర్వచన మప్రతిహతమగుం గాక!

కృ—అన్యథా యెన్నడునుగాదు. దేవఋషి పుంగవుడుగదా.

నార-దేవా! అధోక్షజా! ఇంక నేఁ బాతాళలోకంబున కరిగి యచ్చట వైచిత్రంబులఁగని మరలివచ్చెదను. నాకనుజ్ఞయొసంగుము.

కృ—(లేచి) దేవా! చిత్తము. అనుగ్రహముంచుఁడు.

నా—(తనలో) వచ్చినకార్యమైనది. కలహవృక్షమునకు విత్తనము నాటితిని. అచిరకాలమున వీరు దానిఫల మనుభవింతురు గాక! (అని నిష్క్రమించును.)

రమణిక—దేవా! నేనును సెలవుఁ గైకొనియెదను.

కృ—రమణికా! నీవు కోసినసంపంగిపువ్వుల నిచ్చుటమఱచితివి. (వాని, బుచ్చుకొని రమణికను డగ్గఱి రహస్యముగ) ఆ నారద మౌని కలహసూచిక వాక్యంబులును బారిజాతంబు రుక్మిణి కొసఁగుటయు నీ వాసత్యభామకు నెఱింగింపక యిచ్చటనే మఱచిపొమ్ము. కానిచో మిగుల మోసంబు వాటిల్లును.

రమ—స్వామీ! భార్య నన్యుఁడు పరిభవింపుచుండెను గదయని యభిమానమైన లేక యూరకుండి యిప్పుడామెతోఁ జెప్ప వలదననేల? సత్యభామ కోపించిననేమి? రుక్మిణి యనుగ్రహమున్నఁ జాలదా? ఆమె కీపుష్పములుమాత్ర మెందుకు?

కృ—(తనలో) అయ్యో! ఈనారదుఁ డెందుల కరిగిన నందుగల హోదయమెకదా! నే నిప్పుడు నిశ్చయముగా సత్యభామ యెడ నపరాధి నయితిని (రుక్మిణియొద్దకు వచ్చుచున్నాఁడు.)

రుక్మి—(తనలో) ప్రాణేశ్వరుఁడు రమణికను సాగనంపు నెపమున వినయపూర్వక మగు సందేశమంప బోలును.

కృ—(తనలో)

చ. తెలుపకపోదు నారదుని తీవ్రపుబల్కులు చేటి సత్యతో
గలమున దండతాడితభుజంగివిధంబున నాలతాంగి బి
ట్టలుగకపోదు నాయవినయంబునకు న్మునితూలుమాటకు
న్గలుగకపోదు ప్రేయసికి నాకును నెయ్యపుగయ్య మియ్యెడన్.

దేవీ! మందిరమున కరుగుదము రమ్ము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీ

పారిజాతాపహరణము

ద్వితీయాంకము

ప్రదేశము—సత్యభామా మందిరము

[సత్యభామయు, భ్రమరికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

సత్య—ఓసీ! భ్రమరికా! రమణిక యింతతడవు రాకుండు టకుఁ గారణమేమని నీ వూహించెదవు?

భ్రమ—దేవీ! మన రమణికను మీరు భర్తయొద్దకుఁ బంపిన యొక్కముహూర్తమునకే మహానుభావుఁ డగు నారద మునీంద్రుఁ డాయనను సందర్శింప రుక్మిణీమందిరంబున కరిగెనని కంచుకి రోమాంకుఁడు నాతోఁజెప్పెను. ప్రభావముచేత మాత్రమే యిదివఱ కెఱుంగఁబడిన యా దేవర్షిని విలోకింపుచుఁ జమత్కార గర్భంబులగు నతని పల్కుల నాలకింపుచు మన రమణిక యచ్చోటు విడిచి రా మనసురాక యిట్లు మసలెనని నాకుఁ దోఁచుచున్నయది.

సత్య—అయ్యో! కలహామె పురుషార్థముగఁ దలపోయు నా జడదారి భర్తగారిని దర్శింపవచ్చెనని వినుటతోడనె నా మనంబు పరిపరి విధంబుల శంకింపుచున్నది. భర్త రుక్మిణి మందిరఁబున నుండుటయుఁ గలహాభోజనుం డానెలవునకుఁ బోవుటయు వా రమణిక జాగుసేయుటయుఁ జక్కఁగ విమర్శించిచూడ నాకు భయమగు చున్నది.

భ్రమ—అమ్మా! నీవింత శంకింపవలసిన పనిలేదు. శిష్టజన పరిపాలకుఁ డగు దేవకీనందనునిఁ గనుగొనఁ బలువురు వచ్చు చుందురు, పోవుచుందురు. అట్టిచో నారదుని రాకకై నీకింత భయ మేల కలుగవలెను? అది యటుండ మీ దంపతుల యన్యోన్యాను రాగము సందేహింపఁదగు విషయము కాదు.

సత్య—అట్లయినఁ బ్రాణేశ్వరుఁడు నా సందేశము సబహుమానముగ నాలకించి నాకు దర్శనమిచ్చి నన్ను సన్మానించుననియే నీవు తలంచెదవా ?

భ్రమ—నిశ్చయముగా నట్లే తలంచెదను. ఎప్పటికప్పుడే మర చెదవుగాని నీవుమాత్ర మామాట యెరుఁగవా ? వాసుదేవుఁడే యిందువదనమందిరమున నున్నను నేముద్దియతో ముచ్చటలాడుచున్నను బంచప్రాణములు నీమీదనే నిలిపి శరీరము మాత్రము వారి కప్పగించి మనసున నిన్నే స్మరించుచుండును.

సత్య—అట్లయిన నీ యుపచారవాక్యములచే నామనం బిప్పుడించుక యూరడిల్లుచున్నది. సత్యభామాభిధేయుడనని ప్రాణేశ్వరునకు గలిగిన బిరుదము సార్థక మగుగాక !

భ్రమ—అదిగో మన రమణిక వచ్చుచున్నది.

సత్య—(ఆత్రముతో) ఏది ? ఏది ?

[అప్పుడు రమణిక ప్రవేశించుచున్నది]

రమ—(తనలో) అయ్యో ! దేవితో నేనప్రియము విన్నవింపవలసినదాన నైతినిగదా ! సత్యభామ వాసుదేవ సమక్షమునకు నన్నేటికనిపె ? పోయినదానను సందేశ మెరిగించినతోడనే రాక యచ్చట నేల మసలితిని ? ఇప్పుడది నేను తెలుపకున్నను గర్ణాకర్ణిని ఈమె వినకపోదు. వినినప్పుడు మున్నేటి కెరిగింపక పోయితివని నన్నీమె దండించును. తెలిసినచో వాసుదేవునకు నాపయి నలుక పొడమును. సేవకావృత్తి కేవల దుఃఖభాజనముగదా (మెల్లగా సత్యభామను సమీపించును.)

భ్రమ—రమణికా! మెట్టబడిన తాబేటివలె నంత మెల్ల మెల్లగ నడచుచున్నావేమి ?

సత్య—దీని మందగమనమే నామనసున కాందోళనము గలిగించుచున్నది. అయిన నేమి చెప్పునో చూతము.

భ్రమ—ఓసీ ! పలుకవేమె ? మాధవునివార్త కాయా ? పండా ?

రమ—ఏది యనుకొన్నచో నదియే.

సత్య—హృదయేశ్వరుఁడు నాసందేశము నాలకించెనా?

రమ—చెవు లుండగ నాలకింపక పోవుట యెట్లు తటస్థించును?

సత్య—వినుట యనగ నానందముతో వత్తునని చెప్పెనా?

రమ—మాటమాత్రము చెప్పెను.

సత్య—అట్లయిన రాఁడా యేమి?

రమ—ఏమొ ఆవిషయమై నే నే మెఱుఁగను.

సత్య—నీ సందిగ్ధ వచనములచే నాహృదయంబు పరితపించు చున్నది. అదియునుగాక నీముఖ మేమొకాని దైన్యసూచకముగ నున్నది. కానం నీకో నాకో మహాపరాధము సంప్రాప్తమైనట్లు తోఁచుచున్నది.

రమ—నాకయినచో బ్రతికియే పోవుదును.

సత్య—అట్లైన నభిమానధామమగు నీసత్యభామకే యనూన పరాభవము తటస్థించినదా? అగ్రమహిషి ననుగర్వముతో రుక్మిణి నన్నేమయిన దూలనాడెనా? తులువలగు నామె సఖులు నన్నుఁ నిందించిరా? కాక మిత్రవింద, జాంబవతి లోనగు సవతులు దూషించిరా? వీరలుగాక నన్యులు నన్నుఁ దలపెట్టరు.

రమ—అయ్యో! నిష్కారణముగ నందఱ నిందింప నేలనమ్మా! ప్రాణవల్లభుఁడు తిరస్కారభావముఁ జూపిన నొరుల నననేల?

సత్య—(ఆత్రముతో) ఏమీ! ప్రాణేశ్వరుఁడే తిరస్కారముఁ జూపెనా?

రమ—అట్లొనర్చుటకు మఱి యెవరు సాహసింతురు?

సత్య—రమణీకా! నీచమత్కార వచనంబులఁ జాలించి యతిత్వరితముగ భర్తకడఁ బ్రవర్తిల్లిన సమాచార మామూలాగ్రముగ నెరింగింపుము.

రమ—ఎరిగించుట కేమున్నది? వినుము. నే నరిగిన యొక ముహూర్తమునకుఁ గలహాశనుఁడగు నారదుఁ డందుల కరుదెంచెను.

భ్రమ—దేవి యదియంతయు నిదివరకే వినియున్నది. తరువాత వృత్తాంత మెఱిఁగింపుము.

సత్య—కలహాకల్పనా విశారదుఁ డగు నారదుఁడు నావిషయమై యేమయినఁ బ్రస్తావించి రుక్మిణిని వినుతించెనా ?

రమ—ప్రస్తావించుటమాట యటుండనిమ్ము. అతఁ డా దేవేంద్రోద్యానవనంబున నుండి జగద్విఖ్యాత మగు పారిజాత పుష్పము తెచ్చి గోవిందున కొసఁగెను.

సత్య—(సంభ్రమముతో) అట్లైన భర్తగా రాకుసుమలలామమును నాకుఁ బారితోషికముగ నిమ్మని నీచేతికిచ్చెనా? ఏదీపుష్పము?

రమ—ఇంకను నీవు తప్పుత్రోవనె యుంటివి. నిజప్రాణసమానురాలగు రుక్మిణి దగ్గఱనుండఁగ నతఁ డని నీకేల యొసగ బంపును ? ఎంత పిచ్చిదానవమ్మా ?

సత్య—(నివ్వెరపడి) ఏమి రుక్మిణికే యిచ్చెనా? నాకు బంపలేదు. ఆ కపటజగన్నాటక సూత్రధారుఁడగు కృష్ణుఁ డెంతలో రుక్మిణి మాయఁ దగిలెను ? కానిమ్ము. తదనంతర మేమిజరిగినది ? దాచక వేగ మెరిగింపుము.

రమ—తదనంతర మానారదుఁడు రుక్మిణి గుణగణంబులు బట్టువలెఁ బొగడుచు నీవతిదుర్గుణసమేత వనియు బతిభక్తి శూన్యవనియు నిర్భయముగ వచించెను.

సత్య—(మిక్కిలి కోపముతో) ఏమేమి ? కలహపరాయణుఁ డగు నారదుఁడు పారిజాతా పుష్పంబు పారితోషికంబుగ నా వాసుదేవున కొసఁగుటను వచ్చెను. అతఁ డాత్మీయప్రాణసమానురాలగు రుక్మిణికది యర్పించను వచ్చునుగాని నిర్హేతుకముగ నా సవతియెదుట నాప్రచార మతఁ డేల యెత్తవలెను ? అన్నన్నా ! ఆసమయంబున రుక్మిణి మహానందముతో నాలకించుచుండెను గాఁబోలును! అవునటే!

రమ—నేత్రావులు వెదజల్లుచున్న యా పుష్పమును రుక్మిణి ధరించి శచీదేవిని మించిన విలాసముతో నుండెను.

సత్య—(ఈర్ష్యతో) ఆయసహ్యమగువర్ణనవేల? సంగతిచెప్పక.

రమ—అట్లైన వినఁదగిన వన్నియు వినిపించెదను. సావధానవుగమ్ము. భర్తస్వయముగఁ దన చేతులతో నాపుష్పమునుఁ దనకొప్పున ముడువ రుక్మిణి యానందముతో మునిపలుకు లాలింపుచుండెను.

సత్య—(కోపముతో) హా రుక్మిణీ! ఒక పారిజాతపుష్పంబు ధరించినందుకే యింత గర్వించవలెనా? కాని రమణికా! భర్తయప్పు డేమిచేసెను? నారదుని మందలించి నాపక్షము పల్కెనా?

రమ—అట్లుచేసిన లెస్సగనే యుండును. తా నేమియు నెరుఁగని యన్యునివలె మునిమాటలకుఁ జెవు లప్పగించి యూరకుండెను.

సత్య—(కన్నీటితో) పరనిందాపరాయణుఁడగు నాజడదారి నన్ను అట్లవమానింపుచుండ హృదయేశ్వరుఁడు తనకుఁగానట్లూరకుం డెనుగా? అయ్యో! పురుషులెంత చంచల స్వభావులే! రమణికా!

రమ—నీవిప్పుడు మేలుకొంటివా? నాకు మాత్రమిది క్రొత్త కాదు.

సత్య—మానవతికి భర్తయే యేడుగడ! అట్టియతఁడె నిర్హే తుకముగ నిరాకరింప జీవితము నిష్ఫలము.

రమ—అంతటిమాట యెందుకమ్మా!

భ్రమ—దేవీ! అమంగళము నోట రానియ్యకుము.

సత్య—ఏహారపాచ్చెము లెన్నఁడెరుగని యభిమానవతి కింత కన్న నెక్కుడు క్రోధ హేతువు లేముండును? పురుషుఁడు తన కులకాంత నెంతకాలము గారవించునో యంతకాలము లోకజనంబులాలోలలోచ నను సన్మానింతురు. పతియే నిర్లక్ష్యము చేసిన గౌరవింతురా?

రమ—అవును. గౌరవింపనిమాట సత్యమే కాని

సత్య—(నిట్టూర్పు) గౌరవము చెల్లినంతఁ దనుక మానవతి జీవింపనగుఁగాని నగుఁబాటునకు లోనయినబ్రతుకు బ్రతుక నేల? మాన ముకంటెఁ బ్రాణ మెక్కుడిది కాకున్నను నీప్రాణములపై నీతుచ్ఛ శరీరమున కింత యభిమానమున్న దే?

రమ—అదేమి మాటమ్మా! బ్రతికియున్నవారికే సుఖదుఃఖా నుభవము. మరియొకలాగగుట యెవరిని సాధింపను?

సత్య—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) అక్కటా! ఆరుక్మిణి కింకరుని కపట వ్యాపారనైపుణిని మెచ్చవచ్చును. నాదగ్గఱనున్నపుడు తన యను రాగరసము పొంగి పొరలివచ్చునట్లు దేనియ లుట్టిపడినట్లు పలికి వీనుల

విందొనర్చి ప్రేమ యభినయించి నన్నుం బెడత్రోవ నుంచుటలో నతఁ డెంత నేర్పుఁ బ్రకటించెనే!

రమ—ఆమహానుభావుని ననసేల? మొదటినుండియు నాయన వర్తన మెరుఁగని లోపము మనదే.

సత్య—నిరంతరంబును మనోభీష్టదాయకుఁ డయి మనసిచ్చి పలుకు ప్రాణనాథుఁ డెంత ధన్యకు లభించును? భర్త భార్యకు ధన మిచ్చి పుచ్చుకొన్నను మనోవిచార ముండదు. కాని చనువిచ్చి పుచ్చుకొన్న దుస్సహముగ నుండును.

భ్రమ—ఈవఱ కెన్నఁడైన నాయన యట్లు చేసెనా? అది యొక వేళావిశేషము.

సత్య—అవును. పరిహాసార్థమయినను నాపుండరీకాక్షుఁడు నా గీచినగీటు దాఁటి యెరుఁగఁడు. ఎంద రెందరు రాజాధిరాజు లెంతలెం తలు వెలలేని కానుకలు తన కంపినను నాకెఱుకపడకుండ నాకెఱుఁగఁగఁ జేయకుండవాఁడు! నాయ నుమతిగొనక నాసపత్నుల యంతిపురములకైనను బోయెడువాఁడు కాఁడు. ఒకవేళ బ్రమాదవశమున నాకిష్టముకాని దేదయిన నొనర్చి నను నాకెరుఁగ జేయవలదని నాసఖీజనంబుల కించుకించుక లంచంబులు గూడ నిచ్చుచుండెడివాఁడు. అట్టులావివాహ ప్రవర్ధమాన ప్రేమము నేఁ డీపారిజాతపుష్పము కతమున నతఁడు మరచెఁగదే!

(కన్నీరు నించుచున్నది.)

రమ—దానికిఁ గారణము నారదుఁడును గాఁడు పుష్పముగాదు రుక్మిణీసమక్షమే. స్వామివారికి యెదుటనున్నదె పెండ్లికూతురుగదా!

సత్య—రమణికా! చక్కఁగఁ జెప్పితివి. నాభుజలతను హృద యేశ్వరు బాహుస్తంభములకుఁ బెనవేసి కృత్రిమపర్వతాధిరోహణ మొనర్చు నాఁటి యానందంబును, సకల కుసుమాభిధానోగ్రాణవి హార మొనర్చు నాటి సంతోషంబును, శుకపికశారికాచక్రవాకమిథు నంబుల విరహవేదనాదర్శన మొనర్చునాఁటి సౌఖ్యమును, మరాళతూ లికా శయ్యాతలంబునఁగలదృఢాలింగన సుఖంబును నావగలాఁడియగు రుక్మిణి మాయం దగిలి మదనజనకుఁడు మఱచెను. అయ్యో! ఏమి

యొనర్తును ? పదునారువేల సవతులలో నగుఁబాటొందుమని నాతల వ్రాతయుండ నొకరి నననేల ? హా! తండ్రీ! సత్రాజిత్తా! ఇందరు సవతులలో నేనుఁ గాపుర మొప్పాగ జేయుదునని మె నన్నీకుహానా గోపాలున కిచ్చి వివాహ మొనర్చితివా ? నీవా శ్రీకృష్ణస్నేహ లోభంబున నాగొంతుఁ గోసితివి. (కన్నీరు విడుచుచున్నది.)

రమ—దేవీ! నేత్రద్వంద్వమునందు ముత్యములలీలం గారు బాష్పములఁ దుడిచికొని యించుక యూరడిల్లుము.

భ్రమ—అమ్మా! భార్యాభర్తల కొక్క సమయంబునఁ బ్రణయకలహము సంభవించును. దాని కింత వంత నొందనేల? (సత్యభామ కన్నీరు తుడుచుచున్నది.)

సత్య—అయ్యో! యీవర కపూర్వగర్వము గాంచి రూప లావణ్యంబుల జగత్ప్రసిద్ధి కెక్కినట్టు నన్ను నాసవతి యెట్టయెదుట నొకఁడవమానింపఁ దా నొక మూఁగవానివలె నాలకించుచుఁ బ్రాణనాథుఁ డుదాసీనుఁడయి యుండిన నే నూరడిల్లుట యెట్లు ? నా హృదయశల్యముఁ బెరుక నెవరితరము ?

రమ—అమ్మా! ఇంత విచారభారము నొంది చేయున దేమి? శాంతించి కార్యసాధన మొనర్చుకొనుట యుక్తము.

సత్య—ఇంక దేహత్యాగముకంటె నన్యసాధనము లేదు. ఈ యలంకారములు నీ చీనిచీనాంబరములు, నీకుసుమదామములు నా కేల ? ఆకామినీ పంచశరుండు మత్సదనమున కరుదెంచి నన్ను సంభావించునని యెంచి యింత యలంకరించుకొంటిని. నాకును నా భాగ్యమునకును నారదముని కతమునఁ బారిజాతసుమముతో ఋణము తీరినది. శరీరముపైఁగల వృథాభిమానమున మరియొకపనికిసాహసింప జాలకుండుటచే నే నీ ముహూర్తమారంభముగ నాహారవిహారాదుల విసర్జించి దేహము శుష్కింపఁజేసి నందనందనునకుఁ గన్నులపండువు చేసెదను. అహహా! దైవ మెంతకాలములో నాచర్యల నెంతవఱకుఁ దెచ్చెను ? (ఏడ్చుచు) హా! ప్రాణనాయకా! నన్నఖిల నారీమండల మున నింత పరిభవించుట నీకేమి యెగ్గుచేసితిని ? హా! ఇంక నతనికి

నేనెక్కడి భార్యను? నన్నా మహాత్ముడు దాసిగా నెంచెను. అతఁడు నన్నుఁ దన భార్యనుగా నాలోచించినచో నిట్లేల యొనర్చును? ఇంక నేనీ శృంగారభవనంబున నిల్చుటెందుకు? నాకోపగృహంబున కరిగెదను. ఓసీ! మరణికా! నీవు ద్వారముకడనుండి యామాయ గోపాల కృష్ణుని రానియ్యకుము. (దుఃఖించుచు పోవుచున్నది.)

రమ—అయ్యో! సత్యభామ మహాకోపోద్దీపితురాలై చనుచున్నది. ఆనారదుఁ డేల రావలె? వచ్చిన నేమి పారిజాతంబు కృష్ణున కేలయియ్యవలె? ఇచ్చెనో కృష్ణుడు దాని సత్యభామ కేటి కంపడయ్యె? పోనిమ్మది యట్లుండనిమ్ము. అంత కలహావినోదుడైన నారదుడు సత్యభామను దూలనాడ కృష్ణుడాతని నేల మందలింపడయ్యె? ఇంతకు దైవనియోగ మీాక్రమంబుననుండు నన్యథా జరుగుటెట్లు తటస్థించును? ఈ సత్యభామ నిజకాంచనచేలంబులు విడిచి మాసిన చీరగట్టి సమస్త భూషణంబుల దీసివైచి వెలుగులేని యాచీకటింట మూర్తీభవించిన శోకమువలె పవ్వళించి నాకు వెరపు గొలుపుచున్నది. అయ్యయో! ఎంతదుర్దశ గలిగెను? ఈసత్రాజితి మిక్కిలి పంతముగలది. ఎన్ని చెప్పినను వినదు. అయినను నింకొకసర్యాయము బ్రతిమాలి చూచెదగాక! ఓసీ! భ్రమరికా! నేను దేవి ననుసరించి యుండెదను. గృహకృత్యంబులు నీవు నెరవేర్చు చుండుము.

భ్రమ—అట్లే చేసెదను.

రమ—(నిష్క్రమించును.)

భ్రమ—(తనలో) పండువంటి సంసారము క్షణములో చెడినది. ఏవేళ కేది యెట్లగునో తెలియదుగదా! (నిష్క్రమించును.)

రెండవరంగము—సత్యభామాకోపగృహము.

[నగలుతీసి మాసినచీరగట్టి మంచముపై బవళించి సత్యభామయు నామెకు సురటివేయుచు రమణికయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సత్యా—ఓసీ రమణికా! మగవారికూరుము లెట్టిచంచల స్వభావములో చూచితివిగదా. భర్తచేసిన వినయచేష్టితములకు నేనిప్పుడింత బిట్టులుక బూనియున్నదాననుగాని యామన్మథ మన్మథుని ముఖార

విందదర్శనము చేయుటతోడనే నాకీ బింకము నిలుచునా? నిలువదా? యని సందేహించుచున్నాను. అయ్యో! ఎంత వెఱ్ఱిదానను? ఈ మందభాగ్యురాలికి మరల జీవితేశ్వరు దర్శనంబగుటఁ గూడ లభించునా? సకలజలధర శ్యామమై యువతీజనమనోహరమై వెలయు భర్తగారిమూర్తి వెండియు నా కన్నులపండువ వెన్నఁడైన నొనర్చునే? ఇది వట్టియాస. నా భాగ్యమంతయు నాసవతుల పాలయినది. ఓసీ! రమణికా! నా కాయాస మధికమయి మేనెల్లఁ జెమ్మట గ్రమ్ముచున్నది కావున వింజామరతో నించుక విసరుము.

రమ—ఇదిగో నట్లే చేయుచున్నాను. (అని విసరుచున్నది.)

సత్య—అయ్యో! ఈ వ్యజనమునుండి వచ్చు వాయువులు నామేనికిఁ వేఁడిగ సోఁకుచున్నయవి. ఇంచుక చల్లని జలము దానిపైఁ జల్లి విసరవే.

రమ—నీ కెట్లు సుఖముగ యుండునో యట్లు చేసెదను.

(నీళ్ళుచల్లి విసరుచున్నది.)

సత్య—హాయి! హాయి! ఇప్పుడించుక కన్నులు మూఁతలు పడుచున్నవి. చెలీ! నీవిట్లె విసరుచుండుము. (అని యొక్కనిమిషము నిద్రించి యాకస్మికముగ మేలుకొని లేచి కూర్చుండి) ఓయి! ధూర్త గోపాలక! ఇది రుక్మిణి మందిరమనుకొని పొరపాటున నిందువచ్చితివా? (అని చూచి తెల్లఁబోయి) ఓసీ రమణికా! ప్రాణవల్లభుఁ డిప్పుడిటకు రాలేదా?

రమ—అమ్మా! కలగంటివేమొ కాని యాయన యిందు రాలేదు.

సత్య—అయ్యయ్యో! నా వెలతనమును జూచి నీవు నవ్వుకొనుచున్నావు కాఁబోలును. సీ! అందరకును హాస్యాస్పదమగు నీ జీవముతోఁ బనియేమి? రమణికా! ఆ పూఁతోఁటకుఁ బోయి మాధవీ లత నొకదానినిఁ దెమ్ము. దానిని గంఠాభరణముగ బిగించుకొని నా సవతులకందరకు నానందము గలిగించెదను.

రమ—(చెవుల మూసికొని) అమంగళము ప్రతిహతమగుఁ గాక! దేవీ! ఏల యిట్లనుచితములైన మాటలు రానిచ్చెదవు?

సత్య—(ఆమాటలు వినిపించుకొనక) అయ్యో! పరిచారికలు గూడ నాయాన నలక్ష్యము చేయుచున్నారు. ప్రాణనాథునివలన పరిభవముగొందిన కాంత పరిజనమునకును బరిహాసపాత్రమై యుండు గదా! ఓయదుకుంజరా! నీకిల్లాలయినందుకు నాయుల్లంబు పల్లవింపఁ జేయుటకు మారుగఁ దల్లడింపఁజేయుటకు నీకుఁ జెల్లునా ? నాసమక్షము నొక్కక్షణమును బాయక నన్నానందవార్ధినిఁ దేలుచుండు నీవు నేఁ డక్షీణదుఃఖసాగరమున ముంచుట నీకుఁ బాడియే! ఆరుక్మిణీ కాంత నంత గౌరవించుటకును నన్నిట్లు తిరస్కరించుటకును నామె యొనర్చిన లగ్గేమి ? నేనొనర్చిన యెగ్గేమి. నా జన్మాంతరపుణ్యాంబిట్లుండ మిమ్మన నేల!

(అని కన్నులు మూయుచు నిద్రించుచున్నది,)

రమ—ఈమెకు నిదురపట్టినది. ఈ నిద్రయందయిన నీమె దుఃఖము మరువవచ్చును. అంతలో వాసుదేవుఁ డరుదెంచి, బుజ్జగించి, యలుకఁదీర్చి యీమెనుం బ్రసన్నురాలినిఁ జేయగలఁడు. భార్యల పొలయల్కలుఁ దీర్చుటలో నామాహాత్మునికి గల నేర్పు వ్వరికిఁ గలుగును ?

అప్పుడు కృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

కృ—(తనలో। ఈవిషయమున సత్రాజిన్నం దనకుఁ గోప కారణము లేకపోలేదు. ఏలయన,

తే. గీ. రుక్మిణీసత్యభామ లిర్వురకు నేను
బంచితిని గూర్మి తులఁదూచు భంగి గాక
నిపుడు వైదర్భివంక పువ్వొత్తుకూర్మి
యతిశయంబుగఁ గప్పుడు నామెమదికి.

అదియునుగాక సాత్రాజితి మహాప్రౌఢయు ధూర్తయు గావున నీ స్వల్పవిషయంబునకే మనస్తాపము నొందును.

రమ—(తనలో) ఎవ్వరో వచ్చుచున్నారు. (చూచి) అదిగో! కొంకు జంకులేని గోవిందుఁడే.

కృ—(నలుదెసలఁ జూచి తనలో) ఏమిది? నా కనుల కంతయుఁ గ్రొత్తగ నగపడుచున్నదే.

సీ. కనుపండు వొనరించు కనకసౌధ మిదేమి?
చిన్నెల నెడఁబాసి చిన్నవోయె
విజయస్వ యదుచంద్ర విజయస్వ యనుచు న
న్బలుకరింపద దేమి చిలుకపిండు ?
విస్తరంగంబైన నీరాకరమువోలె
మందిరం బిది యేమి మాఁటు మణఁగె ?
నళినలోచనతోడ నారాఁక లెఱిఁగింపఁ
బరుగువాఱ రిదేమి పరిజనంబు ?
ఆవనంబులఁ జిఱునగ వంకురింప
నెదురు రా రదియేమి నా కిందుముఖులు ?
కానఁబడ దేమి కన్నుల కఱవుదీఱఁ
జక్కదనముల సీమ మాసత్యభామ!

రమ—(నవ్వుచు దనలో) ఇతర వ్యాపారవిషయంబున నెట్లున్నను స్త్రీల విషయంబునఁ బురుషులు మిక్కిలిఁ జులుకనయిన మనసుగలవారు. ఇప్పు డీయన భార్యను బ్రతిమాలుట కామెను వెదకికొనుచు నెట్లు వచ్చుచున్నవాఁడో ?

కృ—(సత్యభామను సమీపించి రమణికతో) దేవికి నిదుర పట్టినదా! అట్లయిన నీచేతి వింజామర నాకిమ్ము. నా యపరాధము నా యుపచారముతోఁ దీఱును.

రమ—ఎదుట నుపచారము వెనుకఁదిరిగిన నపచారమునలు పుట దేవరకే చెల్లినది. ఇదిగో వింజామరంగైకొనుడు. (ఇచ్చుచున్నది)

కృ—(పుచ్చుకొని విసరుచుఁ తనలో) నే నుపచారము చేయుచున్నానుగాని

క. ఈ వెలఁదుక కోపానల
మీవీవన విసర మంట లెగసెడునో ? క్రో
పావేశము దీపకళిక
కై వడి వడి నాఱిబోయి కడుముట్టెడునో ?

సత్య—(మేలుకొని) అధికముగ నిద్రాసుఖము గలిగినది. (స్పర్శము నభినయించి) అహాహా ! ఇంకను నెంతయు జాగ్రత్తతో

విసరుచునే యుంటివఁటే? ఎంతచల్లగాలి తగులుచున్నదే. కాని యీ మందవాయువులతో భూలోకదుర్లభసుగంధంబు వచ్చుచున్నది. రమణికా! ఈ కమ్మతావు లెచ్చటివే? (అని కృష్ణునిఁజూచి మరల ముసుఁగు పెట్టుకొనుచున్నది.)

కృ—ఓశరత్కాల సంపూర్ణ చంద్రాననా! నావందన సందర్శనము చేసి వెంటనె ముసుఁ గిడనేల? ఓకళ్యాణీ! పూర్వమువలెనె

చ. మెఱుఁగు బసిండియందియలు మేళిఝుళంఝుళనాద మీనఁ జె
 చ్చెఱ నెదురేగుదెంచి యిరుచేతులఁ గౌఁగిట జేర్పవేమి? యీ
 చిఱుఁనగ వాక్క ముద్దొలుకు స్వేదకంబులు మేననుండి నీ
 చెఱుఁగున నేర్పుతోఁ దుడిచి చేయ వదేటికి నాకు మన్ననల్.

ఓ గంధసింధురరాజగమనా! కృపారసశీతలము లగు నీ యపాంగావలోకనంబులకయె యెదురు చూచుచున్న నన్నన్యథా బుద్ధిఁ దలంపఁజెల్లునే! నేను పరుఁడను గాను. చూడు.

ఆ. వె. ఇంచు కేని నీకు నెగ్గు సల్పనివాఁడఁ
 దలఁపునందు నిన్నె నిలుపువాఁడ
 నీయనుగ్రహంబె నెఱనమ్ముకొనువాఁడ
 నేలుకొనుము నీకు మేలువాఁడ.

ఓ కళ్యాణీ! ఈవఱదనుక నీమాట జవదాఁటి యెఱుఁగను. ఇప్పుడు దాఁటుచున్నవాఁడఁగాను. ఇఁక నెన్నఁడు దాఁటబోవను. గీచినగీటు దాఁటక నీకనుసన్నల మెలఁగు నీపరిచారకునిపై నిఁకఁ గోపంబుమానఁజెల్లు.

సత్య—(తనలో) ఇంతట మాను కోపముగాదు. (ముసుఁగు బిగఁదీయుచున్నది.)

కృ—ఓ మృగరాజమధ్య! రాకేందుబింబమును దెల్లమబ్బు గప్పిన చందంబున లావణ్య పుంజ మగు నీ వదనాంబుజంబును వెల్ల ముసుఁగున నేల గప్పెదవు? నీ విలాసంబునకు, నీ హొయలునకు, నీ చాకచక్యమునకు, నీ వైదుష్యమునకు, నీ యునికి యొప్పునే? కళ్యాణనిలయ మగు నీ మందిరంబును, నీ యలంకారములను నింత చిన్నచూపు చూడఁదగునే?

సీ. సిగబంతి నీ కేమి పగగొనర్చిన దిప్పు
ధరియింపకుండ కో తలిరుఁబోఁడి !
హరిచందనం బేమి యప్రియం బొనరించె
మైఁబూయకుంట కో మధురవాణి?
పన్నీరుసల్పిన పాపకర్మ మదేమి
జలకంబుమానవో జలజనేత్ర?
జిలుఁగుదువ్వలువలు చేసిన యెగ్గేమి
కట్టకుంటకు నేఁడు కలికిమిన్న?
తప్పుగలవారి దండించు టొప్పుఁగాని
యనపరాధుల శిక్షించు టర్హ మగునె
నిఖిలధర్మంబు నెఱిఁగిన నిన్నుఁబోలు
రాచబిడ్డకు సింధురరాజయాన!
దేవీ! నాతోడఁ దాఁగిలిమూఁతలాడక లెమ్ము. (ముసుఁగుదీయును)
సత్య—(చెయ్యి తీసి వేసి) నాప్రచారము మీ కేల!
కృ—(చిఱునవ్వు నవ్వుచు సత్యభామగడ్డము పట్టుకొని)
తే. గీ. ఇంతమాత్రంపుఁబనికి నీకింత యలుకఁ
గలుగఁజెల్లునె నామీఁదఁ గమలనేత్ర!
మగువలకు నల్క పాడమగా మగలమీఁద?
నిట్టిబింకంబు లుంతురే యెచటనైన?
సత్య—(మొగము త్రిప్పుచున్నది.)
కృ—ఓ మనస్వినీ!
సీ. ఈమేని పరితాప మేమిటఁ జల్లారు
బిగియారఁగౌఁగిట బెనుప వేని
యీమనోభవదాహ మేమిట శమియించుఁ
సొబగువాతెఱరుచు ల్చూప వేని
యీమనస్సంతాప మేమిట నశియించుఁ
జిఱునవ్వువెన్నెల ల్జిమ్మ వేని

యీ వీనుఁగవ త్రుప్ప లేమిటి పిడిపోవు
నలరుఁ దేనియ లొల్కఁ బలుక వేని

గీ. యింతి నామీనఁ బ్రాణంబు లెట్లు నిలుచు
వాలుచూడ్కులు నామీఁదఁ బరప వేని
యలుక మానఁగదవె మాటలాడఁగదవె
కరుణఁ జూపఁగదవె నన్నుఁ గావఁగదవె.

సత్య—(కోపముతో) ఓకపటగోపాలకా! నీ హృదయంబు తెఱంగు మఱుంగు లేక యెఱుంగుదును. అవసరము గలిగి మెఱ మెచ్చుల యనురాగముఁ జూపుచున్న నీవర్తన మెవరెఱుఁగరు? ఆ రుక్మిణి సందనంబునకే యరుగుము. నేను నీకు భార్యనగుదునా? అన్ననా! ఎంతమాట? కొంకుజంకులు లేక మరల నాసదనంబున కెట్లు వచ్చితివి? నీవు దగ్గరనుండి రుక్మిణియానందించునట్లు నారదు నిచే నన్న ప్పు డట్లు తిట్టించి యిప్పుడిట్లు మరల నన్ను బ్రతిమాలు టకు దయచేసితివా?

కృ—ఓ త్రిలోకసుందరీ! చెప్పుడుమాటలు విని నన్నీ చందంబున నిరాకరించుట యుక్తమా? నాయెదుట నీవధిక్షేపింపఁ బడితివి గనుక తద్వృత్తాంతము నన్నడిగి యెఱుంగుము.

సత్య—నిన్నడుగనేల? తెలియుటచేతనె యిట్లంటిని. నాసఖ దగ్గఱ నిందించినచో నాయెదుర నిందించినట్లుగాదా? అగ్నిసాక్షిగఁ జేపట్టినభర్తకభిమానము లేకపోయినను నాచెలికత్తె యయిన నాపై నింతదనుక నభిమానమున్నది. రమణిక నాతోఁ జెప్పదనుకొంటివా?

కృ—అశ్లీల యనుకొందును? దానికి నీపైఁగల యభి మానమే నెఱుఁగనా?

సత్య—ఎట్లనుకొన్న నేమి? కలహవినోదియగు నారదుఁడు నన్ను నిందింప వీనులవిందుగా వినుచుంటివి కాఁబోలును. నన్నధిక్షే పించుట నిన్నధిక్షేపించుట కాదా? భార్యనుభరించు పురుషుఁడు భర్త. ఇదియేనా నీభరించుట? ఇదియేనా నీభర్తృత్వము? సతీపతు లన్యోన్య గౌరవములకొఱకుఁ జూడవలదా? సతి యన్యజనదూషిత యగుచోఁ

బతియు, బతి యన్న జననిందితుఁడగు-చో సతియు, నానందించుటయూ యుత్తమస్త్రీపురుషలక్షణంబులు? నామీఁద నీకింత యనురాగము నింతయభిమానము నింత గౌరవము కలదని నేఁ డెఱింగితిని.

కృ—దేవీ! నావలన నేరములేదు. ఉన్నను నీకిది పాడిగాదు.

సీ. ఉవిద! నీకపరాధ మొనరించితినయేని
మొలనూలితో నన్ను మోఁదరాదె?
తరుణి! నీయెడ నేను తప్పుఁజేసితి నేని
పువ్వుబంతుల నన్ను రువ్వరాదె?
వనజాక్షి! నీయాన జవదాఁటితినయేని
కలువతూఁడుల నన్నుఁ గట్టరాదె?
మగువ! నీపను పేను మఱచిపోతి నేని
విరిదండ సంకెల వ్రేయరాదె?
యెన్నఁడిట్లు సేయవుగద యింక ననుచు
గట్టిగా నన్ను జీవాట్లు పెట్టరాదె?
యుంతియే కాని యీరీతి నలిగి యలిగి
పలుకకుండిన నేనెట్లు బ్రతుకువాఁడ?

సత్య—అయ్యయ్యో! అట్లనఁబోకుము. అట్లు చేయవలసినది రుక్మిణి. సరిసరి. పట్టపుమహాదేవియై మహాసత్కులసంజాతయై పతివ్రతా శిరోమణియై యెల్లరస్తోత్రములకుఁ బాత్రురాలయిన యాసుందరి యాచందంబునఁ జేయవలయుఁ గాని యెందు నామెను బోలక వినయములేనిదానికి, నోర్వలేనిదానికి, నాకట్టి గౌరవ మెందుకు? నేను జీనన్మృతురాలను.

కృ—(చెవులు మూసికొని) అయ్యో! దేవీ! నీ వీ విధమున నమంగళములు వచియించి నాకు వ్యథ నేలఁగలిగించెదవు?

సత్య—అబ్బే! పొరపాటుగాఁ బల్కుచున్నారు. నావిషయమయి మీకు విషాదముఁగూడ గలుగునా? రుక్మిణీదేవి మధుర స్వరములతో బలుకకున్నను, జాంబవతి యాదరింపకున్నను, మిత్రవింద నిందానర్పకున్నను, భద్ర క్రేగంటిచూపుఁ బఱపకపోయినను దక్షుఁ

గలనారు తక్కుంగల సపర్యలఁ దనుపకున్నను మీకు విషాద ముద
యింపవలెను గాని నాకొఱ కేల ?

కృ-ఉ. ఏటికి భద్ర? జాంబవతి యేమిటి? కేటికి మిత్రవింద? యిం
కేటికినాకు నాగ్నజితి? యేటికిరుక్మిణి? యెందు నీదు కా
ల్గోటికి నైనసాటి యనఁగూడనిచోటుల నాప్రశంస యి
ట్లేటికి మాటమాటకును నెత్తెదు మత్తగజేంద్ర గామినీ!

సత్య—(కోపముతో) సందేహ మణుమాత్రములేక నీ వా
క్రమమునఁ బలికెద వేల? ఆమాంఘ్రులమారిమందులు మీతల కెక్కినవి.
ఆమె యాలాపంబులు మీ చెవుల కమృతప్రాయము లయినవి. ఆమె
మందిరము మీకు నందనబృందావనమైనది. ఆమెయే మీస్వర్గము,
మీ మోక్షము, మీప్రాణము, ఒక్క నిమిసమయిన నామె మీవియో
గము సహింపఁజాలదు. వేవేగ నామెసన్నిధి కరుగుఁడు.

కృ—ఓమదరాజగమనా! నీవదనముకంటె నామెవదనము నా
కానందకరముగాదు. ఆమె పలుకులు నీపలుకు లంత మనోహర
ములు కావు.

సత్య—మనోహరము లగుఁగాక, కాకపోవుఁగాక, నాకేల?
ఆనారదునిసాహసమునకు నేనచ్చెరుపడుచున్నాను. ఆకలహభోజనుఁ
డేమిగాఁ దలఁచెనో? ఆరుక్మిణీదేవికిఁగల యాభిజాత్యము, సన్మానము,
లావణ్యము నాకు లేవని తలఁచెనుగాఁబోలు! అతఁడు బ్రహ్మఋషి
గాని దేవఋషిగాని భయపడువా రెవరు? రుక్మిణి యగ్రమహిషియైన
మాత్రమున స్తోత్రమున కర్హురా లయ్యెనా ? ఆమె యంతటి దామె
నాయంతటి దానను నేను. ఆముని నన్నుఁదూలనాఁడ మీ రెట్లూర
కుంటిరి? రుక్మిణినిఁ గాదుగదా యనుకొంటిరి కాఁబోలును. నన్నాకల
హాశనుండు నిందించుటకు మీరు తిట్టించుటకు నామె యాకర్ణించు
టకు నేను మీ దాసిననుకొంటిరా? రుక్మిణికి సేవకురాల ననుకొంటిరా?
నారదుని పరిచారిక ననుకొంటిరా ? ఏలిన నేలవలె లేనిచో నూర
కుండవలె. ఈ కొంఱమాలిన పను లేల ?

కృ—ఆనిర్జరముని పారిజాతకుసుమము నాకొసంగినప్పుడు కొంచె మప్రస్తుతప్రశంస వేసినమాట నిజము. దానికి నే నూరకుంటి నని నీవు దలంపకుము.

సత్య—(కోపముతో) ఆదేవఋషీశ్వరుం డమందకుతూహల మున భవత్సేవాపరాయణుండై వచ్చి యాపుష్పము మీకుం గానుక యిచ్చిన నిచ్చెంగాక మీ రామరాళికుంతల నెంతయు మెప్పింప నామెకిచ్చిననిచ్చితిరి గాక నిరర్థకముగ మాప్రచారములాహజారమున నేల రావలెను? వచ్చిన మీ రేల యుపేక్ష చేయవలెను?

కృ—సుందరీ! మునులతోడి ప్రసంగములు త్రాచుపాములతోం జరలాటములు. కావున మహానుభావుండగు నాబ్రహ్మమానస పుత్రున కెదురాడిన నెటువోయి యెటువచ్చునో యని యించుక జంకితిని.

సత్య—అందుచేతం గాదు ప్రాణపదమగు రుక్మిణీ కాంతను మెప్పింపవలెనను మీవ్యాపారము నే నెరుంగనా ? అనేక రాజకన్య లను జేపట్టి యందఱ మెప్పించు తలంపుతో నీ మనోవాంఛనంబుగ నిచ్చ కములాడుచు నిరంతర మబద్ధమే జీవనముగా, కాంతాసేవయే వృత్తిగా, విషయోపభోగా సక్తమనస్కుండవయి యుందువు. ఒక భార్యయా ? ఒకలోకమా ? దైవానుగ్రహమున నీయాదవ వంశ సంభూతులగు రాజులకు రాజ్యప్రాప్తి శాపమూలమున లేకపోయెను. కాని కర్మముజాలక సామ్రాజ్య మున్నచో నీనారీమండల సంబంధము చేత వ్యవహార మొనర్చుటకయినం దీరిక లేకపోయెను. రాజ్యప్రాప్తి లేకుండుటయే మీకు మేలయ్యెను.

కృ—ఓ సత్రాజిత్కుమారికా ! ఆసర్వంసహారాజ్యము లేకు న్నను నీదయవలన మదనసామ్రాజ్యము పూర్ణముగనున్నది. ఆ రాజ్య మీరాజ్యమువలె సుఖముగానుండునా ?

సత్య—(కొంచెము సిగ్గుతో తలవంచుకొని) అవును. ఆ విభ వము ముందును తరువాత దేవరవారును నవతరించిరను మాట జగ త్ప్రసిద్ధమే కాని యేకాంత మెంతగారవమునకుందగు నాకాంత కంత గారవంబొసంగి సుఖపెట్టగల సామర్థ్యముగల యతండు బహుకాంతా

పరిగ్రహంబు సేయనొప్పనుగాని తదితరుండు దక్షిణ నాయకత్వంబున కనర్హుండు. మీరు శ్రీవైష్ణవాంశ సంభూతులరనియు, యదువంశోత్తంసులరనియు, నిష్పక్షపాత హృదయుల రనియుఁ దలఁచి మాతండ్రి సత్రాజిత్తు శమంతక మాణిక్యసమేతముగా నన్ను మీకిచ్చి వివాహముఁజేసెను. ఇట్లగుట యెరింగినచో నతఁడేమొనర్చి యుండునో? ఇంతకును పారిజాత కుసుమవాసనలు నాకుఁ జూపి నన్నుడికింపఁ దలఁచి వచ్చితిరా? ఇంత మహానుభావులరని యెఱుఁగ నైతిని. (కన్నుల నీరు నించుచున్నది.)

కృ—ఓపంకజగంధీ! నీజనకుండు నాకు నిన్ను వివాహమొనర్చుటచే నేను ధన్యాత్ముఁడ నయితిని. నే నరుదెంచినది నిన్నుడికించుటకుఁ గాదు. నావందనంబుల నీకుఁ దెలుపవచ్చితిని. కావున

మ. కనులం దశ్రుజలంబు జాఱ మిగులం గంపింప నెమ్మేను గ
న్గానల న్గైంపు జనింప ముల్కులటు బల్కు న్నిమ్మదిం గాఁడఁగా
ననుఁ గుందించెదవేల నేరమయిన నైన్నరింపు చేకొమ్ము వం
దనము న్దాసుని తప్పు చెల్లునుగదా దండంబుతో సుందరీ!

సత్యా—(కోపముతో) ధూర్తా! అతివినయము చాలును. (అని యెడమకాలితోఁ గృష్ణునితలను దొలఁగఁ ద్రోయుచున్నది.)

కృ—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! ఓకలకంఠకంఠీ! నీవు నాదెసఁ గనఁబఱచిన యనూన గౌరవంబు శ్లాఘాపాత్రంబు. ఆమహోత్సవముచే నాకత్యంతానందము జనియించినది. ఏలయన,

తే. గీ. వెలదు లెనమండ్రు వైవాహ విధులయందు
పొసఁగ ముత్యాలతలఁబ్రాలు వోయునపుడు
వేల్పుటువిదలు సేసలు వెట్టునపుడు
కలికి! యింత యానందంబు కలుగదయ్యె.

సత్యా—అట్టియానంద మింకొకమాటు కలుగఁ జేయుదునా?

కృ—ముఖ్యముగఁ గలుగజేయవలసినదే (తనలో) ఈ చంద్రానన మరల నన్నుం దన్నునాయేమి? ఓమరాళయానా! నేనుధన్యుడనైతిని. నాదేహము పావనమయ్యె. కులము వన్నె కెక్కె.

జన్మము సార్థకమయ్యె. స్త్రీపాదతాడన మహోత్సవముచేఁ జరితార్థులగు పురుష శ్రీప్రభాకర నిశాకర వంశములలేరు. నేనే ప్రథమ గణ్యుఁడను. మరియును మదీయ శిరోభాగము రెండు పర్యాయములు కృతార్థతఁ జెందినది. మొదట నరకాసుర సంహారంబు గావించు నాడు వాసవ ప్రముఖులగు గీర్వాణులు నన్ను దీవించి నేసలుగఁ జల్లిన పారిజాత కుసుమంబులచేతను రెండవది మంజుకనక మంజీర మంజులశింజితసమేతం బగు నీపాదపల్లవంబు చేతను. ఓ మరాళకుంతలా! యీ కార్యంబు నా హృదయ రంజకంబయ్యెఁ గాని కంటకప్రతిమాన మత్కఠిన శిరోజసంపర్కంబున నీయరుణపల్లవ కోమలంబగుపదంబు కందినదో, నాకిరీటమాణిక్యంబులు తగిలి నొచ్చినదో, కోపోద్రేకపరవశత్వంబున నన్నుం దన్నుతరి నీనరమేదయిన బెణికినదో యని యత్యంతము భయపడుచున్నాను. ఒకవేళ నిది యనుచితమని నీవు సందేహింతువేమో?

మ. పరుఁడంగా నెద సందియంపడకు నీపాదారవిందద్వయీ
   పరిచర్యం బొనరించి ధన్యతను సంపాదించు నీదాసుడ
   న్వరమప్రీతుఁడ నైతి నీవిటుల సంభావించి చేపట్టుట
   స్తరుణీ! దండన కర్హుఁడో మనుజుని న్దండించు టొప్పంగదా!

కావున నింకనైన నల్కమాని చిలుకపలుకులుపల్కి నన్నాదరింపుము.

సత్య—(పశ్చాత్తాపముతో) అయ్యో! నేనెంత యదృష్టహీనురాలను. ప్రాణేశ్వరుని వామపాదంబున దన్నితినని యపనిందగలుగును కాబోలును. ఇంతదనుక మాయత్త దేవకీదేవి నన్నందరు కోడండ్రలో బెద్దఁజేసి యత్యంతగౌరవంబునఁజూచు. ఇప్పుడు పతియెడ నవినయంబుజూపి యీమెమొగమెట్లు చూపుదును? భర్తయెడ నొనర్పరాని దోషమొనరించిన యీమేనిపై నభిమానమువిడిచెదను. ఛీ! ఈవ్యర్థ జన్మమేల? (కన్నీటితో) ఇంక మదీయ శయనాగారంబు లేకమలనయన పాలు గావలెనో? నామందిరోద్యానసీమల నేరామ విహరింప నోచుకొన్నదో? నాకీర, శారికా, మయూర, మరాళము, లేమరాళగమన నానందింపఁజేయునో? నా యేడువారముల నగలు నేమగువ ధరిం

చునో? నా కాంచనాంబరము లేయంచయాన కట్టునో? (కృష్ణునిపైఁ దలజేర్చి) హా! ప్రాణనాథా! నన్ను మీరింత పరిభవించుటచేతఁగదా నాయవస్థ యిట్లుండుట.

కృష్ణు—(చిరునవ్వుతో సత్యభామ కన్నీళ్ళు తుడుచుచును)

తే. గీ. ఇంత లేసి సాహసములా యిందువదన?
యంతమాత్రంపుఁబనికి నే కాంతమింతుఁ
జేడియలొనర్చు శృంగార చేష్టలివియ
వేల్పుదొరకయిన నీయలి వేడ్క సేయు.

దేవీ! ఇంకవిషాదముతోఁ బనియేమి? ఏది కావలయునన్న నదియె యొసఁగుదును. ప్రసన్నవగుము.

సత్య—(సంతోషముతో) అట్లయిన గోరినదాని నిచ్చెదరా?

కృష్ణు—త్రికరణశుద్ధిగ నిచ్చెద. త్వరితముగ నడుగుము.

సత్య—అట్లయిన రుక్మిణిదగ్గరనున్న పారిజాతము నాకిప్పింపుడు

కృష్ణు—దేవీ! ఒకరుముడిచిన ప్రాచిపుష్పము నపేక్షింపనేల? అదియునుగాక నామెకిచ్చినదానిని మరలఁ దెమ్మనుట యనుచితము.

సత్య—(కోపముతో) అవును. ఆరుక్మిణి నడుగుటకు మీకధికభయము. కావున నదియపేక్షింపఁ గూడదనుచున్నారు. ఆవిదర్భరాజపుత్రిక మీకుఁ బ్రాణము, నామెకు మీరు ప్రాణము. నేనువ్యర్థముగ మిమ్మడుగుటయే కాని నామనోరథము సఫలమగునని యనుకొనలేదు. ఇంతమాత్రమునకుఁ గోరిక కోరుమననేల ?

కృష్ణు—అట్లుకాదు. ఆరుక్మిణి కొకపుష్పమే యొసంగితినిగాని నీకుఁ జూడుము. ఆయమరలోకంబున కరిగి సమీర, సమవర్తి, సమద్రేశక, సర్వభక్షకాదులగు దిక్పాలకులఁ గూర్చుకొని యా దేవేంద్రుడడ్డమువచ్చిన వచ్చుఁగాక.

ఉ. మానవతీవిభూష! విను మాటలిఁకేటికి? నీవు మెచ్చి యా
నానన, నాశచీరమణి యచ్చెరువంద, వడంక ముజ్జగం
బే నమరావతీపురికి నేగి, జోరంబడి యింద్రనందనో
ద్యానము, పారిజాతవసుధారుహము న్గొని తెచ్చియిచ్చెదన్.

సత్య—(సంతోషముతో) ప్రాణేశ్వరా! నాకంతటి మహా భాగ్యము గలుగునా?

కృష్ణు—సందియమేమి? పారిజాతవృక్షమును దెచ్చి నీమందిరో ద్యానవన మధ్యభాగమునందుఁగమలాకరతీరంబున మాకందపున్నాగ మహీజములకునడుమ మల్లికా వల్లికలకు సమీపమున నాటించెదను. నీ కేళీవనం బాయింద్రనందనమ్మును మీరును, నీవాశచి మీఱుదువు.

సత్య—జీవితేశ్వరా! ఈమాటలు ముమ్మాటికి నిశ్చయమే కదా! ఇదియే నిశ్చయమైనచో నే నా శచీదేవిని మించుటయేగాక రుక్మిణి మొదలగు సపత్నులకన్న నెక్కుడుదాన నగుదును.

కృ—దేవి! ఈవటకే నీవు వారలకన్న నెక్కుడుదానవు. ఇఁకమీఁద నా పారిజాతపుష్పంబులు గోసి యనుదినంబును నీ సఖి జనంబు లతిభక్తితో నీధమ్మిలయందు ముడువగా వహావ్వా యతిసుంద రముగ నుందువుకాఁబోలును! అప్పుడు మేము జ్ఞాపకముందుమా?

సత్య—(లజ్జనభినయించుచు) దేవా! కాఁగలకార్యమును గూర్చి సంతోషింపరాదు.

కృ—దేవీ! కాదు కాదు. సహజలావణ్యముగల నీ వాస్య శ్లోక సుమంబుల ధరియింప నెట్లుందువో యూహింప లేకున్నాను. అనియునుగాక నా దేవీమండలమున నీసమానులు లేరు. నీవదనశర దిందు ధాగధగ్యంబును, నీ నీలకుంతలముల నైగనిగ్యంబును నీ యత్యధిక చాకచక్యంబును నేసుందరియందు గలను?

శా. నీవిన్నాణము, నీయొయారమును, నీనిర్వ్యాజలావణ్యము,
నీ వాఙ్మాధురి, నీచమత్కృతులును, నీసొరు, నీ కేతగు
న్దేవీ! నీ కెన కాఁదలంచి తపము న్వేయేండ్లు గావింప నీ
యావైదర్భికి రాదు నీవిలసనం బంభోజపత్రేక్షణా?

సత్య—(సంతోషముతో) దానికేమికాని పారిజాతము నిమిత్త మింద్రలోకంబునకు వెడలుదము రండు.

కృ—రేపుదయమునఁ బోవుదము కాని యమరలోకమున కేకారణముఁ గల్పించుకొని పోవలయునో యెఱుఁగకున్నాను. దేవతలు మనరాఁకకుఁ గారణ మడుగకపోరు.

సత్య—నాథా! కారణము లేకేమి? నరకాసురునిచేత మున్నపహరింపఁబడిన యదితికుండలములను మీరారక్కసుందునిమి తెచ్చిన దాది దేవరయే స్వయముగ నమరలోకంబునకుఁబోయి దేవమాత కాకుండలముల నర్పింపవలయునని పలుమా ఱనుచుండువారే కదా! ఇప్పు డావంక గల్పించుకొని మన మమరావతికిఁ బోవుదము.

కృ—అవును. చక్కనిమాట జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చితివి: అట్లయిన నూర్ధ్వలోక ప్రయాణంబున నతులితచతురతగల గరుత్మంతునిపై నదిరోహించి పోవుదము. కావున నీవును మందిరంబున కరిగి స్వర్గ ప్రయాణ ప్రయత్నము చేయుము.

సత్య—చిత్తము. (అని పోవుచున్నది.)

కృ—ఈ స్వర్గప్రయాణవార్త ప్రియమిత్రుఁడైన కైరవున కెఱిఁగించెద. అతఁ డెక్కడ నున్నాఁడో?

[కైరవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

కైర—(తనలో) మావాసుదేవుఁ డెందున్నవాఁడో? (ఇటు నటుచూచి) అదిగో ఇచ్చటనే యున్నవాఁడు. కాని ఇతఁ డేదియో దీర్ఘాలోచనము చేయుచున్నట్లున్నవాఁడు (కృష్ణునిసమీపించును.)

కృ—కైరవా! నీవుకూడ మాతో వచ్చెదవా?

కైర—ఎక్కడకు?

కృ—ఎఱుఁగవా? ఇంద్రలోకమునకు.

కైర—ఎందుకు?

కృ—పారిజాతముఁ దెచ్చుటకు.

కైర—ఎవరు తెమ్మనిరి?

కృ—సత్యభామ.

కైర—ఆమె నొక్కర్తెనే మీరింత గౌరవింపనేల ?

కృ—నారదముని పారిజాతపుష్పము నొకదాని నిప్పించి రుక్మిణి నిదివఱకే గౌరవించెను.

కైర—అట్లయిన సత్యభామాదేవి మిమ్ముం బరుషోక్తులచే నొప్పించి యుండఁబోలు.

కృ—పరుషోక్తుల నాడుటయేకాదు. ఆమె కాలియందియల బంగారముతో నాతలకిరీటపు బంగారమును వియ్యమొందించినది. స్త్రీలెంత సాహసురాండ్రో చూచితివా? మనమున నీషన్మాత్రము సందేహము లేక యెంతపని చేసినదో!

కైర—(పెద్దపెట్టున నవ్వుచు) తన్నినదా? కాని మాధవా! ఆమెపరమమునియని మ్రొక్కితివా? లేక దేవుడా,గురువా, తల్లియా, తండ్రియా,ఎవరనుకొని మ్రొక్కితివి? వందనార్హయగు భార్యకు నీవు సందేహములేక వందనము చేయఁగా నామె సందేహింపక తన్నుట తప్పేమి?ఆమెనీకుదగినభార్య,నీవామెకుఁదగినభర్తవు.

కృ—మిత్రుఁడా! దానికేమిగాని యింద్రలోకముఁజూచుటకు నీకింతకన్న సమయముదొరకదు. చూడఁగోరెదవేని రమ్ము.

కైర—(కొంచెమాలోచించి మీరు గరుత్మంతునిపై నెక్కి పోవుదురు. నే నక్కడకూర్చుండియున్న పక్షమునఁ జల్లగాలి తగిలి నాకుఁ గునికిపాట్లువచ్చును. అంత యెత్తునుండి పడితినేని చచ్చిపోగలను. లేక లేకమాతల్లికి నే నొక్కడనే కుమారుఁడను. నేను రాను.

కృ—అట్లయిన నేను వసుదేవ బలదేవాదులతోడనురుక్మిణి, జాంబవతి, మిత్రవింద మొదలగు నంతఃపుర కాంతలతోడను జెప్పి పయనమునకుసిద్ధమయ్యెదను.

కైర—నీవు ముందరుగుము. నేనును క్షణములో వచ్చెదను.

కృ—మిత్రుఁడా! అంతఃపుర కాంతలకు నేడీవార్తఁ జెప్పఁబోవు నపుడు నీవు నా సమీపమున నుండవలయును. కావున సత్వరమున రమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

కైర—(తనలో) పురుషులు కాంతాజనంబులయెడఁ బ్రవర్తింపవలసిన తెఱంగులఁ బ్రవర్తింప లేనియెట్టివి చిత్రంబులు సంభవించుచుండు. అదియునుంగాక బహుభార్యాపరిగ్రహము సేయునతఁడందఱ మెప్పింపఁదలచి తుద కెవ్వరి మెప్పువడయలేక యెల్లరకు నాగ్రహపాత్రుఁడగును. ఇతఁడు రుక్మిణీదేవినిఁ బ్రసన్నురాలిఁ జేసికొనఁదలచి సత్యభామ కాగ్రహపాత్రుఁడయ్యె. సత్యభామ యను గ్రహముఁబడయఁదలఁచి రుక్మిణికలుక తెప్పింపకపోదు. తనయమరలోకప్రయాణవృత్తాంతము నంతఃపుర స్త్రీల కీయన యెఱుంగఁ జేయునపుడు నన్నుఁ దనతో నుండు మనియె. కావున నేనిప్పుడచ్చటికఁ జేగియరాముచ్చటలు ప్రసంగములు కని విని యానందించెదను.

శ్రీ

పారిజాతాపహరణము

తృతీయాంకము

ప్రవేశము—రుక్మిణీదేవి అంతఃపురము.

[రుక్మిణీదేవి ప్రవేశించుచున్నది.]

రుక్మి—(తనలో) ప్రాణేశ్వరుండు నాకు పారిజాత కుసుమము నొసంగుటచే సత్యభామ నిశ్చయముగా నాగ్రహించియుండును. ఆమె యేమన్నదో యెట్లున్నదో నామూలమున హృదయేశ్వరున కెట్టికష్టములుం గల్గుచున్నవో తెలియకున్నదానను. మాకెట్టి కలహములు గల్గునోగదా! నారదమునీంద్రుం డేల పుష్పమును దేవతెను? హృదయేశ్వరుం డది నాకేల యీయవలయును! ఏమియుం దోంచదు.

[అంతట నారదుండు ప్రవేశించుచున్నాడు]

నార—(తనలో)

తే. గీ. జగడ మున్నదినంబు పండుగదినంబు
కలహములు లేనినాఁడు లంఘనమునాకు
నీశ్వరానుగ్రహముచేత నింతదనుక
గడపుచున్నాఁడ దినములు కఱవులేక.

శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామాప్రేరితుఁడయి స్వర్గమునకుఁ బోవుటయు సత్యభామ యలుగుటయు, నీవిదర్భరాజనందన కెఱుఁగ జేసెద. అంతటఁగాని యీకలహంబు పరిపూర్ణదశ నొందదు. నా ప్రజ్ఞావిశేషంబుచేత నేగదా బ్రహ్మాద్యమరగణ పూజ్యుఁడగు మాధవు శిరస్సును సత్యభామ యెడమకాలితోఁ దన్నినది. నా ప్రజ్ఞలింకను జూపెదను. ఇదిగో రుక్మిణి యొంటరిగా కూర్చున్నది. సమీపించుట కిదియే మంచి సమయము. (సమీపించును.)

రుక్మి—(తనలో) ఏమికారణంబుననో సురమునీంద్రుఁ డిటు వచ్చుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) నారదమునీంద్రా! వందనము.

నార—సుందరీ! కళ్యాణమస్తు. ఏదియో దీర్ఘాలోచన చేయుచున్నట్లు గనబట్టుచున్నావు.

రుక్మి—దేవా! ఆలోచనయే లేదు. కాని—

నార—కళ్యాణీ! నీస్థితిజూడ నాకు మిక్కిలి విచారముగ నున్నది. పాపము నీవేమి చేయఁగలవు? ఈద్వాపరయుగమున మంచివారికి దినములు గావు.

రుక్మి—దేవా! అట్లను చున్నారేమి? మీ రూరక యట్లనరు. కారణమేమో వేగముగా నుడువవలయును.

నార—ఊరక యట్లులన్నాడను. కారణమేమియు లేదు.

రుక్మి—(ఆత్రముతో) అట్లని మీ రూరకుండుటచే నాయాత్రము నాకుఁ జాల కున్నాను. స్త్రీసామాన్యమునకుఁగల తొందరయుంతియు నేఁడు మూర్తీభవించుచున్నది. ఆ విషయమై నాకు వడిగాఁ దెల్పి నన్ననుగ్రహింపుము.

నార—నిరంతరమును శ్రీమన్నారాయణ సేవాపరాయణుల మగు మాకు సంసారసంబంధములగు గొడవలెందుకు? మాట వచ్చినది గనుక చెప్పవలసి వచ్చెను.

రుక్మి—దేవా! నిజము వక్కాణించుటకు మీరింత శంకింపనేల? ఎంతమండలించిన శాంతింపని నా హృదయమునకు మీ సుధారససమ భాషణములచే శాంతి యొసంగుఁడు.

నార—(తనలో) ఇంకనీమెకు నేఁ జెప్పదలచినదేమో చెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) సుందరీ! నీవు పట్టమహాదేవివైనను, పరమసాధ్వివైనను, శ్రీమహాలక్ష్మి స్వరూపురాలవైనను నీయందు లేశమును నీ ప్రాణేశ్వరునకు గౌరవము లేదుగదా!

రుక్మి—అట్లయిన నే మానినిమతిం దాయునకు గౌరవముగలదు?

నార—పరమధూర్తయు, నీర్ష్యాగ్రహబాధ్యురాలును, నీకు నెడతెగని బాధాకారిణియు నగు నీసవతి సత్యభామయందే, అంత కంటె నిక నెవరియందు ? నీ సమీపమునం దున్నప్పుడు తేనెసోనల వంటి తియ్యనిమాటల నాడునుగాని హృదయమందు సత్యభామ యన్నచో మక్కువమెండు. ఆమెపేరుచెప్పిన గడగడ వడంకును. ఆమె గీచినగీఁటు దాఁటఁడు. పాపము తెల్లనివన్నియు పాలును, నల్లని వన్నియు నీరునని యేది చెప్పిన నదియే నమ్మియున్న నీవంటి వెఱ్ఱి దానిని నే నెందును జూడలేదు.

రుక్మి—దేవా ! ఆమెయం దంతమక్కువ యున్నట్లు గుర్తేమి యున్నది ? ప్రేమమున్నదని చెప్పుటకు దృష్టాంత ముండవలెగదా !

నార—అయ్యో ! కన్నులుండియు గ్రుడ్డిదాన వైతివిగదా ! నీ కా పుష్పమును మాధవుం డిచ్చినందుకు నాతనికి జరిగిన గౌరవము నీ వెఱుఁగవు గాఁబోలు !

రుక్మి—సత్యభామ యేమి చేసినది ?

నార—నోటికిరానిమాట లన్నియు నని నిందారోపణముల జేసి యింతయేల ? చేయవలసిన యమర్యాద లన్నియుఁ జేసినది, నిన్నాడినమాటలు నిన్ను చేసిననిందలు నేఁ జెప్పనురాదు. నీవు విననురాదు. అది యట్లుండఁ దుద కానందనందనుం డాసుందరీ చరణారవిందములకు నమస్కరించెను.

రుక్మి—(ఆశ్చర్యముతో) సత్యభామకు ప్రాణేశ్వరుఁడు నమస్కరించెనా? ఎంతపని చేసెను? అయ్యయ్యో !

నార—సుందరీ! ఆశ్చర్య మొందెద వేల ?

తే. గీ. క్షితిని బాలించు మూర్ధాభిషిక్తులైన
నడవులందు వసించు మహర్షులైన
విపుల ధనవంతులైన నిర్వేదులైన
పడఁతుకలయొద్ద మగవారు బానిసీలు.

రుక్మి—దేవా! నేను మిక్కిలి సిగ్గుపడుచున్నదానను.

నార—నీవు దీనికే సిగ్గుపడుచున్నదానవు అట్లు నమస్కార పురస్కారముగా బ్రతిమాలుచున్న ప్రాణేశ్వరుని తనఎడమకాలితో దన్నినది.

రుక్మి—కటకటా! ఎంతపని జరిగినది? తన్నుటయే? ప్రాణేశ్వరుండంతటనేమి చేసెను? నాశరీరము కంపమెత్తుచున్నది.

నార—నీవు పరమశాంతవు గావున నీకు భయముగనున్నది. నీప్రాణేశ్వరుండామెపై కోపపడెనని యనుకొనుచున్నావా? అయ్యది స్వప్నవార్త. సత్యభామామహాదేవిమీఁద నలుగుట కాయనకు నోరు వచ్చునా? ఆపని యొనర్చినది నీవే యైనచో నిన్నేమి చేయునో! సత్య నీవంటి వెఱ్ఱిది కాదు. ఆమెమాట యటుండనిమ్ము. కృష్ణు డెట్లూరకుండెనో? సర్వలోకపూజ్య పదారవిందుఁడగు తన్నొక యాఁడుది యట్లు పరాభవింప దానుగాన నోరెత్తక యూరకుండెను గాని మఱొక రూరకుందురా? పాపము నీస్థితియేమియు బాగుగ లేదు. అవును. ప్రాణేశ్వరుండందర నొక్కమచ్చునఁ జూడవలెనుగాని కొందర యెడలఁ బక్షపాతముఁ గనఁబరచినచో దక్కినవారికిఁ జాలకష్టముగా నుండును. పక్షపాతమునకును, నవమానమునకును సాధ్వీమతల్లివి నీ వోర్చుచుంటివి గాని మఱొకరైనచో నేమి చేయుదురో! ఇంతకు నీతలి దండ్రుల పూర్వజన్మసంపాదిత పుణ్యవిశేషమున నీవంటి కుమారి గలి గినది. కార్చిచ్చు మధ్యమని చెప్పదగిన యీ సవతుల పంధ్యమునఁ గాపురమెట్లు చేయుచుంటివో పరమాత్ముఁ డెఱుఁగును. ఆకృష్ణుని టక్కరితనంబునకును, నాలిముచ్చు చేష్టలకును, దొంగనవ్వులకును, దేనెమాటలకును, మాయా కార్యంబులకును గోపమేమో యెఱుఁగని నీవు దొరికితివి గనుక నాతని యాగడములు సాగుచున్నవి.

రుక్మి—నారదమునీంద్రా! పారిజాతపుష్పము మహాద్భుతములనెన్నింటిని సృష్టించినది.

నార—ఆపుష్పమునైనను నేను బలవంతపెట్టిన కారణమున నీకిచ్చెనుగాని లేకున్నచో నిచ్చునా? సత్యభామకీయవలెనని మనస్సులో పూర్ణముగా నున్నది.

రుక్మి—అందుచేతనే కాఁబోలు జాల సందేహించెను.

నార—ఆ! నిశ్చయమెఱింగితివి. నిజము నిలుకడమీఁద దెలియును. నామాట యబద్ధము కాదుగదా?

రుక్మి—దేవా! కలహమెందుకు? ఆ పారిజాతపుష్ప మా సత్యభామ కిచ్చెదను.

నార—నీపుష్ప మామె కెందుకు? నీవెంత? నీపుష్పమెంత? ఈ మహాభాగ్య మామె కక్కఱలేదు. ఆమెకు ముల్లోకంబుల సాధింపఁజాలిన ప్రాణనాథుఁడుండ లోపంబేమి? ఇంద్రలోకంబునకరిగి పారిజాత వృక్షమునే పెల్లగించి యాడఁ డామె కిచ్చునఁట. ఇంద్రలోక ప్రయాణము నీ వెఱుంగవు కాఁబోలును. సత్యభామయు నాతండును బోవుదురఁట. నీశాంతమే నిన్నింతవఱకుఁ దెచ్చినది. నీవొక్కమా రెదిరించినచో నన్నియు జక్కబడును.

రుక్మి—(విచారముతో) నావంటి యదృష్టహీనురా లెందును లేదు. నాజన్మ మెందుకు?

నార—(తనలో) నాప్రయత్న మిప్పుడు పూర్తిగ నెరవేరినది. (ప్రకాశముగా) సుందరీ! నిష్కారణముగ నిజమాడి నిష్ఠురముఁ దెచ్చుకొంటిని. అయినను దానినిజము నీకే తెలియును. కాని నీమంచితనమే నీకు సంతాపకారణ మాయెను. ఒక్కసారి నీవెదురు తిరిగిన పక్షమున నీయధికారమే చెల్లును.

రుక్మి—దేవా! మీరు చెప్పినదంతయు నిశ్చయము.

నార—(తనలో) ఈ పర్యాయము నామనఃపూర్తిగా కలహముదయింపఁజేసితిని. (ప్రకాశముగా) కళ్యాణీ! ఇంక నే నరిగెదను (పోవును)

రుక్మి—(తనలో) ప్రాణనాథునకు సత్యభామయందత్యంతానురాగము గలదని నారదమునివల్లభుండు నక్కాణించినదంతయు నిశ్చయమే. కానియెడల నన్యజనదుర్లభమగు పారిజాతమహీరుహము నా సత్యకేల యిచ్చెదనని ప్రతిజ్ఞ చేయును. అవృక్షమును హృదయేశ్వరుం డామెకిచ్చినచో జనుల కందరకును నామెయందె మహాగౌరవ ముండును. ఇంతకు సత్యభామ నోఁచిన నోముల ఫలమట్టిది.

[అంతట కృష్ణుడును, కైరవుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృ—కైరవుడా!

సీ. భోజనందనఁ జేరి పొలయల్కలనుఁ దీర్చి
సత్యభామనుగూడి సరసమాడి
జాంబవతీదేవి సల్లాపములనెంచి
మిత్రవిందను జూసి మేల మాడి
ముదమొప్పఁ గాళింది ముంగురుల్ సవరించి
లక్షణయడుగులఁ లాక్షఁ బూసి
భద్రచెక్కులమీఁద బత్రముల్ రచియించి
సగ్నజిత్తనయ లేనగవు మెచ్చి
పువ్వుబోండ్లకుఁ బొరపులు బొడమకుండ
పొడమినవి యంతకంతకుఁ బొదలకుండ
నందరమనస్సు లొకచాయ నలరఁ జేసి
యనుభవించుచు నున్నాఁడు నధికసుఖము.

అందుచేత మేము సురలోక ప్రయాణము చేయుటకు ముందుగా రుక్మిణితోఁ జెప్పవలయునుగదా ?

కైర—అయ్యో! కాదామరి భార్యదగ్గఱ సెలవు పుచ్చుకొనక పోయినయెడల మర్యాద దక్కునా ?

కృ—సత్యభామనిమిత్త మేనింద్రలోకమున కరుగుదుననియు, నామెకై పారిజాతమహీరుహంబు దెత్తుననియుఁ జెప్ప నా దేవి ఏమనునో

కై–ఏమనును. తనభాగ్యమునునిందించుకొనుచుచూరకుండును

కృ—కలహోదయము గాకుండ శాంతింపఁ జేయజాలనా ? రుక్మిణి మిక్కిలి సాధువు. అయినను దీనికిం దగు నుపాయమేదైనఁ జెప్పుము. నీవు మిక్కిలి నిపుణబుద్ధివిగదా ?

కై—ఎన్నఁడును నీకు భార్యల తగవులాటలో నుపాయములు చెప్పలేక నాప్రాణమువిసిగిపోవుచున్నది. అదిగో రుక్మిణిసమీపింతమురా.

కృ—మిత్రుఁడా! నేఁబోయి బతిమాలెద. నీవీద్వారముకడ నుండుము. నాకొఱకెవరు వచ్చినను రానీకుము. (రుక్మిణినిసమీపించును)

కైర—నాకింక పనియేమున్నది. అట్లే చేయుదును లే.

రుక్మి—(తనలో) అదిగో జీవితేశ్వరుం డిటకే వచ్చుచున్నాఁడు. (లేచి) ప్రాణేశ్వరా! జయమగుఁగాక!

కృ—ఓహో! శ్రీకృష్ణ పట్టమహాదేవి కాఁబోలును! నీముఖార విందదర్శనార్థమై నీహృదయేశ్వరుం డరుదెంచినాఁ డిదిగో. ఏమీ? ఈ మందయాన చింతాక్రాంతయైనట్లు గనఁబడుచున్నది. నాస్వర్గ లోక ప్రయాణప్రయత్న మెవరైనఁ జెప్పిరాయేమి?

రుక్మి—మీపట్టమహాదేవి సత్యభామ. నాకామాత్ర మదృష్టము కూడఁ గల్గునా? నేనే మీహృదయేశ్వరి నైనపక్షమున పారిజాత వృక్షము నాకేయిచ్చుట కిష్టపడుదురు.

కృ—(తనలో) ఎవరో యీసంగతి నీమెకుం దెల్పిరి. (ప్రకాశముగా) కల్యాణీ! సత్యభామ యెట్లుపట్టపుదేవియగును? నిరుపమ సౌజన్య నిలయవగు నీ వెక్కడ? గర్వపూరితయగు సత్యభామ యెక్కడ? నీకును నామెకును హాస్తిమశకాంతరము కలదు.

రుక్మి—ఈముఖప్రీతిసంభాషణలతోఁ బనేమి? త్వరగా నింద్రలోక ప్రయాణోన్ముఖులు గండు. సత్యభామ మీరాయాలస్యమున కోర్వలేదు.

[అంతట సత్యభామ ప్రవేశించుచున్నది]

సత్య—(తనలో) ప్రాణేశ్వరుండు రుక్మిణి మందిరంబున కరిగి యుండును. నేనుగూడఁ జని యీమెయొద్ద నాకలోక ప్రయాణము నకు ననుజ్ఞ వడసెద. ఇదిగో! కైరవుఁ డిచ్చటనే యున్నాఁడు (ప్రకాశముగా) ఓయీ! ప్రాణేశ్వరుం డెక్కడ?

కైర—రుక్మిణీమందిరంబున నున్నారని మీకెవరు చెప్పిరమ్మా!

సత్య—అట్లయిన న న్నాస్థలంబునకుం దీసికొనిపొమ్ము.

రుక్మి—దేవా! మీరిందు మసలవలదు. సత్యభామ యాగ్ర హించును. వేగముగా నింద్రలోకమున కరుగుఁడు.

కృ—ఆసత్యభామ కోపమెంత? ఆమె సెలవేల?

రుక్మి—మీనిమిత్తమే గాఁబోలు సత్య యిటు వచ్చుచున్నది.

కృ—(చూచితనలో) అయ్యో? నామాటలనీమె వినియుం డునుగద. కైరవుఁ డీసత్రాజిత్కుమారిక నిచ్చటికేల తీసికొని రావల యును? (ప్రకాశముగా) దేవీ! సత్యభామా! యిటువచ్చితివేల?

కైర—రావలసినవారందఱు వచ్చినతరువాతనే గదా జరగవలసిన చమత్కారమంతయు జరగుట.

సత్య—సురలోక ప్రయాణమునుగూర్చి మాయక్కగారి యనుజ్ఞ వడయుటకయి వచ్చితి.

కృ—మంచిపని చేసితివి.

రుక్మి—అమ్మాయీ! నీవినయము చక్కదనమునకు మెఱుఁగు దెచ్చుచున్నది. సత్యభామావిధేయునిచేత పారిజాతము ద్వారకా నగరమున నాటఁబడుఁగాక!

సత్య—అక్కా! అట్లుగాదు. రుక్మిణీవిధేయుఁ డనుము.

రుక్మి—కాదు కాదు. సత్యభామా విధేయుఁడనిన విశేషార్థ మున్నది.

సత్య—(కొంచెము కోపముతో) ఆ విశేషార్థ మేమో నా కించుక తెలియఁబల్కుము.

రుక్మి—అమ్మాయీ! కోపపడకుము. ఇంకను నేను నిజమే పలికితిని.

సత్య—కోపపడకుమని నన్ను మందలించుటకు నేనంత మహాకోపముగలదానను, నీవు పరమశాంతురాలవు కాఁబోలు!

రుక్మి—నాకేమి శాంత మున్నది? శాంతమునకు నీవు పెట్టినది పేరు. శాంతమునందు యోగులయినను నీకుఁ జాలరు.

కైర—వహవ్వా! వహవ్వా! వీరిమహావైర మనెడునగ్ని నిందాసంభాషణము లనెడు గాలిచే రాజి మండుచున్నది.

కృ—ఓసుందరులారా! నిష్కారణముగ నన్యోన్యతిరస్కారభాషణంబులతో నేలకలహింతురు? సమయాసమయములనైన నెఱుంగ రేమి?

రుక్మి—కలహమాడుటకంటె మాకు వేఱుపని యే మున్నది?

సత్య—నీవంటిదానికి కంతకంటె పను లేమియు నుండవు.

రుక్మి—కయ్యమునకు కాలుదువ్వెద వేల? ఊరకున్నకొలది నొక్కవరుసనే నల్లేరుమీదికి బండిపోయినట్లు నామీఁదికి సవలీలగ వచ్చెదవు?

సత్య—ఊరకుండక నీవు చేయగల దేమున్నది ?

రుక్మి—చేయగలదాననై నీ పక్షమున నీవిట్లనగలవా ? మంత్రముల చేతను మందులచేతను ప్రాణేశ్వరునిమనసు విరిచి నీయొడిలో వేసికొన్నావు. నిన్నెవ్వ రేమిచేయగలరు ?

సత్య—(కోపముతో) ఏమీ ! నోటికెంత వచ్చిన నంతయూ నాడవా ? నీకంటె నెక్కువమంత్రములు మందులు నేర్చినవా రెవ్వరును లేరు. పెద్దదానవైన నీవు భర్తను నెట్లు స్వాధీనము చేసికొంటివో చిన్నవాండ్రమైన మేమును నట్లే చేసితిమి. పాపము భూలోకమాతవు, ముద్దరాలవు, ఏమీ నీవగలాఁడితనము!

రుక్మి—నావగలాఁడితనము నీ వెఱుఁగవా ? నీవంటి సుశీల యెదుట నేనువగలాఁడిని గానా ! ఇంతగయ్యాళితనము కూడదు.

సత్య—నావంటి గయ్యాళితో నీవు కాఁగా వేగుచున్నావు. గులి వెందగిఁజ తనయానుగుననున్న నలు వెఱుగదట! పైకిమహాసాధువువలెఁ గనఁబడుచు లోపలఁ గుట్రలు చేయు నీవంటిదానను నేనెట్లగుదును!

రుక్మి—పిల్లి కన్నులు మూసుకొని పాలుత్రాగి తన్నెవ్వరు చూడలేదనుకొనునఁట. నీగుణంబుల నందఱు నెఱుంగుదురు. మన యిరువుర సాధుత్వ కౌటిల్యముల నెఱుఁగని వారెవరు ?

సత్య—తన్నుఁ దాను మెచ్చుకొన్న దన్నుకొన్నట్లే వుండును.

రుక్మి—చాలుచాలు. నీపాండిత్యము గట్టిపెట్టుము. అవ్వల హృదయేశ్వరుఁ డున్నదియైనను జూడవేమి? ఇంతసిగ్గునువిడిచితివేమి ?

సత్య—(మహాకోపముతో) ఏమీ! సిగ్గును బరిత్యజించితినా? నీవేమో పట్టమహాదేవివని నీయిష్టమువచ్చినట్లు నన్ను నిందింపఁ జూచుచున్నావు. నీయాధిక్యము నీవే యుంచుకొమ్ము. తారతమ్య మెఱుఁగక మాటలాడుచున్నావు. అన్యభామాగర్వనిర్వాపణసాహస నీమ యగు సత్యభామ యని నన్నెఱుంగుము.

రుక్మి—సకలలోకైక పూజ్యుఁడును శ్రీమన్నారాయణావతారుండునగు ప్రాణేశ్వరుని నీయెడమకాలితో దన్నినప్పుడే నీసాహసము నేనెఱిగితిని. నేనే కాదు. ముజ్జగంబులవారు నెఱుంగుదురు. ఎంతసా

హాసురాలవు కాకపోయిన నంతపనిచేసి తిరిగి తగుదునవచ్చాయని నలుగురిమొగము నెట్లు చూచి బ్రతికియున్నావు.

సత్య—ప్రాణేశ్వరునకు జరిగినగౌరవము నీకుఁగూడ జరుగ వలయునా యేమి?

శైబ—మాధవా! ఈమె యందరను వరుసపెట్టి తన్నునా ఏమి?

కృ—సుందరులారా! నామాట వినరుగదా? అమితాను రాగము గలిగిన పరస్పరమైత్రిం జెందుటకు మారుగా నిట్లు కలహ మాడుట న్యాయమగునా?

సత్య—నావలన లోప మేమున్నది?

రుక్మి—ప్రాణేశ్వరా! ఇందు నాతప్పేమున్నది?

శైబ—ఎవరివలనను లోప మేమియు లేదు.

సత్య—ఎవరితప్పు వారికి తెలియదు.

రుక్మి—తెలిసినపక్షమున జక్కగా నుండును.

సత్య—తెలియకపోవుటచేతనే యింతమట్టుకు వచ్చినది.

రుక్మి—ఎంతమట్టుకు వచ్చిన నా కేమిభయము?

సత్య—నాకే భయమున్నది?

రుక్మి—నీకు భయములేదన్నమాట నేనిదివరకే యెరుగుదును.

సత్య—నీకు సిగ్గులేదన్నమాట నే నెఱుగుదును.

రుక్మి—నీ సాంప్రదాయమునుబట్టియు, నీ బుద్ధిలక్షణంబుల బట్టియు నీ మాటలు వచ్చుచున్నవి.

సత్య—నాసాంప్రదాయములుగూడ నిందింపవలెనుగా?నీయన్న గారు నీస్వయంవరమహోత్సవసమయమున నెంతపరాభవ మొందెను?

రుక్మి—నీ సాంప్రదాయము మాత్ర మేమంత వెలిగినది? శమంతకమాణిక్య మపహరించినాఁడని మాధవునిపై నపనిందవైచిన సత్రాజిత్తు కుమారెవిగావా? నీతండ్రివలెనే నీవును నిష్కారణముగ నితరులపై నిందల వేయుచుందువు.

సత్య—నీవలె నేను దొంగపెండ్లి చేసికొనలేదు.

రుక్మి—నీవలె మగనిని తన్ని యింద్రలోకమునుండి పారిజాత ముదెప్పింపఁదలచుకొనలేదు.

సత్య—తెప్పించుకొనుటకు స్వాధీనముఁ జేసికొనుటకు నాకు సామంతముకలదు. నీమోర్వలేమి నిన్నేకొట్టినది. తనకు లేదని విచారించిననొకకన్ను నెదుటవానికిఁ గలదని విచారించిన నొక కన్నును బోయినదట. అప్రయోజకురాలవు! నీవెందుకుఁ జేతకాని దానవు గావున నీపుణ్యమట్లున్నది గాని నాకేమి?

రుక్మి—నీకుఁ గలమహదైశ్వర్యంబేమి? నేనోర్వలేని దేమి?

వైర—ఇఁక నీకలహమునకంతములేదు కాఁబోలు!

కృ—(తనలో) అయ్యో! ఈకాంతామణులిరువురునొకరికంటె నొకరు మాటలయందుఁ దీసిపోరు. వీరి కలహ నివారణోపాయము నాకుందోచకున్నయది. ఏమి చేయుదును? ఈపారిజాత మేమికష్టము దెచ్చినది? ఏమి చేయుదును? (ప్రకాశముగా) ఓ రుక్మిణీ! ఓ విదర్భ రాజనందనా! నీవయిన నూరకుండవుగదా? (చేయిపట్టుకొనును.)

రుక్మి—(చేయి విదల్చుకొని) నాయందున్న ప్రేమమంతయు నేఁడు తెలిసినది. చాలుఁజాలు. నన్ను బతిమాలనక్కఱలేదు.

కృ—(సత్యభామ చేయిపట్టుకొని) ప్రాణేశ్వరీ! నాముద్దు చెల్లించి కలహ నివారణము గావింపవుగదా?

సత్య—(చేయి విదులుచుకొని మొగముఁద్రిప్పి) నన్ను బతిమాలెదరేల. అదిగో మీయర్ధశరీరంబును, మీ పట్టపుదేవియు నగు విదర్భరాజనందన. నాదగ్గఱకేల వచ్చెదరు?

కృ—ఓపట్టపుదేవీ! నీకుకోపమేటికి? ఊరకుండుము.

రుక్మి—పట్టపుదేవిని గాఁబట్టియే దగ్గరనుండి సత్యచే నిట్టి కఠినోక్తులనాడించితిరి. సరిసరి. నాసమాచారముమీ కెందుకు?

కృ—భామాశిరోరత్నమా! సత్యభామా! హృదయేశ్వరీ! నన్నిట్లుతిరస్కార మొనర్ప భావ్యమగునా?

సత్య—హృదయేశ్వరి నగుటచేతనే పట్టపుదేవిని వెనుక వేసికొనివచ్చి అనరాని మాటలనిపించితిరి. నన్నామెనిందించు చుండగా విని నారుగదా. మీ చెవులపండువగా నున్నదా? ఆమెమాటలు మీ కింపుగనున్నవిగదా?

కైర—కృష్ణా! ఇద్దరు భార్యలనడుమను దిరుగుచుండుటచే కాళ్లు నొప్పులెత్తుచున్నవి కాఁబోలు. నిన్నుఁజూడనాకు జాలివేయుచున్నది.

కృ—ఓ కాంతలారా! మీరు పావనతర సుక్షత్రియ వంశసంజాతలనియు, నగణ్యతారుణ్యలావణ్యశోభితలనియు, నిరుపమాన సద్గుణనిలయలనియు, మిమ్ము వివాహమాడితినిగాని క్షణక్షణాగ్రహపీడితలయినాకింతమనఃక్లేశ మొసంగుదురని కాదు. ఓసత్యా! నిరుపమాన యశోవిభ్రాజితుఁడగు సత్రాజిత్తునకప్రతిష్ఠ సంఘటించుటకు నీకు సందేహము లేదుగదా?

సత్య—(రోషముతో నేడ్చుచు) నాయందేమియు లోపము లేకపోయినను, నన్నే యవమానించుచున్నారు. పక్షపాతముచే మీకు న్యాయాన్యాయములు తెలియుటలేదు. నన్ను మీరెప్పుడు నిక్షేపరాభవించుచుందురు.

కైర—వివాదములు పోయి దుఃఖము బయలుదేఱినది. తొండముదిరి యూసరవెల్లి యయినది. బ్రతిమాలుకొనువా రున్నట్టయిన బొల్లిబొల్లియేడ్పు లెన్నియైన నేడువవచ్చును.

కృ—సుందరీ! సత్రాజిన్నందనా! నేను నీయందు నేర మెంచ లేదు. ఓరుక్మిణీ! నీవు విదర్భరాజపుత్రికవుగదా! సత్యభామ వయస్సున నీకంటెచిన్నది. ఆమెకంటెచిన్నదానవుగనుండునట్లుకనబడుచున్నావు.

రుక్మి—అందఱు భార్యలలోను దేవరవారికి లోకువ నేనొక్కర్తనే. మెత్తనివారిని చూచిన మొత్తబుద్ధిగదా!

కృష్ణు—యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞాన విహీనముగ నిట్లు మాటలాడుచుండ నేనేమి చెప్పఁగలను?

కైర—నేనీబ్రాహ్మణజన్మ మెత్తకుండ శ్రీకృష్ణునిభార్యలలో నొకర్తనై పుట్టినయెడల నాముచ్చటఁ దీఱునట్లు బ్రతిమాలించుకొందునుగదా! నన్ను బతిమాలువారేలేరు.

కృష్ణు—ఓశరచ్చంద్రముఖీ! రుక్మిణీ! కలహనివారణ మగునట్లు నీవీసత్యభామతో మాటలాడుము.

రుక్మి—నావలన లోపమేమున్నది. నే ముందుమాటలాడను.

కృ—ఓ సత్రాజిత్కుమారీ! రుక్మిణి నీకంటెఁ బెద్దది. కావున నీవే ముందుగ మాటలాడుట ధర్మము.

సత్య—నావలన లోపమేమున్నది? నేముందు మాటలాడను.

రుక్మి—ఎవరివలన లోపమున్నదో యీకైరవు నడిగెదము. ఓయీ కైరవా! నావలనఁ దప్పుకలదా?

కైర—అమ్మా! మీయందు లోపము లేశము లేదు.

సత్య—అట్లయిన నాయందా లోపమంతయు నున్నది?

కై తమయందంతకంటెలోపము లేదు.

రుక్మి—అదియేమి సాక్ష్యమయ్యా బ్రాహ్మణుఁడా! ముందుగా నెవ్వరెవ్వరి నేమాట లనిరో చెప్పు.

కైర—గురువుగారు చెప్పిన పాఠములే జ్ఞాపక ముండని నాకు మీ తగవులెట్లు జ్ఞాపక ముండును? అయినను జ్ఞాపకము చేసికొని చెప్పెదను. కొంచెము సేపు మీరూర కుండుఁడు.

రుక్మి—(తనలో) ఈతఁడు నాపక్షము పలుకఁడా?

సత్య—(తనలో) ఈతఁడు నాపక్షము పలుకఁడా?

కృ—(తనలో) ఈ కైరవుఁడు నిష్పక్షపాత చేతస్కుఁడు.

కైర—ముందు రుక్మిణీదేవిగారు సత్యభామాదేవిగారిని నిందించినారు. అంతకంటె ముందుగా సత్యభామాదేవిగారు రుక్మిణీదేవిగారి నన్నారని జ్ఞాపకము. ఒకరు, ఒక కారణముచేత నొకరిని ముందుగా నొకమాటొకమాట, నొకప్పుడన్నారు. వెంటనే రెండవవారు, రెండవ వారిని, రెండవమాటు రెండవమాటను రెండవకారణముచే, రెండురెట్లు కోపముతో నన్నారు. అదే నేనెఱిఁగిన సంగతి. మీఁద మీచిత్తము.

కృ—నీ చమత్కార మంతయుఁ దెలియునట్లు మిక్కిలి హాస్యాస్పదముగ సాక్ష్యమిచ్చితివి.

రుక్మి—ఇట్లసందర్భముగా సాక్ష్యమిచ్చినందుల కీ కపట బ్రాహ్మణకుమారుని శిక్షింపవలెను.

సత్య—తప్పక శిక్షింపవలెను.

కైర—నాప్రాణములమీఁదికి వచ్చినది. దేవా! నా కేశిక్ష నిర్ణయించినను సరేకాని సహస్రజన్మములకైనను నాకిద్దరిభార్యలను మాత్రము గట్టిపెట్టవద్దు. అదినాపగవాండ్రకైననువద్దు. మహాప్రభూ!

రుక్మి—(తనలో) ఇతఁడు చమత్కారవచన రచనలచే మాకు సిగ్గు గల్పించినాఁడు.

కృ—(తనలో) కైరవుఁడు కడుచమత్కారముగాఁ బల్కినాఁడు. రుక్మిణి యీగరోక్తి భావ్తలం దెలిసి కలహము మానును.

రుక్మి—అమ్మాయీ! సత్యభామా!

సత్య—(పలుకక తనలో) ఈ స్నేహముల కేమిలే?

కృ—(సత్యభామతో రహస్యముగా)నీవువిదర్భరాజనందనతో ప్రత్యుత్తరమిచ్చిపలుకవేనిమనఇంద్రలోకప్రయాణమాటంకమగును.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! అట్లయిన మాటాడెద. అక్కయ్యా! కోపావేశముచేత నన్నమాటలఁ దలఁచుకొనకు.

రుక్మి—అమ్మా! నాయెడల తప్పులున్న క్షమింపుము.

కైర—ఇప్పుడు నాబెదరు తీరినది.

కృ—ఓ విదర్భరాజపుత్రీ! ఇంద్రలోకప్రయాణ సన్నాహముతో నున్న మాకు నీయనుజ్ఞనిమ్ము. నీయాజ్ఞలేక నేఁగదలువాఁడను గాను. ప్రాణేశ్వరీ! సత్యభామా! సెలవుఁ గైకొనుము.

సత్య—అక్కయ్యా! అనుజ్ఞనిమ్ము. మేమింద్రలోకంబున కరిగి మరల వచ్చెదము.

రుక్మి—అమ్మాయీ! అట్లేపొమ్ము, ప్రాణేశ్వరా! వేగముగా రండు. మీయాలస్యము సహింపఁజాలను.

కృ—ప్రాణేశ్వరీ! పోదము రమ్ము.

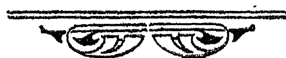
(తనలో) తే. గీ. నేల నాలుగు చెఱఁగుల నేలవచ్చు
నాజిఁ బగతుర నవలీల నడమవచ్చు
నిపుణమతి బ్రహ్మవిద్యయు నేర్వవచ్చు
నంతిపురి స్త్రీలజగడంబు లడఁపరాదు.

(అందరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

—

పారిజాతాపహరణము

చతుర్థాంకము.

ఇంద్రలోకము

రంగము—మందాకినీ నదీతీరము.

[సత్యభామయుఁ గృష్ణుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు]

సత్య—ఆహాహా! ప్రాణేశ్వరా! అతివేగంబున వచ్చితిమి. మన మాద్వారకానగరమును బాసి యెంతసేపయినది?

కృ—దేవీ! ఒకజామయినది. అతివేగముగనే వచ్చితిమి. ఎట్లనిన గరుత్మంతుని యొక్క—

చ, అగణితపక్షవేగమున నట్లు జనించినగాలిచేత నో
మగువరో! యిట్లునట్లుఁ బలుమాఱులు నీవలెవాటు పైఁటచెం
గగురుచునుండ నీవు నది యెంతొ చిరాకునుఁ గూర్చుచుండ సొం
పగు చక్రవాకయుగ మప్పుడు డాఁగురు మూఁతలాడెఁగా.

సత్య—(సిగ్గుతోఁదలవంచి) ప్రాణేశ్వరా! ఇది యేప్రాంతము?

కృ—ఓసత్రాజిన్నందనా! ఇది ఇంద్రలోక ప్రాంతము. మందాకినీతీరము. శ్రీమన్నారాయణ పదజాతంబగు నీనది త్రికూటముపై మూఁడుపాయలైనది.

సత్య—ఆపాయ లెందెందుఁ బాఱుచున్నవి?

కృ—సకలలోక పవిత్రీకరణస్వభావయై, మందాకినీ నిర్మల నామంబున, నాకాశవాహినియై యిందును, భూమండల మండనంబై భాగీరథినామంబునను, పాతాళప్రపంచ పావనసమర్థంబై భోగవతి యనుపేరను, ప్రసిద్ధమైనది. బ్రహ్మానిఖిల నిర్జరగణాధారంబయి నదియు, శ్రీ మహేశ్వరజటాజూటంబున నిల్చినదియు, జహ్నుముని కర్ణజనితంబగు నదియు, భగీరథనీతంబగునదియు నీ మహానదియే.

సత్య—అవు నదిగో! అరవిందమ్ముల మధ్యమ్మునఁ జేరి కుత్తుకబంటిగఁ దేనెగ్రోలి తెమ్మునెఱుంగక నిమ్మగుసంతసమ్మున ఝుమ్మని నినదమ్ములం జేయు, మధుపమ్ములఁజూచి యిది నదియనుకొంటిని. కాని యీ యమరలోక ప్రవేశముఁ గావింపక ముందే ఈ లోకనాయకుఁ డెవ్వరో యతని పరిపాలనాసంతుష్టు లెవ్వరో యెఱుంగఁజేయుడు. ఏదానిం గూర్చిగాని ముందువిని తదనందరంబు దానింగనిన సంగతి పరిపూర్తిగా దెలియును.

కృ—హేలావతీ! ఈలోకంబున కధీశ్వరుండింద్రుండు. అతం డనంత శాంతోదారగుణుండు. అపారధైర్యధుర్యుండు. వజ్రాయుధ స్ఫారప్రశస్తహస్తుండు. ఆతనిభార్య శచీదేవి. ఇందిరానందన సుందఱుండగు జయంతుం డాతని పుత్రుండు. ఐరావతం బాతఁ డెక్కు భద్రగజంబు. ఉచ్చైశ్రవం బామహాత్ముని హయంబు. నందనవనమాతని పూవుదోట. అందే మన పారిజాతం బున్నది. అతఁడే స్వర్గమర్త్యపాతాళంబులకు నేకచ్ఛత్రాధీశ్వరుఁడు. అతని రాజధాని సకలమునిగణాశ్రితంబగు నమరావతి. అది నిరంతర సచ్చిదానంద నిలయంబు. సకల సౌఖ్యాకరంబు. అఖిలవైభవ రత్నాకరంబు. అఖిలకళావిద్యాశోభితంబు. ఆత్రిదశసభామధ్యంబున బలశాసనుండు మెండు సంతసంబున వింతుకొల్వుండఁగా దేవకిన్నర కింపురుష సిద్ధచారణ, విద్యాధర, గరుడ, ఖేచరాదులును, నారదవసిష్ఠాది నాకలోక మునీంద్రులును గొలుచుచుందురు. రంభోర్వశీ మేనకాద్యమర వేశ్యా కాంతలు నృత్యగాన వినోదంబులచే బలసూదనునకు మోదంబుగల్గింతురు. మరియు లోకభీకరయుద్ధంబులఁ బ్రసిద్ధంబుగ మృతినొందువారును, యజ్ఞాదికర్మంబుల నిర్మలమతి నొనరించు ధర్మాత్ములును, సౌఖ్యంబుల ననుభవింప నిచ్చోటికివత్తురు. అదియునుగాక యీ త్రిలోకపాలకుం డపర దిక్పాలక సేవితుండు. ఈతండు ప్రాగ్దిశాభాగంబునకధీశ్వరుడు. అల్లదే యతని పట్టణము చూడుము. ప్రాకారకుడ్యచిత్ర వజ్రధాళధళ్యంబును, గణనాతీత సోపానస్థితేంద్రనీల

మాణిక్యనై గనిగ్యంబును, కాంచన స్తంభములపై ఖచితంబులయిన బహురత్నముల ధాగధగ్యంబును, నేత్రంబులకు మిరుమిట్లు గొల్పుచు, కెందామరపుష్పంబులచేతను, దెల్లగలువలచేతను, సొంపుమిగిలియున్న సరోవరంబుచందంబున నెట్లు భాసిల్లుచున్నదో చూడుము.

సీ. శత్రుభీకరమైన జంభారిజయరమా
నూపురం బగుజుమీ యీ పురంబు
కడలేక వర్ధిల్లు కళ్యాణములకెల్లఁ
గాపురంబగుజుమీ యీపురంబు
యీరేడుజగముల నెనలేనిసిరులకు
దాపురం బగుజుమీ యీపురంబు
అధిక తేజశ్శాలి యమరనాయకుఁ డుండు
దోవ్యపురం బగుజుమీ యీపురంబు
కల్పవృక్ష పంచకమును కామగవియు
నమృతకలశంబు నందనోద్యానవనము
నేపురంబును బాయక యెప్పుడుండు
నాపురంబగు నీపురం బోపురంధ్రి!

సత్య—జీవితేశ్వరా! అది చూచితిని గాని యీయింద్రుండు తూర్పుదిక్కున కధీశ్వరుండని సెలవిచ్చితిరి. మిగిలిన దిక్పాలకులాకొదువ దిక్కుల కధీశ్వరులా? అట్టయిన నెవ్వరెవ్వ రేదిక్కున కధీశ్వరులో యందు ముఖ్యులెవ్వరో సెలవిండు.

కృ—కీరవాణీ! ఇంద్ర, యమ, వరుణ, కుబేరులు, దిక్పాలకశ్రేష్ఠులు. అందు నింద్రుండు ప్రాగ్దిశకును, అపరిమిత సత్యనియముండగు యముండు దక్షిణదిక్కునకును, పరాక్రమాభరణుడగు వరుణుండు పశ్చిమదిక్కునకును, శత్రువిదారుండగు కుబేరుం డుత్తరదిక్కునకును నధిపులు. అందాయింద్రు చరిత్రంబుఁ జెప్పితిఁగదా! దక్షిణ దిక్పాలుఁడగు నాకాలుండు నిర్వర్తించు కార్యంబులం దెలిపెదవినుము. అనృతప్రలాపంబులాడి, నిరంతర దురాచారులై పరనారీలోలురై అన్యద్రవ్యాపేక్షకులయి పరహానికరులయి నిర్దయా

హృదయులయి జంతు ఘాతుకులైయుండు మహాపాతకులాతని లోకంబుఁ జేరుదురు. వారినందర రౌరవాద్యనేక మహానరకంబులఁ బొలియించి బాధించుచుండును. అందినుప ముక్కులుగల కాకులు, నగ్నిస్తంభములు, నగ్నికుండంబులును, రక్తప్రవాహంబు నుండును.

సత్య—దేవా! మరణాంతంబున నిట్టిదారుణబాధలు కలుగునని యెరింగియు నిట్లుజనులు పాపంబులఁ జేయుదురా? అందరు పుణ్యము నే చేయుదురనియును నీలోకంబున కెవ్వరు రారనియుఁదలంచెదను.

కృష్ణు—కళ్యాణీ! ఎంతదానవు. శ్రవణ, దర్శనభయంకరంబులగు నింతటి మహానరకంబు లుండుటచేత నే యాఁగెనుగాని, లేకున్నచో లోకంబాగక నేపోవును. ప్రపంచమున నధర్మకార్యాసక్తులును బాపాత్ములును యధికంబుగనుందురు. ఎల్లవారును వీలయినచోఁ బాపకార్యావలంబనంబుఁ జేయుదురుగాని పుణ్యకార్యంబునవలంబింపరు. అందుచేత జనం బీలోకంబున నెక్కువయుందురు. అదియటుండనిమ్ము పశ్చిమదిగధీశ్వరుండయిన వరుణదేవుండు భూమండలమునఁగలసకల సముద్రమ్ముల కధీశ్వరుం డయియుండును. ఆతండు పాశాయుధశోభితహస్తుఁడై సకలపాపసంఘుంబుల లఘించి బాధించును. మరియు నుత్తరదిక్పాలకుండగు కుబేరుండు శ్రీమహేశ్వర ప్రాణమిత్రుఁడు. ధనంబునకెల్ల నాతఁడుప్రభువు. అతనిపురం బలకాపురంబు. అతనికుమారుండు మారసుకుమారుండగు నలకూబరుడు. అతనిఆయుధంబు మహాఖడ్గంబు మరియు బరాక్రమహర్యక్షులగు యక్షులకు వల్లభుండు. వీరు ముఖ్యదిక్పాలకులు.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! తక్కిన దిక్పాలకు లెవ్వరు?

కృష్ణు—ప్రాగ్దక్షిణభాగంబుల నడుమనున్న మూలదిక్కునకధీశ్వరుం డగ్నిదేవుండు. అతడు సకలయజ్ఞహవిర్భాగంబులం దెచ్చి దేవతలకు నివేదించును. ఆమహాత్ముని కారణంబున నే సకలలోక ప్రజలును నగ్నిహోత్రంబుగలిగి సుఖింతురు. మరియు దక్షిణ పశ్చిమ దిక్కులకు మధ్యమున నిర్బృతియను దిక్పాలకుండుండును. ఆతండు రాక్షసుండు, మరియు పశ్చిమోత్తరదిక్కులకు మధ్యమునయున్న భాగమునకువాయుదేవుం డధీశ్వరుండు. అతండు నిజసంచారవిహారంబులచేత లోకంబుల

కుపకారంబుఁ జేయుచుండును. సకల భూతజాలంబులకును వాయువే ముఖ్యంబగుటచే నీతండు ముఖ్యప్రాణుండనియు, వాయుదానము నే సకలలోక రక్షకుండగుటచే జగత్ప్రాణుండనియును బిరుదులు గలిగి యుండును. అదిగాక శ్రీరామపాదారవింద భక్తుండగు నాంజనేయుండును, ధార్తరాష్ట్రమృగకంఠీరవుండగు భీమసేనుండును నీవాయుపుత్రులే సుమీ! మరియు దైత్యకాననకృశానుండగు నీశానుం డెనిమిదవ దిక్పాలుండు. ఇదియే దిక్పాలకుల వృత్తాంతంబు.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! ఈ స్వర్గలోక వృత్తాంతంబును, దిక్పాలకుల వృత్తాంతంబును, సమగ్రంబుగ మీరు నాకెరుంగ జేయుటంజేసి శ్రవణపావనంబైనది. ఇంక యింద్రోద్యానవనంబునకరిగి జగద్విఖ్యాతంబగు పారిజాతంబుఁ దెచ్చికొందము రండు.

కృ—దేవీ! అట్లుకాదు. వేగిరపడఁబోకుము. మనము జన్మంబున కొక్కసారి స్వర్గలోకమునకువచ్చి, యందు స్తోత్రపాత్రమ్ములగు విచిత్రమ్ముల దర్శింపకపోవుట యుక్తమా? అందుచే నదిక్పాలకులను వారి భార్యలను దదీయపురంబులను నవలోకించి యనంతరం బచ్చట కరిగెదము. ఇంద్రలోకంబునకువచ్చి యింద్రునిఁ జూడక పోవుట భావ్యంబా? అదియునుఁగాక —

మ. దితిజశ్రేణి నడంప నబ్బలిని బంధింపంగ ము న్వామనా
కృతి నేఁ దాల్చినయప్పు డయ్యదితికూర్మిన్ దల్లినైయుండుటన్
శతమన్యుండు సహోదరుం డగుట నాచార్యుండు గానన్ బృహ
స్పతియున్ వంద్యులు నాకు పోవలదె వారిన్ విలోకింపఁగాన్.

మరియు నాకారణంబున నే నాకింద్రుఁ డగ్రసహోదరుండు. అందుచే జననియగు నదితిని జూచి యవ్వల నింద్రునిఁ జూతమురమ్ము.

సత్య—దేవా! అది యవశ్య మాచరణీయంబు. గురుజన వందనంబునకంటె హితకార్యం బేదియును లేదుగదా? సత్వరముగ పోవుదము రండు. (అని యిద్దరును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

రంగము—ఇంద్రసభ.

(ఉచితపీఠమున, గూర్చుండి యింద్రుఁడు, యముఁడు, బృహస్పతి యును నగపడుచున్నారు.)

ఇంద్ర—ఆచార్యోత్తమా! బృహస్పతులవారు

చ. హరికరుణారసంబు మెయి నాగతి నాబలిచక్రవర్తిను
ద్ధురతను గెల్చి రాజ్యమును దొల్లి యొసంగిననాఁటనుండి నా
కరిభయ మింతలేదు సుఁడి యాహరి నా కనుఁజెండె గాన మీ
కరుణయు శిష్యవత్సలత కారణమేగద దాని కంతకున్.

యము—అదినిజమే. అఖిలవైభవమూర్తియగు నాబలిచక్రవర్తిని, జతుర్దశభువనకంటకుఁడగు దశకంఠుని, సకలలోక శిక్షాదక్షులగు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులను నింకను సకలలోక బాధాకరగంభీరదోస్తంభ విజృంభితులగు రాక్షసాధములను నారాయణుండు వధియించెను. ఆ మహానీయుని కటాక్షంబుననే ఈ యక్షయలోకంబు రాక్షసబాధలేక యక్షీణసౌఖ్యంబు నొందుచున్నయది.

బృహ—మహేంద్రా! ఓయముఁడా! పరాక్రమ పరాయణుఁడగు నారాయణుండు గొందఱ దైత్యులను భక్తజన సులభుఁడగు నాశంకరుండు గొందఱ దైత్యులను వధియించిరి. వారిపుడు నుండభయమేల?

ఇంద్రు—దేవా! గిరిజావల్లభుం డనఁగనే జ్ఞప్తికివచ్చినది. చిరకాలమునుండి నన్నొక సందియంబు బాధించుచున్నది. అద్ది యెద్దియనిన, హిమవద్రాజనందనా ధవుండగు నాశివునకు, సకలలోక వర్ధిష్ణుండగు నా మహావిష్ణునకును భేదమేమైనగలదా?

బృహ—సంక్రందనా! నీవెఱుఁగదలంచిన భేదము ఆకారంబుననా, వారిగుణాదులయందా?

ఇంద్రు—ఆ రెండువిషయంబులం గాదు. ఆ శేషశయన శేషభూషణులలో నేమహాత్ముండు భక్తజనసులభుఁడో, ఇద్దఱిలో ఘను లెవ్వరో, దైవశిఖామణి యెవ్వరో యెవని సేవించిన భక్తజనకీర రంబునకు ముక్తిఫలంబు లభించునో యది చెప్పవలయును.

బృహ-మహేంద్రా! క్షీరసాగరవిహారుండగునారాయణుండు, కైలాసవాసియగు నీశుండును, సమానులు. వారికి భేదంబు లేదు. జనులు మూర్ఖులై కొందఱు శివుఁడే పరాత్పరుఁ డనియును అంతకంటె మూర్ఖులు విష్ణుఁడే పరాత్పరుఁ డనియును తమలోఁదాము వాదంబులఁ బడుచు వేదనం బొందుచుందురు. విభూతిధారులవదనంబులఁ జూచిన మహాపాతకంబని వైష్ణవులు, శ్రీచూర్ణ ధారుల ముఖంబుఁ జూచిన దోషంబని శైవులును దలంచి నిర్హేతుకవిరోధంబుల సంపాదించి యంతంబు లేని తమపంతంబులు నెఱవేర్చుటకై యింతింతనరాని దౌర్జన్యంబుఁగూడఁ జేయుచుందురు. నామరూపభేదంబులుగాని, హరిహరులకు మహిమలలో భేదంబు లేదు. సకలభూషణ భూషితుండగు నారాయణుం డధికుం డనియు, శ్మశానముల యందుండి నిర్ధనునివలెఁ గన్పట్టుచుండుటచే శంకరుం డనియు, నెంచరాదు. అజ్ఞానాంధకారమునంబడి సంశుద్ధమార్గము నెఱుంగలేక సిలుగులం బడుమనుజులను హరిహరు లిరువురుం బ్రోవఁగలరు.

ఇంద్రు—ఆచార్యోత్తమా! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! చిరకాలమునుండి హృదయశల్యమగు సందేహము నివారితమయ్యె.

యము—దేవా! యజ్ఞ, చయన పౌండరీ కాశ్వమేధాది మహాధ్వరంబులు విధివిధానంబునం జేయుపుణ్యాత్ములకును, జగద్భీకర రణరంగంబుల మరణమునొందు పరాక్రమాభరణులకును పుణ్యంబును రంభాసంభోగంబును గలుగునని బ్రహ్మ విధించెగదా!

ఇంద్రు—అవును. అందునీకు సందియ మెద్ది?

యము—ఉన్న సందియమే యిచ్చట—

బృహ—సంశయం బున్నచో నది యవశ్యముఁ దెలిసికొనవలెను. అది యేదో చెప్పుఁడు.

యము—దేవా! కామక్రోధమోహలోభాద్యరిషడ్వర్గంబులం జయించి పరిశుద్ధాంతఃకరణముతో మెలంగుచు బంధముక్తుండగు వాఁడుగదా స్వర్గంబునకు వచ్చుట; అట్టివానికి మరల సంసారంబు గల్పించి రంభాసంభోగంబు గలిగించుట న్యాయమా?

బృహ——యముఁడా! ఆవిషయము చెప్పెదవినుము. యీ రంభాసంభోగంబు నాకంబునం గలసలకూబరాదుల కుండుటయుక్తమే గదా! దానికి నీవొప్పుకొనుచునే యున్నాఁడవు.

యము——ఆఁ దానికి నే నొప్పుకొనుచునే యున్నాను.

ఇంద్ర——(తనలో) నామనంబునఁ గలసంశయంబు నిదే. ఇతఁడెట్లు దీర్చునో.

బృహ——సరే. విధ్యుక్తప్రకారంబుగా నధ్వరంబుల నొనరించినవారును, యుద్ధంబుల మృతినొందినవారును బుణ్యాత్ములవుదురు.

యము——అవును. వారు పుణాత్ములే.

బృహ——పుణ్యాత్ము లయినవారికి నంతింబున దేవత్వంబు లభించునుగదా! దేవత్వంబు లభించినవా రందఱు దేవతలేగద! దేవతలందరకు రంభాసంభోగము యుక్తమని నీవే వాక్రుచ్చితివిగదా? అందుచేత సోమయాజులును యుద్ధలబ్ధమరణులును దేవతలగుటచే రంభాసంభోగంబు యుక్తంబు. అవునా? గాదా?

యము-చిత్తము. ఆమాటనిశ్చయము. సందియముదీరె.రంభాసంభోగంబువారికియుక్తంబు. దేవగురువులగుటచేఁ జక్కఁగా తీర్చితిరి.

బృహ——అట్టి రంభాసంభోగాఖ్య మహాసౌఖ్యము గలుగునని యేర్పరుచుటచేతనే జనులు నిజధనప్రాణవ్యయంబునకు నైనసరకుగొనక యుద్ధములఁ బోరాడివచ్చుచుందురు. వారు మనంబులలో నిజభక్తిలేకున్నను మరణాంతరంబున రంభాసంభోగ ప్రాప్తియగునని యైనను యజ్ఞములను యుద్ధములను జేయుచుందురు. ఇట్లే బహ్మ లిఖింపక పోయినచో వారు యజ్ఞంబులను జేయరు. వీరు యుద్ధంబులను జేయరు. యజ్ఞనిర్వర్తనంబు లేనిచోఁ బ్రజలకు సేమంబుఁ గలుగదు. యుద్ధంబుఁ జేయనిచో జనరక్షణంబుగాదు. ఆ రెండును జరుగుటకేయి బ్రహ్మ యిట్లు విధించెను.

ఇంద్రు——అహాహా! ఆచార్యోత్తమా! ఈదండధర ప్రకటితసందేహంబునకు మీయుత్తరం బత్యంతోత్తమంబై, సహేతుకమై, యాసందజనకంబై, శాస్త్రప్రమాణంబునకు, యుక్తి ప్రమాణంబునకును సయితము నిల్చియున్నది.

[అప్పుడు ఒకరాజు ప్రవేశించును]

రాజు—(తనలో) నేను కాంభోజదేశాధీశుండ నగువిజయ దత్తుండననియు, నేనొక మహాయుద్ధంబున మరణంబునొందితిననియు, నీయింద్రుఁ డెఱింగి, రంభాసంభోగార్థినై వచ్చిన నన్ను సబహుమా నంబుగా నాదరించునా ? లేదా ? ఆఁ! అట్లేలయాదరింపకుండును (అని దగ్గఱకుఁ బోవుచు) మహేంద్రా ! జయము జయము.

ఇంద్రు—నీరూపరేఖా విలాసంబులఁజూడ నీవొక క్షత్రియుని భంగిఁ గన్పట్టుచున్నావు. అందులోనీవు మరణంబునొందిన క్షత్రి యుండవు. సకలజన వాంఛిత ప్రదాయకంబగు నాకంబునకు వచ్చి తివి. నీ వాంఛితంబేమి ?

రాజు—మహేంద్రా! నేను యవనదేశపాలుఁడగు నగ్నివర్మ భూపాలునిచే మహాసంగ్రామంబునసంహరింపఁబడితిని.అందు చేనిటకు-

యము—జృంభితదోస్తంభగంభీరుండగు నీ కాఁభోజరాజ రంభాసంభోగార్థియై శుభాకరంబగు నీ యింద్రమందిరంబున కరు దెంచెను. అంతకంటెఁ బని యేముండును ?

రాజు—దేవా! నిజముఁ బలికితిరి. నాయుద్యమం బిదియే.

బృహ—ఆ కమలసంభవ నిర్ణయప్రకారంబున నీమానవా ధీశ్వరునకు నామానినీతిలకంబు నొడఁగూర్చుట యుక్తంబు. కాని యీ సమయంబున నారంభ కుబేరకుమారుండగు నలకూబరుని సమ క్షంబున నుండుఁగాఁబోలు.

రాజు—దేవా ! అక్షయలోక సుఖానుభవంబునకయి వచ్చిన మాకాశాభంగంబు గల్గునట్లు లానలకూబరుండు రంభోరుస్తంభ యగు నారంభను దనకడ నుంచుకొనుట న్యాయంబే !

ఇంద్రు—అయ్యది వేగంబ రాఁగలదు. శాంతింపుము.

యము—మూఢుఁడా ! ఏదోనిరర్థక కల్పిత యుద్ధంబున జచ్చితినని గర్వోక్తులు పలికెదవేల ? పాపజన స్వర్గంబున దుర్గమం బున నివాసివై, యుత్తర దిక్పాలక పుత్రుం డానలకూబరుం డాద రంబున రంభాసంభోగంబుఁ జేయుటకు నీ యాజ్ఞయా ? చచ్చిన వాఁడవు వచ్చినదాక నుండుము.

ఇంద్రు—రాజా! నీ యిష్టానుసారంబుగా సంభోగక్రియలం దనియుటకు రంభ నీ భార్యగాదు. మహాసంగ్రామ నిహతులైన రాజన్యులనేకు లామె సమక్షంబునకు వత్తురు.

బృహ—రాజా! సంసారంబను మహాంధకారమునుండి వెడలి మోహపాశ వినాశంబు గావించి మహేశుని వాసిగ నీ మనోదేశం బున నివాసంబుంచి విరక్తుఁడవై సంభోగముల నుల్లంగించుటకు మాఱుగఁ దత్తరపడుచుంటివి. మోహార్ణవమగ్నుండవగు నీవీ స్వర్గ లోకమ్మున కనర్హుండవని తోఁచుచున్నయది.

రాజు—(తనలో) అయ్యో! ఇక్కడనుండి వీరుత్రోసివేయు దురా ఏమి? ఆరంభాసంగమం బగువఱకు నూరకుండెద. ఆమె ఎట్లుం డునో? నేను భూలోక వేశ్యా సుందరుల నెందఱనోసందర్శించితిని. ఈమం దయాన ఏచందంబున నుండునో? అనంగ సంగరంబునం దదీయాలింగ నంబెంత యానంద మొసంగునో? ఆపల్లవాధర యధర సుధారసం బెంత మధురంబుగ నుండునో? అయినను నాలోచింప నేమికార్యము?

ఇంద్రు—ధనాగారలాభంబు గల్గిన నిరుపేద బ్రాహ్మణుని చందంబున, మందుండగు నీరాజనందనుఁ డమందానంద పరవశం బగుడెందముతో నున్నవాఁడు.

[అప్పుడు ఒకసోమయాజి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

బ్రాహ్మ—(తనలో) నేనువిదర్భదేశంబున నివసించు నారా యణశర్మయను బ్రాహ్మణుండననియు, ననేకయజ్ఞంబుల విధ్యుక్త ముగ నొనర్చుటచే రంభాసంభోగంబునకు వచ్చితిననియుఁ జెప్పెద (ప్రకాశముగా) మహేంద్రా! జయము జయము.

ఇంద్రు—బ్రాహ్మణోత్తమా! మీరాక యెచ్చటనుండి? ఏమిఫలంబుఁగోరి యీత్రిదివంబును మీరాకచే నలంకరించిరి.

బ్రాహ్మ—మహేంద్రా! నేవిదర్భదేశవాసుండనగు బ్రాహ్మ ణుండను. నేయజ్ఞము, బృహస్పతిసవనము, పౌండరీకము, చయనము, సర్వతోముఖము, వాజపేయము విధియుతంబుగ దానంబులతోఁగూడ జేసినాడను. ఆకారణంబున రంభాసంభోగమునకు వచ్చితిని.

రాజు—(తనలో) అయ్యో! నానోటఁ గరక్కాయ పడినది. పాపాత్ముండగు నీవిప్రునకు నగ్రజన్ముండను మిషచే రంభను ముందుగ నొసంగుదురు గాఁబోలును.

యము—సకలవేదాంత శాస్త్రమర్మజ్ఞుండవగు నీవును నీరాజు చందంబుననే, కామావేశముతో వచ్చితివిగా ?

బ్రాహ్మ—మృతిబొందినీరాజుగూడ నాకార్యమునకే వచ్చెగా?

రాజు—(కోపముతో) ఏమి! మరెందుకు వచ్చితిననుకొంటివి ?

బ్రహ్మ—మహేంద్రా! ఈనరపాలధరణీసురు లేక కార్యార్థులై చనుదెంచుటచే నిర్వివాదంబుగ నీయంశంబు దీర్చవలయును.

రాజు—వివాదంబున కేమున్నది? ముందు నే వచ్చితి. ఆమె ముందు నన్ను సన్మానింప వలయును.

బ్రాహ్మ—అగ్రవంశజాతుండగు నేనుండగాఁ ద్వితీయవంశజుడవగు నిన్నామె యెట్లు మన్నించును ? మే మా బ్రహ్మముఖమునుండి వచ్చినవారము.

రాజు—ముఖమునుండివచ్చిన వారుగావుననే నీకెదొరకునదిసీ మొగము.

బ్రాహ్మ—క్షత్రియులయిన మీరు చేతులనుండి వచ్చితిరి గాన నీపని చేతులు నలుపుకొనుచు పోవుటయే.

రాజు—(కోపముతో) అనవసర ప్రసంగములఁ జేసినచో శాత్రవ హృదయసంతాపకరశీలంబగు కరవాలం బిదిగో !

బ్రాహ్మ-(కోపముతో) భవత్సమానరాజాధముల ముహూర్త మాత్రంబున గర్వనిర్వాపణంబుసేయు శాపాయుధం బిదిగో ! మరియును కార్తవీర్యార్జునవంశసంజాతులగు రాజాధము లెందరు మా బ్రాహ్మణుండగు పరశురామునిచే విరామము నొందలేదు? జాగ్రత.

రాజు—ఓరీ బ్రాహ్మణా! ఘాతుకమృగచందంబున మనుష్య సంహారణకాముండగు పరశురాముని గర్వంబు సర్వంబు మాక్షత్రియ వంశంబునంబుట్టిన జగదభిరాముండగు శ్రీరాముం డడంపలేదే?మారాజుల ఇండ్లలోఁ బురోహితుఁడవగు నీవిక్కడ నేమేమో ప్రేలెద వేమి?

బ్రాహ్మ—ఓరీ రాజాధమా! మంత్రపాఠకుండగు బ్రాహ్మణుం డొకం డీయింద్రుని శపించె. అపారతపోధనుండగు మఱియొకండు శూద్ర గర్భంబున జనింపుమని యీయముని శపియించె. అట్టిదిక్పాలక శ్రేష్ఠులే వంచింపబడుచుండ మనుష్యుండవై మరణము నొందిననీ వెంత?

రాజు—నేనెంతో నాఖడ్గంబు తెలుపును. నీవెంతో నీదర్భా సనమును దెలుపుమనుము.

బ్రాహ్మ—దర్భాసనముగాదు. మంత్రప్రోక్తమగు నొక్క దర్భ చాలును. నీఖడ్గంబుల వంటివి దానిముందర దిగదుడుపులు పెట్టవలెను.

ఇంద్రు—బ్రాహ్మణోత్తమా! శాంతింపుము; రాజపుంగవా! యూరకుండుము. మరణాంతంబునం గామాతురత గల్గినందుకు సిగ్గు పడక మహాకలహాసక్తులయి ప్రచండకోపోద్దీపితులై యిట్లు వివాద మాడనేల? ఆ వివాద మేను దీర్చెద.

బృహ—మహేంద్రా! ఆరంభనుబిలిపించి ప్రథమమున నామె యెవరి నంగీకరించునో తదభిప్రాయ మరయుట యుత్తమంబు.

ఇంద్రు—అవును. ప్రతీహారుడా! ఆరంభను మాదీయ సభా మండపంబునకుం దోలుకొని రమ్ము —

యము—(బృహస్పతితో దానికంటె శాస్త్రోక్త ప్రకారం బుగా ఆ పురుషుని మనమే యేర్పరచుట యుత్తమంబు.

బ్రాహ్మ—(సనలో) ఆరంభ యెట్లుండునో నిరంతరమును రుసరుసలాడు మాసోమిదేవివలె నుండదుగదా! ఆమె యిల్లెక్కడనో, నేనీ స్వర్గలోకంబునకు వచ్చుచు మార్గంబున నామె గృహంబును జూచి యీ రాజాధముం డెరుంగకుండ, నామెదగ్గఱకుం బోయి రావ లసినది. అప్పుడు వాండేమిచేయునో; ఐనను బృహస్పతి నాపక్షముం బల్కుండా! మే మిద్దఱము బ్రాహ్మణులమేగదా!

బృహ—(ఆలోచించి) ఈ స్వర్గలోకమునకు మొదటవచ్చిన వాండీ రాజసుతుండు. కాని అగ్రకులముల బుట్టినవాం డీవిప్రుడు. ఒక్కొక్క కారణంబున నొక్కొక్క రధికులయి యున్నారు. ఎట్లయి

నను అగ్రవంశ సంజాతుఁ డగుటచే నా బ్రాహ్మణుని కీసరసీజాత నేత్రను మొదట నిచ్చుట యుచితము.

రాజు—(విచారముతో) ఓ దేవగురూ ! ఈ స్వర్గలోకంబు నకు మొదటవచ్చిన వాఁడను నేనుగదా ! నేను వచ్చుటతోడనే ఆ యిందీవరదళనేత్ర యిచ్చటనుండినచో నాకామె చేకూరునుగదా ! అట్లుగాక నలకూబర సమక్షమున నుండెనని మీరాటంకపరిచితిరి. ఆ లోపంబు మీదా ? నాదా ? అయినను ఈవటుకు జాతియే ముఖ్య ముగఁ జూచుటలేదు. ఎట్లనిన ప్రపంచారంభముగాఁ బెక్కువత్సర ములనుండి మ్లేచ్ఛ, కిరాత, పార్వతీ యాదిహీనజాతులవారు సయి తము, రణరంగ నిహతులయి ఈ బ్రాహ్మణునికంటె ముందు రంభను, గూడిరా ? లేదా ? అక్కడజాతి ఏది ? తరువాత నీమూర్ఖుఁ డామె నంగీకరించునా ! లేదా ?

బ్రాహ్మ—వెనుక జరిగిన వృత్తాంతముల సంగతి యెందుకు ? ప్రస్తుతాంశ విచారణము చేయవలయును.

బృహ—మహేంద్రా ! అత్యంత ధర్మసూక్ష్మ సమేతం బగు నీయంశంబున నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది.

ఇంద్రు—అందుకే నేనును దీర్ఘాలోచన సేయుచున్నాఁడను. అస్మదాచార్యులగు మీకే తోఁచనప్పుడు మీ శిష్యుఁడనగు నాకా తోఁచుట ?

యము—మీ యాజ్ఞవిని రంభ యిదే వచ్చుచున్నది.

(అప్పుడు రంభ వచ్చుచున్నది.)

రంభ—(తనలో) నలకూబరుసమక్షంబుననున్న నన్నా ఇంద్రు డత్యంతావశ్యకముండిన గాని పిలిపింపఁడు. అదియేమో కనుఁగొన వలయు (ప్రకాశంగా) మహేంద్రా! విజయమగుగాక! విజయమగుగాక!

బ్రాహ్మ—(లేచితనలో) ఇంద్రసభామండపమున కరుగుచున్న యీరంభకు నే నెదురుగాఁ బోయెదను. (అని యెదురుగాఁ బోయి) కాంతా ! రంభవు నీవేనా ?

రంభ—(వినుపించుకొనక ఇంద్రునిదగ్గఱకుఁ బోవుచున్నది.)

ఇంద్రు—ఓనాకలోక వేశ్యకాంతాలలామా! ఈరాజపుంగవ బ్రాహ్మణోత్తములు భవన్నిమిత్తము వచ్చియున్నారు. వారికి నీ యభీష్టము లొసగి తనుపుము.

రంభ—ముఖము ముడుతలుపడి శల్యచర్మావశిష్టుండయిన ఈ శిష్టబ్రాహ్మణునికిఁగూడ కామాపేక్షయే? కాలిపోయినచెట్టు మరలఁ జిగుర్చునుఁ గాబోలును?

బ్రాహ్మ—నన్ను వేశ్యకాంత నిందాస్పదముగాఁ జూచుచున్నది. ఎట్లయినను ఇది నన్నొల్లకతప్పదు. ఓసీరంభా! తాంబూలమియ్యవే?

రాజు—(తనలో) ముం దీపాపాత్ముని కే తాంబూల మొసంగునాయేమి?

రంభ—సోమయాజులవారూ! భవజ్జన్మకాలమధ్యంబున నెన్నఁడైన తాంబూలము గనుగొంటిరా లేక విన్నారా? మరియును మీరు వేదాధ్యయనపరులు పరమచాంఽసులు. అదిగాక "వైదికుని చేతి విడెమామె వనితబ్రతుకు" అని లోకోక్తిగలదు! దానినిబట్టి తాంబూలోపయోగంబును, దాని లక్షణంబును, తద్రుచియు, దాని శృంగారంబును మీ రెరుంగరు.

బ్రాహ్మ—(కోపముతో) వేదవేదాంగ పారంగతుడనయిన నే నెరుంగనిచో నీరాజాధముం డెరుంగునాయేమి?

రాజు—నాప్రశంస నీకేటికి? నీవిషయమై నీవు చెప్పుకొనుము. (తనలో) నాకడ్డువచ్చిన ఈధరామరాధముని, ఈరంభ చేరనియ్యదని తోఁచుచున్నది. (ప్రకాశముగ) రంభా! నావిషయమయిఏమి చెప్పితివి?

రంభ—రాజా! రంభాసంభోగార్థమయినీవు రావలెనని వచ్చినట్లు తోఁచుచున్నది. బ్రాహ్మణోత్తముని బెదరించుటయైనదా?

రాజు—ఆబ్రాహ్మణబ్రువుని నేను బెదరించెదున దేమి?

బ్రాహ్మ—నీవుమాత్రము క్షత్రియపుత్రుడవుగావా! అధమా! ప్రేలకుము.

రంభ—(తనలో) ఈ సమయంబున వీర లన్యోన్యనిర్మూలనము చేసికొనినచో వివాదము పరిపూర్తియగును.

యము—(కోపముతో) ఓమహేంద్రా! ఓ ఆచార్యా! అత్యధిక రోషభీషణా కారులయి దూషణ భూషణంబులచే నన్యోన్యగంత శోషణంబు చేయుచున్నయీ వేషధారుల వివాదంబులను నేనిమిష మాత్రంబున తీర్చెద.

ఇంద్రు—ముఖ్యముగాఁ జేయవలసినదే.

బృహ—ధర్మా ధర్మ వివేచన సామర్థ్యముగల నీకిది యొక కష్టముగాదు.

యము—ఓయి బ్రాహ్మణా! ఓయిరాజా! మీరుభూమండలంబునజీవితులయి యున్నకాలంబున నేయేయవసరంబున నేయేధర్మకార్యాచరణంబొనరించి పుణ్యసంపాదనంబు చేసితిరో; యేయే ధర్మకార్యావలంబనులయి దోషసంపాదన మొనరించితిరో యీవఱకును విచారింపలేదు. అందుచే మాకుఁ బరమాప్తుఁ డగు చిత్రగుప్తుని సమక్షంబున కరిగి పాపలేశంబుండినఁ దన్నియమిత నరలోకబాధలనుభవించి తదనంతరం బిచ్చటికి రండు.

ఇంద్రు—యముఁడా! చక్కని తెర వూహించితివి. వేగమే పోయి రండు.

బ్రాహ్మ—(తనలో) అయ్యో! రంభాసంభోగ ప్రాప్తియగునని ధనవ్యయము చేతిసితిని. లేకున్నచోఁ జేయకపోదునే.

రాజు—(తనలో) రంభా సంభోగప్రాప్తి యగునని యుద్ధంబున నిర్హేతుకముగాఁ జచ్చితిని. లేకున్న బ్రతికియుందునే! ఉభయభ్రష్టత్వమైనది. (అని యిద్దరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

బృహ—ఇట్లు ధర్మసూక్ష్మవిచారణ సేయునపుడు సకలలోక వర్ధిష్ణుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డత్యంతచాతుర్యగాంభీర్యంబుల మెలంగుచుండు నని వినుచుండుము. అట్టి బుద్ధిరత్నాకరుఁడే యిట్టిది తీర్పవలయు.

ఇంద్రు—ఇందిరామనోహరుఁ డగు నయ్యరవిందనాభుఁ డీసమయంబున నిందుండిన బాగుండును.

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణుండు, సత్యభామయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృ—దేవీ! వామనావతారసమయమున మాజననీజనకులగు నదితికశ్యపులను, వరుణ, కుబేర, పావక, నిర్ఋతీశాన,, వాయువు లను, సందర్శించితిమి గదా! ఇదిగో నచ్చట యమ బృహస్పతి సమేతుఁడై సంక్రందనుఁడు కొలువుఁదీర్చి యున్నవాఁడు.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! నవరత్న ఖచిత సింహాసనాసీనుఁడై కాంచన కిరీటశోభితుఁడై యాయుధము ధరించిన యా మహాను భావుఁ డెవఁడు?

కృ—ఉ. ఆతఁడె ప్రాగ్దిశాధిపతి యాతఁడె నిర్జరలోకనాయకుం
డాతఁడె ముజ్జగంబుల మహావిభవంబున నేలుమేటి సు
మ్మాతఁడె కొండరెక్కల నిజాయుధధారలఁ దున్మధీరుఁడౌ
నాతఁడె వందనీయుఁడగు నంబుజలోచన! నీకునాకునున్.

సత్య—సరే! ఆ మహేంద్రుని దక్షిణభాగంబున అంజన శ్యామలాకారుఁడై దండంబు ధరించిన యాతఁ డెవ్వరు?

కృ—చ. అతండుమహానుభావుఁడగునట్టియముండు, దినేంద్రసూతియ
ప్రతిముఁడు ధర్మశాస్త్రము లపారముఁ జూచినవాఁడు పాపసం
గతులగు దుష్టచిత్తులను నారక కూపములందుఁ ద్రోసిబల్
వెతలనుబెట్టు నీఘనుని పేర్వినిన్ జగముల్ వడంకెడున్.

సత్య—సరే ఆ మహేంద్రుని వామభాగంబునఁ గూర్చున్న యా ముదుకఁ డెవ్వరు?

కృ—చ. ముదుఁకఁడెగాని యత్యనఘుమూర్తి సుపర్వగురుండు నీతి సం
పద నితఁ డద్వితీయుఁడని పద్మభవాదులు మెచ్చుచుందు రా
త్రిదశవిభుండు దక్కఁగల దివ్యులు నీతనియాన మాళి దా
ల్చెద రన వీనిసన్మహిమఁ జెప్పగ నేటికి వేరె సుందరీ!

సత్య—నాథా! వారిసన్నిధినున్న యాబోఁటిమిన్న యెవరు?

కృ—అదియే రంభాస్తంభోరువగు రంభ నాకలోక వేశ్యకాంత.

సత్య—జితేంద్రియులగు దేవతాశ్రేష్ఠులకుఁగూడ వేశ్యకాం తలు గావలెనా?

కృ—వారికే సరులకంటె నధిక కామంబులు భోగంబులు కావలెను.

రంభ—దేవా! సత్యభామాసమేతుఁడై శ్రీకృష్ణుడు భవద్దర్శనార్థమై వచ్చుచున్నవాఁడు.

ఇంద్రు—(అదరిపడి) ఏమీ! లావణ్యసీమయగు సత్యభామయు సకలభువనవర్ధిష్ణుఁడగు నా కృష్ణుఁడును నాదర్శనార్థమై వచ్చిరా? ధన్యోస్మి ధన్యోస్మి. ఓ ఆచార్యోత్తమా! ఓ యముడా! మన మా యాదవేంద్రు నెదుర్కొందము రండు.

బృహ—ముఖ్యముగా నట్లు చేయవలసినదే!

యముడు—సకల భూతాంతర్యామియు కేవలమాయామయాకారుఁడగునామాధవుండుమనకడకరు దేరమన మెదుర్కొనుటఎంతపని?

[అప్పుడు కృష్ణుఁడు సత్యభామయు దగ్గరకు వచ్చుచున్నారు]

(ఇంద్రాదు లెదుర్కొనుచున్నారు.)

కృ—దేవా! సంక్రందనా, ఓనిర్జరాచార్యా! ఓదండధరా! ముగ్గురకుఁ బ్రణమిల్లుచున్నాఁడను.

బృహ—ఈప్సితార్థ సిద్ధిరస్తు.

ఇంద్ర—దేవా! మాధవా! మాకును శంకరపంకజనాభులకును వందనీయుండవగు నీవు మాకు నమస్కరించుట భావ్యంబే?

కృ—ఓ త్రిలోకాధినాథా! నేను శ్రీవామనావతారధారినైనప్పుడు నాకగ్రసహోదరుండవగు నీవును నాకాలంబున సకలనీతిశాస్త్రంబులం గఱపుటచే గురుండు గావున నీ బృహస్పతియు నయ్యవసరంబున నఖిల ధర్మాధర్మ విచారణ సామర్థ్యం బొసంగుటచే నీ యముండును నాకు వందనీయులు. కాని దిక్పాలకాచార్య సమేతంబుగా నీకు సేమంబేగదా!

ఇంద్రు—దేవా! అమర రక్షణమునకుఁ గంకణముఁ గట్టుకొని నీవుండ సేమమునకు లోపమేమి? ఆపీఠంబులఁ గూర్చుదము రమ్ము. అమ్మా సత్యభామా! నీవుఁ గూడ రమ్ము. (అందరుకూర్చున్నతరువాత)

యము—దేవా! శ్రీమన్నారాయణా! ఆదికాలంబున క్షీర పారావార విహారపరాయణుండవై సకలలోక సౌఖ్యదాయకుండ వయి వటపత్రశాయివై యోగనిద్రాసక్తచిత్తుండవై రమాపంకజ గంధీసమన్వితుండవై యుండి సకలనిర్జరగణ ప్రార్థితుండ వై జగత్సం శాధకర దనుజలోకదారణ కేళీలోలుడవై శ్రీవత్సాఖ్యమంగళ లాంఛనంబుతోడను దేదీప్యమానప్రభా సమన్వితకౌస్తుభమాణిక్య తల్లజంబుతోడను నిజఘోషణమాత్ర సంహృతదానవమండలం బగు పాంచజన్యంబుతోడను నవక్రవిక్రమంబగు సుదర్శనచక్రంబుతోడను నిజఘాత చూర్ణిత దానవప్రశస్తమస్తకంబగు కౌమోదకిగదాదం డంబులతోడను ఆత్మీయ జ్యానాదబధిరితకకు బంత దంతావళంబగు శార్ఙ్గంబుతోడను శ్రీమదేనగర్భదుగ్ధపయోధిచంద్రుండవై అపరిమిత కరుణారససాంద్రుండవై యాదవేంద్రుడవై జనియించి జరాసంధ శిశు పాలదంతవక్త్రాది రాక్షసాంశ సంభూతుల వధియించితివి. శిష్టజన పాలన దుష్టసంశిక్షల చేయుచుంటివి. నీ మహా మహిమంబు నెన్న నెవరితరంబుగాదు. నాకు శక్యమే?

కృ——ఓయముండా! నీకు మాయందపరిమిత ప్రేమగలదు. ఓ సత్యభామా! యీకాలుండు మనకు పరమాప్తుండుసుమా!

సత్య—దేవా! మహానుభావులగు దేవరవారికి నాప్తులుగాని వారెవ్వరు? త్రిలోకపూజ్యులయిన యీదిక్పాలకాదులచే బూజింపం బడుచున్న మీరెంతవారని నే నూహింతును. మామధ్యంబున మనుష్యమాత్రులవలె సంచరించుటచే మీమహిమ గ్రహింపలేము.

బృహ—అమ్మా! నీవు చెప్పినదంతయు నిశ్చయము. (యింద్రునితో) మహేంద్రా! ఈ మహానుభావుని నెవ్వనిగా భావించు చుంటివి, చూడు.

సీ. భువనముల్ పదునాల్గు బొజ్జనిల్పినవాఁడు
యోగుల మదులందు నుండువాఁడు
విరిదమ్మి మొలచిన వెడఁద పొక్కిలివాఁడు
కడుపార నలువను గన్నవాఁడు

కారుమబ్బులగేరు కరిమేని జిగివాఁడు
కాలభేదముఁ దెల్పుకనులవాఁడు
నదితిగర్భమునందు నవతరించినవాఁడు
తెఱగంటులను నేలు దీక్షవాఁడు
నెచటనున్నను తెలిదీవి యిల్లువాఁడు
విశ్వమునకెల్ల రక్షయౌ విల్లువాఁడు
నమృతవార్ధికి గారాబు టిల్లువాఁడు
మత్తుచాణూరుజంపిన మల్లువాఁడు.

బృహ—మఱియు నీ మహానుభావుం డాదిమధ్యాంతరహితుండును గుణరహితుండును, కేవల తేజోమయ మూయాకారుండును, జననభరణ మరణహేతుభూతుండునై యున్నవాఁడు. ఓ మహేంద్రా! యేమహానుభావుం కనుగొనుటకయి జ్ఞానులత్యాత్మ విద్యాభ్యాసంబు చేయుదురో యేలోకపూజ్యునిం జూచుటకై జతతప స్స్వాధ్యాయంబులు పుణ్యమంత్రోచ్చారణంబులు యజ్ఞంబులు దానంబులు పుణ్యకర్మంబులు గంగాది పుణ్యనదీస్నానంబులు పుణ్యస్థల సందర్శనంబును సకల దేవతాసేవనంబును సేయుచుందురో యెవని తేజోమయాకర సందర్శనంబు చేసిన అనంతపదము చేకూరునో అట్టి చరాచరాత్మకుండును బరాత్పరుండును జ్ఞానమయుండును మనకు ప్రసన్నుండయ్యె. అందుచే జన్మము పావనంబయ్యె. ఈ నాకలోకంబు వన్నెకెక్కె.

ఇంద్రు—అవును. ఈ యిందిరామనోహరుండు!

ఉ. శాలురలోన బాలుఁడయి పాడుచు నాడుచు నుండు వేడ్కతో
నాలమునందు వీరుఁ డయి యంతముఁ జేయును శత్రువర్గమున్
తాలిమి కన్యకామణుల దగ్గఱఁ దా, రసికాగ్రగణ్యుఁడై
లీలల నెన్నఁగా దరమె లేఖకు లందఱు నెంచఁజూచినన్?

(కృష్ణునివంకఁదిరిగి) ఓ మాధవా!

చ. అలబలిదాడి కోడి యమరావళి విహ్వాల, మంది పాఱ వే
ళ్ళులఁ గ్రుంపగ నయ్యదితి పొత్తులబిడ్డఁడవై జనించి ధా

నళినదళేక్షణా ! నెఱిఁగినాఁడవు మాగృహమందుఁ గ్రమ్మఱన్
జెలిమిని సూగృహంబునకె చేరితి వుండుము కొన్ని నాళ్ళటన్.

కృ—మహేంద్రా ! నీవు నన్నింత సంభావింపవలసిన పని లేదు. ఏలయన

ఉ. ఎవ్వనియూరునన్ పశువు లేనియుదానము లీయనేర్చునో
యెవ్వనివీట వారసతులేనియు యాగఫలంబు లిత్తురో
ఎవ్వఁడు దాల్పగా నెముక యేనియు వజ్రపుతున్కమాని నేఁ
డవ్విబుధేంద్రుఁ గంటిమి పురాకృత మౌసుకృతంబు పెంపునన్.

ఇంద్రు—యాదవేంద్రా ! నీవు మమ్ము ధన్యులఁ జేయ వచ్చిన కారణమేమి ?

కృ—సంక్రందనా ?

ఆ. వె. నాకమునకు వచ్చి నరకాసురుఁడు తొల్లి
యమరకోటి గన్నఁ యదితిదేవి
కుండలముల నెత్తుకొనిపోయె నవి యిప్డు
తెచ్చినాఁడ దల్లి కిచ్చుకొఱకు.

బృహ—నరకాసురుఁడు సంహరింపఁబడియెనా ?

కృ—మీ యనుగ్రహముచేత.

ఇంద్రు—అమరకోటి కమితోపకార మొనర్చితిరి.

యము—ఇది మొదటిసారిగాదు.

సత్య—ఈ మహాత్ముని రాకకు నా ప్రేరణముఁగూడ కొండొక కారణమయి యున్నయది.

కృ—అవును; ఈనాకనదీమతల్లిని, మీనందనవనమును, శచీదేవినిసందర్శింపఁగోరిసత్యభామనన్నీలోకమునకుఁబయనముఁజేసినది.

ఇంద్రు—ఏకారణమున నయిన నేమి ? యీ మహాత్ముని రాకచే నాకనులుపండువౌనర్చె. మీయభీష్టము నిర్విఘ్నముగా నెఱవేఱుఁ గాక !

బృహ—దేవా.! ఇంద్రమందిరంబున కరిగి పూజ్యులగు నదితికశ్యపులఁ జూతమురండు.

కృ—మన్నింపఁదగిన గురుజనబంధుగణంబుల నందఱ నిదివఱకే సందర్శించితి.

ఇంద్రు—అట్లయినఁ దక్కు విశేషంబులం జూతమురండు.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! నాకలోక వేశ్యకాంతయగు నీరంభ నృత్యగానంబులయందు నెఱజాణయని వింటిను. అందుచే నీమె నృత్యగానంబులు కనివినవలయు.

ఇంద్రు-అమ్మా! దాని కేమిభాగ్యము. ఓనీరంభా! నీనాట్యము, గానము ధన్యత నొందుకాలమువచ్చినది. ఈమహాత్ముల మెప్పింపుము.

రంభ—మీ రామాత్రపుమాట నందురాయని కనిపెట్టుకొనియున్నాను. ఇట్టి మహారసికులు చూచి మెచ్చనియెడ నావిద్య యెందుకు? ఇదె యారంభించుచున్నాను. (అని యాడుచున్నది)

కృ—(ఆట అయినతర్వాత) యెన్నఁడును గని విని యెఱుఁగని నృత్యగాన వినోదంబులు స్వర్గలోక వాస్తవ్యులగు మీకు భూలోక వస్తువులయం దిష్టముండదు. కాని ఈహారము నీవు బహుమానముగాఁ గైకొనుము. (అని రంభకిచ్చుచున్నాఁడు)

సత్య—నీవిద్యావైభవంబులకుఁ దగిన బహుమానము గాకున్నను దీనినిఁగూడఁ గైకొనుము. (రంభకిచ్చుచున్నది.)

రంభ—ఈ బహుమానంబులు శిరసావహింపఁదగినవి. యేలయన మీరిచ్చుటచేత.

కృ—మహేంద్రా! నందనవనంబు సందర్శింతము రమ్ము. యముఁడా! కొలువు చాలింతమా! ఆచార్యోత్తమా! సెలవౌసంగెదరా? దేవా! పోవుదమా?

అందరు—చిత్తము.

(అందరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పారిజాతాపహరణము

పంచమాంకము

[ప్రవేశము—నందనవనము]

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

కృ—దేవీ! సర్వసౌఖ్యాకరం బగు నీ నాకలోకంబున నిన్నటి రాత్రియంతయు నపూర్వసుఖనిద్రలభించినది. ఎందుచేతను?

తే. గీ. దేవతోద్యాన వనమందు దిరిగి తిరిగి
కలఁగి మిన్నేటితరఁగల గలసిమెలసి
మలయమారుతుఁ డరుదెంచి మందగతుల
మెల్ల జోకొట్టినట్టు నామేను సోఁకె.

ఇట్టియానందము భూలోకదుర్లభముగదా!

సత్య—అవు నది నిశ్చయమే. కాని ఇప్పుడు మన మున్నదే ప్రవేశము?

కృ—దేవీ! ఈప్రదేశము చెప్పనక్కఱలేకయే తెలిసికొనఁదగినది.

ఉ. నందన మీవనం బదితినందనసేవ్యము నిర్జరేశ్వరుం
డిందు శచీసమేతుఁడయి యెల్లపుడున్ విహరించు నిందెయా
చందనపారిజాతముఖసారకుజంబులు నిల్చియుండు దై
నందినవైభవం బమరనాథునకున్ సమకూర్చు నెప్పుడున్.

సత్య—అట్లయిన సత్వరమా పారిజాత మహీరుహము కడకుఁ బోవుదము రండు.

కృ—దేవీ! ముహూర్తమాత్ర మీయమరలోకనందనవన వైచిత్ర్యంబులఁజూచి యనంతరము పారిజాతముకడ కరిగెదము. ఇందు మందారహరిచందనసంతానాది దేవభూరుహకుసుమ సౌరభంబును

సరోవరారవిందమకరంద పానేందిందీవర ఝుంకారంబులు ఘ్రాణేంద్రియంబునకును గర్ణద్వయంబునకును నేత్రయుగంబునకును నొకపర్యాయమే విందొనరించుచున్నది.

సత్యా—ఈవన రామణీయకము నీతరువుల సొబగు నెంత చూచినను దనివి దీఱకున్నయది.

కృ—సుందరీ! అందు జేతనే నిర్జరులు దీనికంతగాఁ గూర్తురు.

తే. గీ. అవనిజంబులు పూచు దోహదము లేక
యాఱుఋతువులఁ పువులుండు నన్ని చెట్లు
వేలుపులు వోలె నిందలివృక్షములును
ముదిమియును జావు లేకుండ పొదలుచుండు.

సత్యా—దేవా! మీ ప్రసాదమున నాకిట్టి వైచిత్ర్యములఁ జూచుభాగ్యము లభించినది. నా తొందరకు క్షమించి నన్ను సత్వరమ దివిజ భూరుహముకడకుఁ గొంపొండు.

కృ—దేవీ! అట్లే చేయుదును. (అని కొంతనడిచి) ఇదిగో! కల్పవృక్ష వాటియొద్దకు వచ్చినారము.

సత్యా—దేవా! భూలోక మహీరుహములకంటె నెంతయును సుందరమై దర్శనీయమయి యున్న యావృక్షరాజము పేరేమి?

కృ—సుందరీ!

క. కల్పము నందనమున కా
కల్పము సఫలీకృత సురగణమానస సం
కల్పము వెలసెడు నిది బహు
కల్పంబులనుండి నిర్వికల్పంబగుచున్.

సత్యా—నాజీవిత మింతకాలమునకుఁ జరితార్థత నొందినది. తక్కిన ద్రుమాఁకులఁగూడ నెఱిఁగింపుడు.

కృ—ఎఱిఁగించుచున్నాఁడ వినుము.

మ. అది బృందారక సుందరీనిరతసేవ్యంబై నమందార మ
య్యది సంతానకుజంబుఁ దత్తరువుచాయం దేవసంతానముల్

మదినానంద మెలర్ప నిల్చెడును లేమాచూడు మా ప్రమాకు ప్ర
క్కదెసుమ్మా హరిచందనం బిదియె సింగారం బిడుందోఁటకున్.

సత్యా—(నవ్వుచు) నాలుగుప్రమాఁకుల నామములు మాత్రమే నాకెరిఁగించి వైదర్భదానిం దలపెట్టరేమి ?

కృ—కళ్యాణీ! నీహృదయంబున గలతొందరచే నీ వట్లను చుంటివిగాని నేను క్రమక్రమంబున నెరిఁగించుచునే యున్నానువినుము.

మ. నెలఁతా! యయ్యదియే విదర్భసుతకు న్నికున్ మనస్పర్ధలన్
గలుగంజేసినపారిజాతము స్వర్గరాట్కళ్యాణ సంవర్ధకం
బలఘుశ్రీయుత మీాలతాంతములె సాన్నిప్ప బంతియై హారమై
వలపు ల్జిమ్ముచు నిండుమోదమిడు నాపౌలోమి కళ్యాంతమున్.

సత్యా—(తొందరతో) ఏది నా మనోరథంబును, నాయానందంబును, నాకును విదర్భరాజనందనకును గలహకారణంబునగు మహీరుహంబు.

కృ—అదిగో (అని దగ్గఱకుఁబోయి) నారదమునిదత్త పారిజాత పుష్పంబొక్కటి దొరకుటయే దుర్ఘటంబయ్యె ఇప్పుడు. నీమనోరథసాంఫల్యం బగునట్లు కావలసినన్ని బుష్పంబుల ముడుచుకొనుము.

సత్యా—దేవా! నాంమనోరథంబట్లు సఫలముగాదు. యీావృక్షము మదీయ మందిరోద్యానవనంబునకుఁ దీసికొని పోవలయును.

కృ—(తనలో) ఈమెతో నిప్పుడు పరిహాసంబు గావించెద. (ప్రకాశముగా) అబ్బా! ఈ మహీరుహంబు నేమి? నేనేమి? తెచ్చుటయేమి? దీనినిఁ గొంపోవుటకు నాదేవేంద్రుని యనుజ్ఞ వేడవలయు. అట్లు చేయుదుమా ?

సత్యా—(సంతోషముగా) వేఁడినచో నమితసౌఖ్య దాయకంబగు దీనిని నాతఁ డిచ్చునా ?

కృ—ఇయ్యఁడు! ఆమాట నిజమే. అందు కేమిచేయగలము ? పోనీ, నీమనోరథసిద్ధియగునట్లు కావలసినన్ని నీతురుమునందురుముకొనుము.

సత్య—అంతమాత్రమున నామనోరథసిద్ధి పూర్తిగాఁ దీరదని యేగదా! పోనిండు. ఆ దేవేంద్రు ననుజ్ఞఁ బొందనేల? అతఁ డెఱుంగకుండ రహస్యముగాఁ దీసికొనిపోవుదము.

కృ—(ఆశ్చర్యము నభినయించి) ఏమి? దొంగతనము జేయుమనియెదవా? ప్రాణేశ్వరుండు దురాచార వర్తనుండైనపుడు కులకాంత తన మధురనీతి వాక్యంబులచే నది మాన్పవలెను. అట్లు చేయుటకు మారుగా నీచమగు చౌర్యమునకుఁ బురికొల్పుచుంటివి. ఇది నీకు భావ్యమా?

సత్య—(నవ్వుచు) ఏమి? మీ నంగనాచితనము; దొంగ తనం బెఱుఁగనివానివలె నభినయించుచుంటిరి. బాల్యకాలమున గోపికాగృహంబుల దధి క్షీర నవనీతంబుల దొంగిలించుట మీకల వాటేగాదు. దొంగతనము ముందును, తర్వాత మీరును బుట్టితిరి.

కృ—బాల్యావస్థల నెన్ని చేసినను జెల్లును. పూర్ణయౌవన ప్రాయంబువచ్చినప్పు డాగట్టివచేతలు చెల్లునా? పోనీ, భవత్కార్య నిర్వహణంబునకై దొంగతనమున కంగీకరింత మన్నను ద్రిజగద్భీకర పరాక్రమ సాంద్రుఁడగు నా దేవేంద్రుఁడు మనలఁ బట్టికొనునుగదా! నే నందుకే జడియుచున్నాఁడను.

సత్య—(విచారముతో) దేవా! చక్రాయుధశోభిత ప్రశస్త హస్తులగు దేవరవారి పరాక్రమముముందర దేవేంద్రుఁ డెంత? మీరిట్లు పరిహాసార్థమై నన్ననవలసి యనెదరుగాని నే నెఱుగనా? అదియుగాక నాఁడు నాతో మీరిట్లన లేదా? "ఆ యమరలోకంబున కరిగి సమీర, సమవర్తి, సముద్రేశక, సర్వభక్షాదులగు దిక్పాలకులం గూర్చుకొని యా దేవేంద్రు డడ్డమువచ్చినను వచ్చుఁగాక!

ఉ. మానవతీభూష విను మాట లిఁకేటికి నీవుమెచ్చ యీ
నా నన నాశరీరమణి యచ్చెరువంద వడంక ముజ్జగం
బే నమరావతీపురికి నేగి చోరంబడి యింద్రనందనో
ద్యానము పారిజాతవసుధారుహము న్గొని తెచ్చియిచ్చెదన్;

కృ—(నవ్వుచు) నాపరాక్రమమునకు నీవే మెచ్చుకొనవలయును. ఆఁడుదాని యెడమకాలిచేఁ ద్రోయబడినవానికి పరాక్రమ మెట్లుండును ?

సత్య—(తలవంచి) ప్రాణేశ్వరా ! క్షమింపుఁడు.

కృ—దేవీ ! క్షమార్పణ కేమున్నది ? అదిగాక యారంభకాలమున బ్రజ్ఞలఁ జేయుట సుకరము ! నెరవేర్చుట దుష్కరము. తెచ్చెదననఁగా నిరపాయమయిన యుపాయము గల్గినఁ దెచ్చెద నంటిని గాని వీలు దప్పినచో నేమిచేయుదును ?

సత్య—(కన్నీళ్ళతో) ఈ ఆటంకముల నప్పుడే చెప్పకపోతిరా? రాకుందునే? అప్పుడు నిరర్థకప్రతిజ్ఞలఁ జేయ నేల ?

కృ—అయ్యో ! విచారించిన నేమికార్యము ?

సత్య—విచారముకాక యీ సత్యభామ ముఖమునకు నానంద మెప్పుడు ?

కృ—అందుచే నీ మహోత్సవపరిపూర్తి యగునట్లును నాకు నిర్బాధక మగునట్లును నొక యుపాయముఁ జెప్పెద నది యెద్దియనిన యీ పారిజాతమహీరుహంబు నిందేయుంచి యనుదినమును శతసహస్రపుష్పంబుల నీకుఁ దెచ్చునట్లు గరుత్మంతున కానతిడెదను. అది సమ్మతమా ?

సత్య—(శృంగారసముచితంబుగ నేడ్చుచు) ప్రాణేశ్వరా ! యిది మీకు యుక్తమా? అట్టి పారిజాతవృక్షమును దెచ్చి మదీయ బృందావనంబు పెరటిచెట్టుగా నాటింతునని చెప్పలేదా ? యిప్పుడిట్లననేల ? పారిజాతమహీరుహంబు దెచ్చుకొందునని రుక్మిణి, జాంబవతి, మిత్రవింద, కాళింద్యాదులతో బీరములుపల్కి వారి నధిక్షేపించి వచ్చితిని. అప్పుడట్టి యట్టహాసంబుచేసి యిప్పుడు దీని దీసికొనక రిక్తహస్తములతోఁ బోయిన నా సవతులు నన్నవమానింపరా? ఆ యవమానము నే భరింపగలనా? ఈ వృత్తాంతము నాకు ద్వారకానగరంబుననే మీరు దెల్పినచో రాకుండ నొకమారచ్చటనే వగచి యూరకొందునుగదా !

కృ—ఒకపర్యాయము శిక్షించితివి గాన మఱల యథాపూర్వకముగాఁ జేయుదువన్న భయముచేత నట్లంటిని.

సత్య—(ఏడ్చుచు) జీవితేశ్వరా! మీ పరిహాస వచనముల నడచి నాకు గలచిన మహాపరాభవసముద్రమునుండి దాటించి రుక్మిణితో సమానముగఁ జేయుఁడు.

కృ—(తనలో) ఈ కాంతారత్న మింతదనుక రుక్మిణికంటెఁ దన్నధికముగా జేయుమనివేఁడి యీసమయమున రుక్మిణితో సమానముగ నుండిన చాలుననుచున్నది. కాని స్త్రీసామాన్యంబునకు దుఃఖము నిర్హేతుకముగ నచ్చును. పాపము నాకుజాలియగుచున్నది. దీని నూరడింతు. (ప్రకాశముగ)

తే. గీ. ఆణిముత్యాల చేరుల నవఘళించు
తేటకన్నీటిసోనలఁ జెఱపియిడక
యెడదఁ దళుక్కొత్తుజిలుగుపయ్యెదను దడుప
నేలవగచెద వెలనాఁగ బేలవగుచు?
దేవీ! యూరడిల్లుము; పారిజాతము దెచ్చెదను.

సత్య—దేవా! నాపై నిజముగా ననుగ్రహము వచ్చినదా?

కృ—సరేకాని, అగణితశాఖాలంకృతంబై యింతిమహాభారంబుగానున్న యీవృక్షమును నేనొక్కఁడఁ బెల్లగింపగలనా?

సత్య—అయ్యో! ప్రాణేశ్వరా! మరల నొకక్రొత్తయాటంకమునుదెచ్చిపెట్టితిరా? పరిహాసముమాని కార్యసాఫల్యముఁ జేయుడు.

కృ—కార్యసాఫల్య సాధనము మదీయ సామర్థ్యమున నుండినచో నట్లేచేయుదును. అట్లే యధికాయాస మొందుదుననిన్నైన వగవక ఇట్టి నిర్భరకార్యము నాపైఁబెట్టుట భావ్యమా? నాజనకసహోదరులైనచో నన్నిట్టిపనికి నియోగింతురా?

సత్య—నిష్ఠురభాషణంబులచే నాడెందమునుగుందింపనేల? మీరీస్వల్పకార్యంబు చేయలేకున్నచో నెవ్వరు నమ్మగలరు, పూర్వకాలంబున? కూర్మావతారధారివై మందరోర్వీధరం బెత్తలేదే? రెండియు శ్వేతవరాహమూర్తివై సముద్రమగ్న వసుంధరోద్ధరణ ప్రమోదివి కాలేదా?

కృ—తత్తత్కార్య నిర్వాహణార్థమై యవతారంబుల నెత్తితిని. ఇప్పుడు కేవల మనుష్యమాత్రుఁడనుగదా ? మనుష్యున కట్టిసామర్థ్యంబు గలుగునా ?

సత్య—భక్తజనాధారంబగు నీయవతారంబున మాత్ర మట్టి కార్యములఁ జేయలేదా ? నాఁడు నాకలోకాధీశ్వరుండగు సంక్రందనుఁడు రాళ్ళవాన గురియింప సకల గోపగోపీజన సంరక్షణార్థమై గోవర్ధన ధరాధరేంద్రంబు కందుకంబు చందంబున నీ కరారవిందమున గోపబృందంబులు డెందమున నానందింప నెత్తలేదా ?

కృ—ప్రాణేశ్వరీ ? చక్కనివార్తజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చితివి, నాటి మహాసామర్థ్యంబు నేఁడు తెచ్చుకొని యీపారిజాతంబు పెల్లగించెద.

సత్య—ఇంక మనము నిరభ్యంతరముగ దీనిని దీసికొని పోవచ్చును. (తెరలో)

ఓహో యెవ రాపారిజాతవృక్ష సమీపమున? మా మహేంద్రు నాజ్ఞ గానగ యెవ్వరును దానిం జేరఁగూడదు.

కృ—ఇంక నీవృక్షముదరిఁ జేరఁగూడదు. దేవీ ? యేమయినను గానిమ్ము. ద్వారకానగరమున కరిగెదను. సంక్రందన సేవకుఁడగు గంధర్వుఁ డఱచుచున్నాఁడు.

సత్య—మందభాగ్యురాల నగు నాకన్నియు విఘ్నములే కలుగుచున్నవి. దేవా ! యెట్లయినను సాహసముచేసి నాముద్దు చెల్లింపుడు. (అని బ్రతిమాలుచున్నది.)

కృ—సరే. ఓయి గంధర్వా ! నేను ద్వారకానగర వాస్తవ్యుడనగు శ్రీకృష్ణుండను. మీసంక్రందనుని యానఁ గైకొని యిందు విహరింపుచున్నాము.

సత్య—(కొంచె మాఁగి) మీపలుకుల నాలకించి యా గంధర్వుఁ డిటు వచ్చుటలేదు.

కృ—వచ్చిన నేమి ? పారిజాత మహీరుహమును భవదీయ మందిరోద్యానమధ్యంబున నాఁటెదను. గంధర్వ సార్వభౌమ సమన్వితుండై సర్వపర్వతారాధియగు సుపర్వసార్వభౌముఁడు వచ్చినను

వానిని నిర్జించెద. నీడెందమున నాందోళము దక్కి యానందము నొందుచుండుము. ఇదిగో సమూలంబుగా దానిని బెల్లగించెద.

(అని దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! జయమగుఁగాక! జయమగుఁగాక!

కృ—దేవీ! నీపలుకులవలననే నాకు జయమగును.

సత్య—దేవా! ఈవృక్షమూలమున బండిగురివెందతీఁగె లెంత దట్టముగా నల్లుకొనియున్నవో చూడుఁడు.

కృ—దేవీ! ఇదిగో! చూచుచున్నాను.

తే. గీ. అన్యులీదేవభూరుహం బపహరింతు
రనుభయమ్మున నమరనాయకుఁడు దీని
బండిగురివెందతీఁగెలఁ బదిలముగను
సంకెలలు వైచి బంధించు సరణిఁ దోఁచు.

మఱియు నో దేవీ!

చ. తడవుగఁ బారిజాతవసుధారుహమీలతికాళిఁగూడి యి
క్కడ నొకతావునం బెరిగెఁ గావునఁ దమ్మొడబాయుమిత్రముం
గడపటిసారి గాటముగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెడునాఁగ జూడు మీ
యెడఁ బెనవేసికొన్న యవి యీలత లాతరుమూలమున్ సఖీ.

సత్య—అట్టి చిరకాల మిత్రములను వేరుఁజేయుటకుఁ గారణము నేనయితిని గదా యని నామనసు జాలినొందుచున్నది.

కృ—ఓదయామయీ! అట్లయిననమన మీపాపముఁ జేయవలదు.

సత్య—అతిలోభముచేతనే నిందుకొడఁబడు చున్నాను.

కృ—దేవీ! నీ వీ మహీరుహమును బడయఁగోరుటచే నిది సర్వవిధముల నిన్ను బోలియున్నయది. ఎట్లనిన

తే. గీ. వెడఁదకొమ్మలు బాహులు బెడగుఁజూపుఁ
జిగురుటాకులు కెమ్మోవి చెవులుదాల్చుఁ
పూవుఁగుత్తులు పాలిండ్ల పోలుపుదెలుపు
క్రొత్తమొగ్గల చాలు పల్కుడుగుపోలు.

(అని తీఁగెలొత్తిగించు చున్నాఁడు.)

(తె ర లో)

మాధవా! ఆ వృక్షమూలమున నున్నతీఁగెల నిర్మూలింపకుము. అవి దేవేంద్రున కత్యంత ప్రియతమములు.

సత్యా—ఈ మూర్ఖుఁడు తానే యీ పూఁదోట కధికారి వాలెఁ బ్రేలుచున్నాఁడు.

కృ—దేవీ! సేవకాధీనమయిన పదార్థము పోయినచో యజమానుఁడా సేవకుని దండించును. ఈ గంధర్వుఁడు సేవకుఁడు గావున నిట్లనుచున్నాఁడు. సేవకులు యజమానునాజ్ఞానుసారవర్తనులుగదా! కానీ భయములేదు. (అని వృక్షమును బెల్లగించును.)

[అప్పుడు చిత్రగీవుఁ డనుగంధర్వుఁడు ప్రవేశించును.]

చిత్ర—ఓ జగన్నాథా! సుపర్వసార్వభౌమ సేవకుడను. ఈ నందనవన పాలకుఁడను. చిత్రగ్రీవుఁ డనువాఁడను. మహేంద్రుని యాజ్ఞలేకయు మదీయాభిప్రాయంబు లేకయు నీ పారిజాత వృక్షమును నిర్మూలింపనేల?

కృ—మూఢుఁడా! ఈ పారిజాతమును ద్వారకానగరస్థిత మదీయోద్యాన వనంబునకుం గొనిపోయెద! జీవనాపేక్ష గలిగి యున్నచో నడ్డము రాకుము.

చిత్ర—(కోపముతో) ఏమేమి? ఈ ప్రపంచసృష్టి మొదలింతవఱకు నిట్టివిచిత్రంబుగన లేదు. సకలలోకాధీశ్వరుండై యష్టదిక్పాలక సేవ్యుండై యపారధైర్య పారావారుండైన మహేంద్రునైన జూచి వెరువక నీ యిచ్ఛానుసారముగాఁ బారిజాతమును దీసికొని పోయెదవా? దాని నక్కడఁబెట్టి మరి కదలుము.

కృ—దాని నక్కడఁబెట్టను. నిన్నిక్కడ బలిపెట్టెదను. నీచగుణసమన్వితుఁడవగు సేవకుఁడవని కరుణాంతరంగితహృదయుండనై యుపేక్షించినకొలఁది బ్రేలఁజొచ్చితివేమి? దిక్పాలకసమేతుండైన మీ యింద్రు డొక్కఁడేగాఁడు. త్రిదశకోటి నిర్జరగణంబులును దాడిపెట్టినను యాహవదోహలంబున వారినందఱ నిర్జించెద. పో! యీ వార్త మీ సార్వభౌముఁడైన మహేంద్రునితోఁ జెప్పుకొనుము.

సత్య—మూఢుఁడా ! నీవంటియధముఁ డొక్కఁడాటంకము చేసిన నాఁగునని వచ్చితివా యేమి ?

చిత్ర—ఓకృష్ణా ! మాధవీలతాసమేతం బగు నీ పారిజాతము మా శచీదేవి కత్యంత ప్రియము. నీవు దీనిని గొంపోయిన నామె తెప్పించుకొనక మానదు.

సత్య—(కోపముతో) నీ నిరర్థక ప్రలాపంబులతోఁ బనియేమి ? హృదయేశ్వరుండు నాహృదయరంజక స్వభావుండగుటచే నేను సామంతంబుగలిగి దీనిం దెప్పించుకొనుచుంటిని. మీశచీదేవి త్రిలోకాధీశ్వరుండగు మహేంద్రుని పట్టమహిషిగాదు. అందుచే సామంతంబుండినచో దనభర్తపరాక్రమముచే నీవృక్షమును దిరిగి తెప్పించుకొనుమని చెప్పుము. తనపంతంబును నాపంతంబును నీసారి చూడుమనుము.

చిత్ర—ఏమీ ! విష్టపత్రయ పూజ్యురాలగు మాశచీదేవినే నిందింపుచుంటివిగా! యీవాక్యంబు లామె విన్నచో మీప్రాణంబులు మీకు దక్కెడునేమో చూచెదను.

కృ—(కోపముతో) ఓధూర్తవర్తనా! నీశిరఃకర్తనం బిప్పుడే యాచరించెదను. నీప్రాణసంరక్షణార్థమై దిక్కున్నచో రమ్మనుము.

(అని కత్తిదూసి వేయఁబోవుచున్నాఁడు.)

చిత్ర—మహేంద్రా! శరణుశరణు (అని పారిపోవుచున్నాఁడు.)

సత్య—(నవ్వుచు) ఆర్యపుత్రా ! కట్టతెగిపోయిన మహాప్రవాహంబు చందంబున నొక్కపరుగుననే వెన్నిచ్చి పారుచున్నాఁడు. ఈతం డిప్పు డెచ్చటి కరుగును ?

కృ—ఈనందనవనాధికారి యగు సంక్రందనుని సమక్షంబున కరిగి తనపరాభవంబు నాయదితి తనూభవున కెరిగించును.

సత్య—సరే! వాఁడెట్లయిన నేమి ? మన మీపారిజాతమహీరుహంబును చేకొని ద్వారకానగరంబున కరుగుదము రండు.

కృ—ఓసత్రాజిన్నందనా ! నాకస్వామి యెఱుఁగకుండ నీ ద్రుమాకుం గొనిపోవుట యనుచితము.

మ. అమరేంద్రుం డిది యాలకించి యనిసేయ న్వచ్చువాఁడంచుఁ దోఁ
చు మదిం బోరు దొరంగినం బిరికికృష్ణుండొక్క ద్రుమ్ముచ్చట్లు వృ

క్షము నీ దొంగిలిపోయినాఁడనుచు లోకం బెల్ల నిందించు ని త్యమునుం గావున నిప్డు వీరపురుషవ్యాపారము న్సల్పెదన్.

సత్య—ఒకవేళ సునాశీరుఁడు సేనలం గూర్చుకొని కయ్యమునకు సిద్ధమైనచో?

కృ—కదనక్షోణికి వచ్చినచో మదీయతీక్ష్ణ నందక కౌక్షేయక ధారలచే నీయక్షయలోక వాసుల క్షతవిక్రమఁలఁ గావించి యొక్క క్షణమునవచ్చి నీకటాక్షవీక్షణంబులకుఁ బాత్రుఁడ నయ్యెద.

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! ఈత్రివిష్టపవాసులెల్ల మహాక్రుద్ధులై శ్రద్ధతో యుద్ధసన్నద్ధు లగుదురు గాఁబోలును. మిక్కిలి జాగరూకతతో నుండవలయును.

కృ—ప్రాణేశ్వర బలప్రతాప పరిజ్ఞానములేని యోబేలా! బాలా! యింత భయాక్రాంతవు గానేల? గంధసింధుర సదృశ బంధుర గర్వాంధు జరాసంధుని, తత్సహాయాగత శిశుపాలాది నరపాల వర్గంబును, నాఁడు రుక్మిణీకళ్యాణ సమయమున జగత్ప్రసిద్ధముగ జయించుట నీవు వినలేదా? మరియుఁ జక్ర శార్ఙ్గనందక కౌమోదకీ పాంచజన్య శోభితుం డగు నీ మగని కెవ్వ రీడు?

సత్య—అవును. ఆమాట నిశ్చయమే. గంగగోవున కాగ్రహము వచ్చిన చందమున మీకు రాకరాక కోపము వచ్చినచో మీ యెదురు నెవరు నిలువఁగలరు?

కృ—అట్లైరిగియు నిట్లు బేలతనంబున జాలివడనేల? అయినను సన్నగాలికి సయితము లతలు చలించును గదా! ఆయింద్ర యమాదుల వలన మనకు భయములేదు. అదిగో యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు. (అని పరికించి చూచి) అదిగో గంధర్వనాయకుఁ డగు చిత్రరథుండు వచ్చుచున్నాఁడు. ప్రాయశః మహేంద్రుఁడు వీనిని నాయొద్దకు దూతఁగా బంపియుండును.

సత్య—ఆర్యపుత్రా! మహేంద్రుఁడు మనలను జులకనఁగా బోవనీయడు. కావునఁ గడు మెలఁకువతో మెలఁగవలయునని మరల విజ్ఞాపనం బొనర్చుచుంటిని.

కృ—దేవీ ! రణమునకుఁ జొచ్చునప్పుడు జయాపజయములు ముందు నిశ్చయింప నలవిగాదు.

మ. అనిలో గెల్చితి నేని నీవాసగు గాఢాలింగనం బంది మ
న్ననమైన నీకిలికించితమ్ములకు నానందించెదన్ దివ్యశ
స్త్రనికాయంబుల నాజిలోఁ దెగిన వీరస్వర్గము న్గూరకొం
దును రంభాపరిజృంభణము గాంతు న్నీకు గన్నేరగాన్.

సత్య—అమంగళము ప్రతిహత మగుఁగాక ! కులదేవతలు మిమ్ము రక్షింతురుగాక !

కృ—(నవ్వుచు) దేవీ ! మరచితివా ! యేవేల్పులవలన నీవు రక్షణముఁ గోరుచున్నావో యావేల్పులతోడనే మన కిప్పుడు కలహముగదా !

సత్య—అట్లయిన వేల్పులవేల్పు మిముఁ బ్రోచుఁగాక !

కృ—నేనే వేల్పులవేల్పనని దివిజులందరు న న్నెన్నుచున్నారు.

సత్య—అట్లయిన మిమ్మును మీరే రక్షించుకొందురు గాక!

[అప్పుడు చిత్రరథుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

చిత్ర—(తనలో) రాయబారము నడపుటయే కష్టము. అందు మురశాసన బలశాసనులకు దౌత్యము నడుపుట కష్టతరము.

చ. విడువఁడు వేల్పుమ్రాఁకు నరవిందదళాక్షుఁడు సత్యభామకు
న్గడుఁ బ్రియమైనకారణమున న్శచి విన్నఁదనంబు దాల్చుటన్
విడువఁడు పంతము న్నముచిభేదియు సంధి ఘొసంగనేని మే
ల్కడునగుఁ బ్రాతజుట్టములు గానఁ బురందర నందనందనుల్.

చిత్ర—అట్టిసంధి నాసందేశమువలననే గావలయును. న న్నిచ్చోటికిఁ బనుచునపుడు మహేంద్రునిసమక్షమున దేవగురుఁడగు బృహస్పతి నాతో నిట్లని యానతిచ్చెను.

ఆ. వె. యాదవేంద్రుఁ గాంచి యాదరంబున మ్రొక్కి
కార్యగతుల నెల్లఁ గలయఁదెల్పి
మనసు నొవ్వకుండ మనపని సెడకుండ
రాయబార మీవు సేయవలయు.

కావున బృహస్పతి వచనప్రకారము సందేశము నిర్వర్తింపఁ బ్రయత్నించెదను. అదిగో వాసుదేవుఁడు దేవీసమేతుఁడై యున్నవాఁడు.

(ప్రకాశముగా) యదుకుంజరున కభివాదము సేయుచున్నాఁడను.

కృ—గంధర్వనాయకునకు స్వాగతము.

సత్య—(తనలో) మన్ననలకు లోపమెన్నఁడు లేదు.

చిత్ర—మహాత్మా! నారదాదులగు సురమునులవల్ల మీ మహిమ వినుటయేగాని యిదివరకుఁ గన్నులార మిమ్మును దర్శింపలేదు. ఇప్పుడు ధన్యుఁడనయితిని.

కృ—నీపరిచయము నాకును నానందమై యున్నయది. కాని మనము కలసిన సమయ మంతప్రశస్త మయినదిగాదు.

చిత్ర—దేవా! మీకుం జెప్పదగినవారు విష్టపత్రయమున లేరు. కాని, నావిన్నపమొకటి మన్నింతురుగాక!

ఉ. వేలుపురాచవారలకు వెన్నునకు న్బగ చెల్లునయ్య యే
కాలమునందును న్వినము, కానము చిత్రము లింతలేసి యా
నీలగళుండు విన్ననిది నీరజగర్భుఁడు విన్న నవ్వరే.
హోలదు హోలదో యనఘ హోరిక హొందుహొసంగ నుండరే.

కృ—నీతిగర్భితమగు నీయుపదేశము నీప్రభువగు మహేంద్రునకుఁ జేయఁదగినది యేమనగా?

తే. గీ. పారిజాతపుష్పంబుల పాన్పుమీద
మేనుఁ జేర్ప నాపూదండ మెడనుదాల్ప
తురమునందును జాలఁ గ్రొవ్విరులు దురుమ
మనసుపడియున్న దెంతో యీమందయాన.

అందుచేత నీముద్దియ ముద్దుచెల్లింపఁ గొండొక కాలంబు పారిజాతము ద్వారకానగరంబునకుం గొంపోయి యీలతాంగి యుద్యానవనంబున నాటఁదలంచి మాకు మహేంద్రునికడ నున్న చనువుపెంపునఁ దెంపొనరించి దీని బెకలించితి నంతియకాని పాక శాసనునితో మాకు వైరకారణము లేదు,

సత్య—(కృష్ణుని చెవిలో) ఆర్యపుత్రా! వృక్షమును మాత్రము విడువకుము.

చిత్ర—దేవా! యిందు నేరము పాకశాసనుని దనిగాని నీయది యనిగాని నిర్ణయించుటకు నే నెంతవాఁడను? అయిన నా కద్రుమములపై దివిజులకుఁ గల యనురాగ మించుకం జెప్పెద వినుము.

సీ. పవ్వళింపదుసుమీ పాకశాసనురాణి
పారిజాతపుఁ బాన్పుపై నెగాని
యరుతఁదాల్పఁడుసుమీ యమరేంద్ర తనయుండు
మందారకుసుమదామంబె గాని
తిరుగనొల్లరుసుమీ తెఱగంటి విరిబోండ్లు
హరిచందనచ్ఛాయలందె గాని
చేయనొల్లరుసుమీ శివపూజ వజ్రి సం
తాన భూరుహలతాంతములఁ గాని
అన్నిటికి నేమిగాని యయ్యమరదూత
చెవి నిడదు సుమీ కల్పపల్లవమెగాని
యొకటి బలశాసనునకు వేఱొకటి శచికి
కడమవారికి గడమవి కామితములు.

కృ—సరే. నీమాటలవలన పారిజాత మింద్రాణికిఁ గరము ప్రియమని తెలిసినది. అయినను క్షీరసాగరమునం దీతరువులు ప్రభవించినది మొదలు నేఁటివఱ కా శచీదేవియే దీని పుష్పంబుల నుపయోగించుటం జేసి కొండొక కాలంబు సత్రాజిన్నందన కామహీరుహం బెరవుగా నిచ్చియామె ముచ్చట తీఱిన వెనుక నామె మరల గ్రహింపవచ్చును.

చిత్ర—వాసుదేవా! ఈ వృక్షాపహరణవార్త వినినంతన యా శచీదేవి మొగము విన్నఁబోయె. ఇల్లాలి మొగముఁ జూచి పాకశాసనుడు విన్నఁబోయె. అతని దైన్యంబుఁ గని జేజేల మొగములు చిన్నబోయె. వేయేల? త్రివిష్టపమంతయు వెలవెలఁ బోవు

చున్నయది. ఇప్పుడు పోలోమి ముద్దుచెల్లింపక యాఖండలు చేపనికిం జొరడు గావున దవిజుల ననుగ్రహింపుము.

సత్య—వగచువారున్నప్పు డెన్నిమారులైన విన్నఁబోవచ్చును.

కృ—(చిరునగవుతో) ఇందు సత్యభామకో శచీదేవికో విన్నఁదనము రాకమానదు. అది యట్లుండగా

తే. గీ. పాకవైరికిఁ గల దొక్క పద్మగంధి
యామె యలుకకై తానింత యడలె నేని
వెలఁదు లున్నారు పదియారువేలు నాకు
వారికిన్నకు నో నెంత వడఁక వలయు.

చిత్ర—మహారసికుఁడవు, దక్షిణనాయకుడవు నగునీకు విలాసవతుల ప్రణయకలహముఁ దీర్చుటలోఁగల నెఱజాణతనము మహేంద్రునకు లేకపోవచ్చు దానికేమి; అయ్యాఖండలుండు త్రిలోకాధీశ్వరుండగుట నయ్యింద్రమహిషి యుపేంద్రుడవగు నీకును సంత్రాజిన్నందనకును మాననీయయగుఁ గావున నామెమాట చెల్లుట పాడి.

కృ—అది పాడిగాదు.

ఆ. వె. ఎల్లయపుడు పెద్ద లుల్లసిల్లుచు నున్న
చిన్నవారిముద్దు చెల్లు టెపుడు
రాకరాకవచ్చు రాచబంధుగుల మ
న్నించి పనుచు టెల్ల మంచిపాడి.

చిత్ర—త్రివిక్రమా! అదితిగర్భజనితులలో నీవు కనిష్ఠుఁడవు. ఆ సహస్రాక్షుడు జ్యేష్ఠుఁడు. అన్న యనుభవించుదానిని దమ్ముఁ డాసచేయుట ధర్మశాస్త్ర విరుద్ధము.

కృ—ఏమి! పున్న యనుభవించుదానిఁ దమ్ముఁ డాసింపఁ గూడదా? అట్లయిన,

ఆ. వె. నీవుపలికినట్ల నిర్జరేంద్రున కేను
తమ్ముఁగుఱ్ఱనాట తథ్యమగును
నాకరాజ్యమందు నావంతుభాగంబు
పంచి కుడుచు టిపుడు పాడిగాదె?

సత్య—(తనలో) ప్రాణేశ్వరునిపలుకు మిక్కిలి ప్రౌఢముగా నున్నయది.

చిత్ర—(రోషముతో) వాసుదేవా! ఈ జంభాసుర పరిపంథి సకల కళ్యాణగుణ పరిపూర్ణుం డనియు తేజశ్శాలియనియు నాది విష్ణుండ వైన నీవును శంకర పంకజాసనులును త్రివిష్టప సామ్రాజ్యమున నతని నభిషిక్తు జేసియు మహాపదవియందు నతని సుప్రతిష్ఠునిఁ గావించి యనంతరము దేవతలు పూర్వదేవగణ దుగ్ధ పారావారంబు నాఁడుమథియింప నందుఁ బ్రభవించిన కల్పవృక్షము మొదలగు ననేక పదార్థంబులను భూమ్యాకాశంబులు సూర్యచంద్రులు సకలనిర్జరగణంబులు సాక్షులుగ నయ్యాఖండలునకిచ్చిఁ నేఁ డేదియో నెపంబునవచ్చి దానినురలఁ గైకొను టిది యేటిధర్మము? నీవు సిరియుఁ గౌస్తుభంబును గైకొని తక్కుఁగలవానిని స్వయముగా విడుచుకొంటివి.

కృ—అవును, గంధర్వా! అవును. ఇది స్వయంకృతాపరాధమే! చూడుము.

సీ. పవమానజవమైనఁ బరిహసింపఁగజాలు
హయము నుచ్చైశ్శ్రవం బతని కిచ్చి
ప్రణుతకళ్యాణ లక్షణసులక్షితమైన
యైరావతగజేంద్ర మతని కిచ్చి
జిలిబిలిపాటల శిలలయినఁ గరగించు
నచ్చరలేమల నతని కిచ్చి
అడిగినకోర్కుల నప్పుడ సమకూర్చు
హరిచందనాదుల నతని కిచ్చి
గడుపుకొనుటలే దేకాలమెట్టిటో నేను
కంటినిండ నిదుర గానకుండ
పాముపాన్పుఁ జేసి పక్షిగుర్రముఁ జేసి
నీరరాశి నాకు నెలవు జేసి.

మరియు క్షీరసాగర వృత్తాంతము నీవు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చితివి. కనుక నీమాట నిజము.

ఆ. వె. పాలసంద్రమందుఁ బ్రభవించె నీమ్రాను
కడలిఁ బుట్టుసిరియుఁ గౌస్తుభంబు
నెవఁడు దాల్చె నతఁడె యామ్రానుఁ గ్రహియింప
దగునుగాక యొరుఁడు తగునె చెపుమ.

చిత్ర—అట్లయిన క్షీరాబ్ధిలోఁ బొడమి యింద్రుని యధీనములోనున్న సమస్తవస్తువుల నీవ గ్రహింపవచ్చును.

కృ—మాకు కావలయునేని అట్లేచేయుదుము.

చిత్ర—మాధవా! నేనింక నీ పలుకులకుఁ బ్రత్యుత్తరము జెప్పనక్కరలేదు. అయిన నీపలుకులు రాజనీతికి సయితము విరుద్ధముగా నున్నయవి.

కృ—అయ్యా! రాజనీతినిగురించి యించుక చెప్పెద వినుము.

తే. గీ. తమ్ముఁడన్న యనక తండ్రి సుతుఁడనక
మేటిపగతుఁడనక చిరమిత్రుఁడనక
చేవఁగలవాఁడు బలహీనుఁ జెరుపఁ జూచుఁ
దలఁప రాజనీతికి నొక్కదారిగలదె.
మరియు నో దేవదూత!

క. తప మొనరించెడు మునివరుఁ
గపటోపాయమునఁ గూల్పఁగా నింద్రునకే
నృపనీతి దొరకె మును పా
నృపనీతియె నేను నిపుడు నేరిచికొంటిన్.

చిత్ర—ఈమాటలు నిశ్చయముగా మామహేంద్రున కలుక పుట్టించును. అందుచే నీకించుక చెప్పవలసి చెప్పుచున్నాను.

తే. గీ. అతని ఋతుమార్గ వర్తనం బతనిశక్తి
యతనివజ్రాయుధ మహత్త్వమతనిచండ
పుష్కలావర్తి నీరదంబుల తెఱంగు
నీ వెఱుంగుదో యెఱుఁగవో నీరజాక్ష.

కృ—(చిఱునవ్వుతో) అయ్యా! తత్ప్రభావము నే నేమెఱుంగుదును? ఎరిగినవారు కొందఱన్నారు చెప్పెద వినుము.

సీ. అలపుష్కలావర్త జలధరంబులశక్తి
గోవర్ధనం బనుకొండ యెఱుఁగు
శత్రుదుస్సహమైన జంభారిమగఁటిమి
పలుమారు పోరిన బలియెఱుఁగు
కొండరెక్కలఁనెల్ల జెండిన కులిశంబు
మహిమమించుక గరుత్మంతుఁ డెఱుఁగు
నీవు గొండాడిన ఋజుమార్గవర్తన
వేగన్ను లిచ్చినయోగి యెఱుఁగు
నే నెఱుగకున్న ముజ్జగం బెఱుఁగదొక్క
పాకశాసను గడితంబు బంటుఁదనము
జంభుఁ గడతేర్చినట్లు వృత్రు జంపినట్లు
గెలువవచ్చు నాలమునందుఁ గృష్ణ నిపుడు.

చిత్ర—మృదువచన గర్భితములైన యీయుల్లసపు నుడువులు మర్మభేదములుగా నున్నయవి. ఈ పలుకులు విన్నచో మహేంద్రుఁడు నిన్నిట్లనక పోఁడు.

ఆ. వె. పాలుగుడుపవచ్చు పడఁతిఁ జంపుటగాదు
గోగణంబుఁ గాచుకొనుట కాదు
వ్రేవెలందులిండ్ల వెన్న జుఱ్ఱుటగాదు
అమరవిభునితోడి సమర మరయ.

కృ—గంధర్వనాయకా! పలుమాటలేటికి? దేవసభలో నామాటలుగా నిట్లు పలుకుము!

చ. అమరులరక్షణంబునకు పై దనుజేంద్రులసేన నైనఁ బ్రయు
క్తములగు చక్రశార్ఙ్గములు కాలవశంబున నమ్మహేంద్రు పై
నమరులమూఁకపై నతిభయంకర సంగరమందు సంప్రయు
క్తములగు నేఁడటంచు మది గాఢవిషాదము నాకుఁ గల్గెడిన్.

చిత్ర—అట్లయిన నీవు యుద్ధసన్నద్ధుఁడ వగుటకే నిశ్చయించుకొంటివా?

కృ—అమరేంద్రుఁడు సంధికిఁ జొరనిపక్షమున నట్లే.

చిత్ర—సంధి యెట్లు ?

కృ—ఈ పారిజాతవృక్షము నాకిచ్చుటయే సంధికి వచ్చుట.

చిత్ర—అట్లయిన నీ వృక్షమును విడువవని మహేంద్రునితో జెప్పవలసిన దేనా ?

కృ—నిశ్చయముగా విడువనని చెప్పుము.

చిత్ర—అట్లయిన నేనిఁక బోయి మహేంద్రునితో నా సందేశార్థము విన్నవించెదను. (తనలో) వాసుదేవుఁడు మహేంద్రుని మాట మన్నింపఁడుగనుక నీ యాదవచంద్రునకు పారిజాతము నిచ్చి సంధి చేసికొనుటయే మహేంద్రునకు దేవకోటికిని హితమని తోఁచెడును. అందుచే సంధి గావింపుమని నే నింద్రుని త్వరపెట్టి యిచ్చటికిఁ బంపెదను.

(అని చిత్రరథుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సత్య—అమ్మయ్యా ! ఇప్పటికి పారిజాత భూరుహము నాకుఁ దక్కినదని ధైర్యము గలిగినది.

కృ—ఎందుచేత గలిగినది ?

సత్య—చిత్రరథుని పలుకులకు మీరిచ్చిన యుత్తరంబులును మహేంద్రునకు మీ రంపించిన సందేశంబును నావీనులకు విందొనరించి నాకిట్టి ధైర్యమును గొల్పినయవి.

కృ—ఇంతమాత్రముచేతనే మనోరథసిద్ధి యయ్యెనని సంతసింపకుము. బిడౌజుఁ డసాధారణ తేజస్సంపన్నుఁడు.

సత్య—(చిరునవ్వుతో) అతని తేజస్సంతయు నొక్క నిమిషముక్రిందట మీరు చిత్రరథునియెదుట నుగ్గడించినపుఁడే నే నెరింగితి. ఇప్పుడు వేర మీరు కొనియాడ నక్కఱలేదు.

కృ—మన మనుకొన్నయట్లు మహేంద్రుఁ డల్పతేజస్కుఁడైనను నాతోఁ గలహంబునకు వచ్చువాఁ డతఁ డొక్కఁడేగాదు. సప్తజిహ్వ, సమవర్తి, సలిలేశ, పలలాశ, సమీర, కుబేర, ప్రముఖులగు దిక్పాలకులు వేల్పుదొరకు బాసటయై వత్తురు. అప్పుడు విజయము మనకే యగునని యెట్లు నిర్ణయింపఁగలము ?

సత్య—అట్లయిన యుద్ధముతప్పదా ?

కృ—అదిమాత్ర మెట్లు చెప్పగలను ?

సత్య—మీపలుకులు చిత్రరథముఖంబున విని మహేంద్రుడు సంధిచేయునని తలంచెదను.

కృ—నేనట్లు తలంపను. ఏలయన, నీవ్రమాఁకుఁ దెమ్మని నీవు నన్నెంత పురికొల్పుచున్నదానవో శచీదేవియు తనభర్తనంత పురికొల్పుచుండును. భార్యచెవి నిల్లు గట్టుకొని పోరు సేయుమని పోరుచున్నపుడు సంధి పొసంగు టెట్లు ? అదియునుఁగాక !

ఆ. వె. మానవంతులైన మగవారి జగడంబు
లంత మొందవచ్చు నింతనంత
నుపశమిల్లు టరిది యుద్ధంబుగాకుండ
నాఁడుదానికతన నైనపోరు

సత్య—హృదయేశ్వరా ! మీపలుకులు నాచెవులకుఁ గఠినములుగా నుండినను సత్యమునకు దూరములు గావు.

కృ—(నవ్వుచు) కళ్యాణీ ! సత్యభామతో సత్యదూరములైన పలుకులు పలుకరాదుగదా !

సత్య—అదిగో ! యెవరో వచ్చుచున్నారు.

కృ—(పరికించి చూచి) దేవగురుసమేతుఁడై మహేంద్రుడే వచ్చుచున్నాఁడు. ఇతఁడు స్వయముగావచ్చుటచేత సంధియగునని తోచెడిని.

సత్య—ఆర్యపుత్రా ! నాపిరికితనముచేత నేనిట్లనుచుందును. మీరు మరియొకలాగునఁ జేయరుగాని యీవ్రమాఁకు మన యధీనమున నుండునట్లే సంధిచేయుదురుగాక !

[అప్పుడు బృహస్పతియు నింద్రుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు]

బృహ—(తనలో) ఎంతెంతవారైన నొకప్పుడు భ్రమపడుదురు.

శా. సత్రాజిత్తనయా విధేయుఁడయి కంసద్వేషి కాంక్షించె నీ
ధాత్రీజంబు శచీవిధేయుఁడయి సుత్రాముండు దైత్యారితో
శత్రుత్వంబును బూనె నిర్వురును తేజశ్శాలు లేమంటకున్
పాత్రాపాత్రము లెన్న నేరరుగదా భార్యానుకూలాత్మకుల్.

ఇంద్రు—ఆచార్యా! చిత్రరథుని సందేశవిశేషములను విని యున్నారుగదా? ఇపుడు కర్తవ్యమేమి?

ఉ. పోరుదునా హరిం గదిసి పోరితినేని గృతఘ్నుఁ డీసునా
నీరుఁడు రక్షకుండయిన శ్రీహరి దాఁకె నటంచ్రు భూజనుల్
పోరక యుంటినా యమరభూరుహ మొక్కఁడు గొంచుబోవఁ దాఁ
బౌరుషహీనుఁడై కులిశపాణిరణంబుఁ దొలగె నంచ్రయో!

బృహ—మహేంద్రా! నీతిశాస్త్రవిశారదుఁడ వగు నీవు కర్తవ్యము నన్నడుగలయునా? పగవారు రాష్ట్రము నాక్రమించు నపుడు రాచవారు నడుచుకొనవలసిన పద్ధతి నెరింగించెద. దానిఁబట్టి కర్తవ్యము నీవే యూహించుకొనుము.

ఆ. వె. పగతు లావునెంచి స్వబలంబు గణియించి
తనకు విజయ మగుట తథ్యమేని
చెరుపవలయు శత్రు శీఘ్రంబ కాకున్న
సంధి చేసుకొనుట చాలలగ్గు.

ఇంద్రు—ఇప్పుడు మనము వాసుదేవుని గెలువఁగలమా?

బృహ—అది కలలోనివార్త.

ఇంద్రు—అట్లయిన సంధిచేసుకొనుట యుక్తమా?

బృహ—కాక మరేమున్నది?

ఇంద్రు-అట్లయిన వాసుదేవుని సమీపమునకుఁ బోదమురండు.

(అని దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నారు.)

కృ—దేవీ! ప్రస్తుతము పగతురైనను మహేంద్ర బృహస్పతులు మనకు మాననీయులు సుమా!

సత్యా-ఉత్తములు పరస్పర వైరమునందును గౌరవమువిడువరు.

మహే—(సమీపించి) యాదవచంద్ర! విజయతామ్ విజయతామ్.

బృహ—దానవారాతి ర్జయతు! జయతు!

కృ—నిర్జరేంద్రనిర్జరాచార్యయోః స్వాగతమ్.

మహే—దేవా!

సీ. జయదేవకీగర్భ జలధి కైరవమిత్ర
జయదళత్కంజ విశాలనేత్ర
జయమహాపాతక జంబాలమార్తాండ
జయ శైలజాధావ చాపఖండ
జయనీలనీరద శ్యామలాంగ విలాస
జయమానిహృత్కుశేశయనివాస
జయరమామానస జలజాతమదభృంగ
జయమదాసుర చమూచయవిభంగ

చరణనిర్గతస్వర్గంగ సాధుసంగ
కరధృతరథాంగ భవతమోభరపతంగ
జయజయాండజేంద్రతురంగ జయమురంగ
వేల్పుగొంకల గొంకయో వెన్నదొంగ!

తే. గీ. చిన్నవయ్యును మాకంటెఁ బెద్దవగుచు
గుణవిహీనుఁడ వయ్యును గుణుఁడ వగుచు
బంధుశూన్యుఁడ వయ్యు సబంధువగుచు
వెలయు చిత్రస్వభావుని వినుతిఁ జేతు.

సత్య—(తనలో) దేవతలు బింకము వదలి నయమారంభించి నారు.

కృ—తే. గీ. నుతికిఁ దగనట్టిమనుజుని నుతి యొనర్ప
జెల్లునట యయ్య నీకు శచీవిధేయ

ఇంద్రు—యవని నవతార మొందిన హరివిగాక
మనుజుఁడవ నీవు సత్యభామావిధేయ.

కృ—అయ్యా! నేనిప్పుడు స్వర్గమున దొంగనై తిని గనుక నుతి కనర్హుండని చెప్పుచున్నాను.

బృహ—యాదవేంద్రా! నీవు క్రొత్తగా నీనాఁడు దొంగవు కాలేదుచూడు.

తే. గీ. ప్రామనుకు లెల్ల హరియించి వార్ధిఁబడిన
దొంగదైత్యుఁ జంపిన ప్రాఁతదొంగ వీవు

ఇంద్రు-పాలకడలికన్నియ మనఃపంకజంబు
దోఁచుకున్నట్టి యాగజదొంగ వీవు.

సత్య—(చిఱునవ్వుతో రహస్యముగా) ప్రాణేశ్వరా! వీరు మిమ్ములను మిక్కిలి చక్కఁగా వర్ణించినారు.

కృ—అయ్యో! మహేంద్రా! ఓ యాచార్యా! మీరు నా మాటనే స్థిరపఱుచుచున్నారు. అందుచేతఁ ద్రిలోకాధీశ్వరునకు నే నిప్పుడు దండ్యుఁడను.

ఇంద్రు—యాదవేంద్రా! ఇవి యేటిమాటలు.

తే. గీ. ఎవని దీనాక మెవని దీదివిజవృత
మెవని దీనందనోద్యాన మెవఁడు గురుఁడు
ఎవని దీవేల్పు బలఁగ మీయింద్రుఁ డెవ్వఁ
డన్నియును నీవ నీవార లంద అనఘ.

బృహ—అచ్యుతా! నీ కన్న నన్య మెద్దియు లేదు. చూడు.

శా. నీలోన ప్రభవించు నీభువనము ల్నీయందె వర్ధిల్లెడున్
నీలోన న్లయమొందు నుండఁ గలదే నీకన్న నన్యంబికన్
నీలోవారలుగారె యీదివిజులు న్నేను న్సునాసీరుఁడున్
మాలోవాఁడవు గావె నీవు మహితాత్మా దేవకీనందనా.

బృహ—నీకు దూషణభూషణ తిరస్కారంబులు సమానంబులు. మహేంద్రునివలన నేరంబులు లేవు. ఉన్నను గావవలయు.

ఇంద్రు—పతితులనైనఁ బరమపావనులఁగా నొనర్చు నీవు నేరములు లేని నన్ను గరుణింపఁదగు.

కృ—మహేంద్రా!

చ. సరిసరి యెంతమాట త్రిదశ ప్రభునంతటివాని నేనఁటే
కరుణ క్షమించువాఁడఁ గుతుకంబును జెందెను సత్యభామ నీ
మఱఁదలు పారిజాతకుసుమంబులఁ దాలుప నొక్కసారి యీ
తెఱవను గారవించుటకుఁ దెంపొనరించితి కూర్మిపెంపునన్.

ఇంద్రు—నీవలన నేరము లేదు. పౌలోమియుఁ దన కత్యంత ప్రియమయిన యీ మహీరుహ మన్యహస్తగత మాయినదని విని, కడుంగడు ఖిన్నయయ్యె.

తే. గీ. విన్నఁదన మెన్నఁ డెఱుఁగని వెలఁదిమోము
విన్నవోవ నామన సెంతొ చిన్నవోయె
మీవదినె ముద్దు సెల్లింప మీకడ కటు
చిత్రరథు సంపితిని కిన్కచేతఁ గాదు.

బృ—ఈమహేంద్రుని పలుకులు నిశ్చితములు.

కృ—త్రిలోకాధీశ్వరా! నీకిష్టమయ్యెనేని పారిజాతవృక్షమును ద్వారకానగరమునకుం గొంపోయి సత్యభామా మందిరోద్యానమున నాటి యొక్క సంవత్సరమైన వెనుక మరల మీవృక్షము మీకనిపెదను.

సత్య—(తనలో) అయ్యో! దీనినొక సంవత్సరముమాత్రమే నాకేళివనంబున నిలుపుమని ప్రాణేశ్వరుఁడు గోరుచున్నాఁడు. శాశ్వతముగా నుండునట్లు కోరిన బాగుండును.

బృహ—యదుకుంజరా! ఇది మాకు ప్రసాదముకదా!

ఇంద్రు—వాసుదేవా! ఒక్క సంవత్సరమే గాదు.

చ. సురహితముం బొనర్చుటకు క్షుద్రనిశాచరుల న్వధింపఁగా
ధరణితలంబునందు నవతారము దాలిచి యెన్నినాళ్ళు మీ
రురుతరలీల నుండెదరొ యుంచుకొనందగు నన్నినాళ్ళు నీ
తరువును ద్వారకాపురిని దానవమత్తగజేంద్ర సింహమా!

సత్య—(సంతోషముతో) ధన్యురాలను! ధన్యురాలను! ఇది మాకు మహాప్రసాదము.

కృ—ప్రాణేశ్వరీ! దేవతలు యదుకులము ననుగ్రహించినారు నీమనోరథసిద్ధికిఁ గారకులగు నీ మహేంద్ర బృహస్పతులకు జోహారు సేయుము.

సత్య—ఇదిగో నమస్కరించుచున్నాను. (అని నమస్కారము చేయుచున్నది.)

ఇంద్రు—బృహ—కళ్యాణమస్తు.

కృ—బృందారకేంద్రా! మీరొనర్చిన యుపకారమునకు నేను కృతజ్ఞుఁడ నయితిని. ఇంక మాకు సెలవొసంగితిరేని ద్వారకా నగరంబునకు బోదుము.

బృహ—ఇందుఁ గృతజ్ఞత కేమున్నది? మేమే మీకు కృతజ్ఞులమై యుండవలయు. ద్వారకానగరముననుండుమీకు స్వర్గవాసుల మగుమేము కడుదవ్వగనున్నను జేరువనున్న ట్లెంచుకొన వలయును.

కృ—శరీరములు దూరముననున్నను, హృదయములు సమీపముననే యుండును.

ఇంద్రు—స్వపురమునకుంబోవఁ గుతూహల మొందుచున్న మిమ్ము మేము నిలుపరాదు. మీకు సమస్తమంగళము లగుఁగాక! మఱియు,

ఉ. బాధ లెడంగునట్లు పలుబాసలకబ్బము లల్లియల్లి నీ
గాథలఁ బాడుచుండెదరు గాక మహీజను లెల్ల నెప్డు వి
ద్యాధరసుందరు ల్కరములందు విపంచులు దాల్చియు న్నభో
వీథుల మ్రోయ పాడుచును విందొనరింతురుగాక నీకథల్.

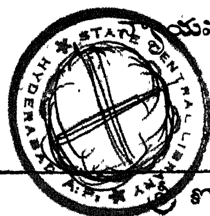
కృ—అట్లగుటకు మీ ప్రభావమే కారణము.

బృహ—మహానుభావులగు నింద్రోపేంద్రుల కలయిక చేత జగముల కనంత కళ్యాణము లిట్లగుగాతి!

తే. గీ. కుంభవృష్టిగ వానలు కురియుఁగాత!
ప్రజలకు సమృద్ధిగా నేల పండుగాత!
నీతిమంతులై చరియింత్రుగాత! జనులు!
...యముగ నేలుదురుగాత నవనినృపులు!

(అందరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సంపూర్ణము.

... కొండపల్లి ముద్రాశాల, రాజమండ్రి - 1953.

క్లాసు మేట్సు

ఈ రమ్యాలోకనీయమైన నాటకంలో పెద్ద చదువులు చదివిన కాలేజీ ప్రిన్సిపాల్సు లెక్చరర్సు చేయు వింతచర్యలు, కాలేజీ ట్రస్టీల అధికార దుండగాలు, కాలేజీ ప్యూను ఫీమేలు మెయిడ్ సర్వెంట్ల సరసస్లాపాలు, కాలేజీ మేలు ఫీమేలు స్టూడెంట్సుల ప్రేమకలాపాలు లోనుగాగల సంస్కరణ తత్వమంతా మధుర రూపకంగా చిత్రింపబడినది. వెల రు 1—8—0

గర్భవతి

పుష్పవతియై యింట్లో గూర్చొని తలిదండ్రులు కుదిర్చిన వరుని పెండ్లి చేసికొనక రహస్యముగా దానొకనిని ప్రేమించి వానివలన గర్భముదాల్చి యతనిని దక్క వేరొక్కని నొల్లనని ప్రతినగొన్న చంద్రలేఖ యను సుందరాంగి కష్టకథ సాంఘికరూపకముగా హాస్యసంభాషణలతో నిర్మింపబడినది.

వెల రు 1—8—0

వెన్నెల

ముసలితనమున మూడవ పెండ్లాముగ ముక్కుపచ్చలారని ముగ్ధలను పెండ్లాడి పిశాచావేశమున ఆరళ్ళుపెట్ట వారు కట్టుత్రాళ్ళు తెంచుకొని కళ్ళ యెదుటనే గుట్టుమట్టుగ వ్యభిచరింప రట్టుజేసిన మొట్టమొదటికే మోసము వచ్చునని బెట్టుగా సంసారము నెట్టుకొనుచు లోలోపల క్రుంగి కృశించు వృద్ధరాకాసుల కరచేతిలో స్వర్గమును చూపి, వ్యభిచారాభిచారమును రూపుమాసి, కామాంధకార సంతప్తుల ముక్తిమార్గాసక్తుల గావించు నాటకరాజ మీ వెన్నెల.

వెల రు 1—8—0

వలయువారు :—

కొండపల్లి వీరవెంకయ్యా అండ్ సన్సు.

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి.